

**TURUN
YLIOPISTO**

”Ei koske meitä.”

Suomalaisuuden oikeuttaminen perinteitä koskevissa rasismikohuissa

Sosiologia
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Franseska Kärkkäinen

07.06.2023
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiologia

Tekijä: Franseska Kärkkäinen

Otsikko: ”Ei koske meitä.” - Suomalaisuuden oikeuttaminen perinteitä koskevissa rasismikohuissa

Ohjaaja: sosiologian professori Mikko Niemelä

Sivumäärä: 80 sivua

Päivämäärä: 7.6.2023

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamista suomalaisia perinteitä koskevien rasismikohujen näkökulmasta. Nämä kohut ovat tiernapoikaperinteen kritisointi vuodelta 2017, Pekka-pelin poistuminen myynnistä vuonna 2020 ja Afrikan tähti -kohu vuodelta 2021. Tutkimus pyrkii selvittämään, millä eri tavoin suomalaisuutta oikeutetaan kohujen kontekstissa. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen rooli kansanmielisellä ajattelutavalla sekä rasismilla ja sen määrittelyllä on suomalaisuuden rakentamisessa.

Tutkimus toteutettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysimenetelmää käyttäen. Tutkimuksen teoreettisena työkaluna käytettiin Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteoriaa. Oikeuttamisteoria perustuu ajatukseen, että ihmisten oikeuttamistapoja on mahdollista kategorisoida kuuteen eri oikeuttamisen maailmaan, jotka perustuvat eri arvottamisjärjestyksiin. Tutkimuksen aineistoina käytettiin kohuihin liittyviä julkisia keskustelupalstoja, joissa käydään keskustelua kyseisistä rasismikohuista.

Tutkimustulosten mukaan suomalaista kulttuuri-identiteettiä oikeutettiin perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa inspiraation, kodin ja kansalaisuuden oikeuttamisen maailmojen kautta. Nämä maailmat kuvastavat suomalaisuuden ideaa, suomalaisuuden perinteitä ja historiaa sekä suomalaisuuden kollektiivisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Kansanmielisellä ajattelutavalla oli myös vahva rooli suomalaisuuden rakentamisessa. Suomalaisuuden kuvaa rikkova perinteiden rasistisuus keskustelun aiheena toimi nationalistisen ajattelutavan polttoaineena. Kansanmielinen ajattelutapa myös pohjusti monia rasismikohukeskustelun vastareaktion argumentteja, ja täten rakensi suomalaisuutta rasismista irrallisena kulttuuri-identiteettinä. Kansanmielinen ajattelutapa toimi kohukeskusteluissa myös legitiimin suomalaisuuden määrittelyvälineenä. Lisäksi rasismilla ja sen määrittelyllä oli selkeä yhteys suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentamiseen. Rajallinen rasismin käsitteistön ymmärrys vahvisti ajatusta, että suomalaisuus ja rasismi ovat etäällä toisistaan. Lisäksi nationalistiseen ajatteluun perustuva oman kulttuurin itsemäärittelyoikeus ja suomalaisten normatiivinen valkoisuus herätti kysymyksiä, kenellä on oikeus kritisoida suomalaisia perinteitä rasismin ja kolonialismin kontekstista.

Tutkimuksen kautta voidaan todeta, että suomalaisuuden ja rasismin väliseen suhteeseen vaikuttaa yhä värisokeus ja tiedon puute. Tutkimus valotti laajemmin, millaisena suomalaiset näkevät rasismin olemassaolon suhteessa omaan kulttuuri-identiteettiin. Tutkimuksen kautta saatiin myös selville, millä argumenteilla suomalaiset puolustavat omaa kulttuuri-identiteettiä ja kieltävät rasismin olemassaoloa. Tutkimustulokset tarjoavat tietoa esimerkiksi siihen, miten rasismiin liittyvää vihapuhetta olisi mahdollista lieventää, ja millä tavoin ulkoiset vaikutteet yhä nähdään uhkana suomalaiselle kulttuuri-identiteetille.

Avainsanat: suomalaisuus, Suomi, kulttuuri-identiteetti, rasismi, oikeuttaminen, kolonialismi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Suomalaisuus	8
2.1	Kansallisuus ja kansanmielisyys	8
2.1.1	Nationalismin teoriat	9
2.1.2	Kansalaisuus ja globalisaatio	12
2.2	Suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentuminen	14
2.2.1	Suomalaisen kulttuuri-identiteetin tutkimus	14
2.2.2	Suomen kieli	16
2.2.3	Suomalaisuuden suojeleminen	17
2.3	Suomalaisuus ja oikeuttamisen maailmat	19
2.3.1	Boltanskin ja Thévenot´n oikeuttamisteoria	20
2.3.2	Boltanskin ja Thévenot´n oikeuttamisen maailmat	22
3	Suomalaisuus ja rasismi	28
3.1	Suomalaisuuden ja rasismin välisen suhteen tausta	28
3.1.1	Suomalaisuus ja kolonialismi	29
3.1.2	Suomalaisuus ja rotu	31
3.1.3	Suomalainen rasismin tutkimus	32
3.2	Rasismin ulottuvuudet	35
3.2.1	Rasismiin liittyvät käsitteet	35
3.2.2	Arjen rasismi	37
3.2.3	Valta ja valkoisuus	38
4	Tutkimusasetelma	41
4.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	41
4.2	Tutkimusaineisto ja tutkimusetiikka	42
4.2.1	Tutkimusaineisto	42
4.2.2	Tutkimusetiikka	44
4.3	Tutkimusmenetelmät	45
5	Tulokset	48
5.1	Rasismikohukeskustelun teemat	48
5.2	Teemoista oikeuttamisen maailmoihin	51
5.3	Suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen maailmat	58

6 Johtopäätökset

64

Kirjallisuus

69

1 Johdanto

Globalisaatio on viime vuosikymmeninä muuttanut käsityksiä Suomesta ja suomalaisuudesta. Suomi on pitkään ollut hiljainen ja syrjäytynyt kansakunta, minkä vuoksi maailman yhdentyminen on ollut suomalaisille hitaan hyväksynnän prosessi. Suomen geopoliittinen sijainti, itsenäisyyden taistelut ja kylmän sodan puolueettomuuspolitiikka ovat esimerkkejä Suomen erillisyydestä muuhun maailmaan, mikä näkyy suomalaisten ajattelutavassa nykypäivänäkin. Eurooppalaiset taakat, kuten esimerkiksi kolonialismi, ovat ilmiöitä, joita ei ole koettu osaksi suomalaista historiaa ja kulttuuria (Kujala 2019, 9). Nykypäivänä kansainvälisiä ilmiöitä käsitellään yhä edelleen “ei koske meitä” -asenteella, ja moni suomalainen vierastaa ulkomailta levinneitä ajattelutapoja ja pitää tiukasti suomalaisille tutuista perinteistä kiinni.

Rasismi eli yhteiskunnan valtahierarkiaan perustuva ihmisryhmien etninen tai rodullinen syrjintä (Fredrickson 2015, 5–9), koskettaa kansainvälisesti yhteiskunnan rakenteita, kulttuuria ja arkea. Rasismi nähdään yleisesti ilmiönä, jossa merkityksellistetään ihmisten välisiä eroja ja oikeutetaan niillä yksilöiden ja ryhmien alistaminen ja eriarvoisuus (Souto ym. 2013, 10). Yhdysvalloista kansainväliseksi ilmiöksi nousseen Black Lives Matter -liikkeen seurauksena rasismien käsittely on yleistynyt mediassa ja julkisessa keskustelussa (Yle 2021).

Rasismista ja yhteiskunnan valta-asetelmista keskustellaan myös Suomessa aikaisempaa avoimemmin, ja omiin etuoikeuksiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Viime vuosien suomalaisesta rasismiin liittyvästä julkisesta keskustelusta löytyy monia esimerkkejä. Vuonna 2020 opiskelijat toivoivat, että antirasismista ja sen toimintaperiaatteista opetettaisiin jatkossa kouluissa. Myös vanhoihin ongelmallisiin suomalaisiin kulttuuriperinteisiin on kiinnitetty entistä enemmän huomiota. (Kansalaisaloite.fi 2020, Yle 2020a; Helsingin Sanomat 2021a.) Esimerkiksi suomalaisille klassisista peleistä ja niiden rasistisuudesta on keskusteltu, mikä on tuonut esille ristiriitaisia mielipiteitä. Vuonna 2020 suomalaisille tuttu Pekka-peli poistettiin myynnistä rasismisyytösten vuoksi, ja vuonna 2021 Afrikan tähti -lautapelin siirtomaa-ajan stereotyyppioista käytiin intensiivistä keskustelua (Helsingin Sanomat 2021b; Iltalehti 2020a).

Moni suomalainen ei ymmärrä perinteisiin kohdistuvaa kritiikkiä. Usein yksilöille oma kulttuuri ja nostalgiset kokemukset ovat arka aihe kritiikille, mikä populismin ilmentymänä herättää kriisin tunnetta ja pelkoa isommasta kulttuurin muutoksesta (Taggart 2004, 275). Suomessa rasismista puhumisen historia onkin ollut suhteellisen lyhyt, ja termin tutkiminen

yleistyi vasta 1990-luvulla. Kansainvälisesti rasismina näyttäytyneitä ilmiöitä on Suomessa pitkään tunnettu muilla nimillä kuten muukalaispelko, suvaitsemattomuus ja syrjintä. (Rastas 2005, 69.) Lisääntyneestä maahanmuutosta huolimatta, rasismi on vielä termin vierauden vuoksi lähivuosina tuntunut etäiseltä ja vaikealta ilmiöltä suomalaisessa julkisessa keskustelussa (Rastas 2009, 47–49). Rasismin kieltäminen ja värisokeus ovat olennaisia ilmiöitä maissa, joissa valkoinen valtaväestö ja siihen kuuluvat päättäjät kontrolloivat rasismiin liittyvää diskurssia esimerkiksi sosio-poliittisten syiden vuoksi (Van Dijk 1992, 179–182).

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan suomalaisuuden oikeuttamista suomalaisia perinteitä koskevien rasismikohujen kautta. Näitä kohuja ovat tiernapoikaperinteen kritisointi vuonna 2017, Pekka-pelin poistuminen myynnistä vuonna 2020 ja vuoden 2021 Afrikan tähti -kohu. Tutkimuksen aineistona käytetään julkisia keskustelupalstoja, joissa keskustellaan tutkimuksessa käytetyistä rasismikohuista. Näillä kohuilla on se yhteinen tekijä, että kaikki edellä mainitut aiheuttavat monessa suomalaisessa nostalgisia tunteita.

Tutkimus pyrkii selvittämään, miten suomalaisuutta oikeutetaan, ja mitä oikeuttamisen eri argumentteja ilmenee suomalaisia perinteitä koskevissa rasismikeskusteluissa. Lisäksi tutkimus pyrkii myös avaamaan, millainen rooli kansanmielisellä ajattelutavalla ja rasismin määrittelyllä on suomalaisuuden rakentamisessa. Tutkimuksessa käytetään teoreettis-metodologisenä työkaluna Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteoriaa ja sen oikeuttamisen maailmoja. Tutkimus tarkastelee oikeuttamisteorian avulla, mitä oikeuttamisen maailmoja käytetään hyväksi rasismikohukeskusteluiden kontekstissa, ja miten näiden maailmojen avulla oikeutetaan suomalaista kulttuuri-identiteettiä. Oikeuttamisteorian avulla voidaan nostaa esille suomalaisten tapoja määritellä ja oikeuttaa oman kulttuuri-identiteettinsä olemassaoloa sellaisenaan rasismikohujen aiheen kontekstissa.

Tutkimuksen tarkoitus on ensinnäkin kerätä tietoa siitä, miten suomalaiset oikeuttavat ja rakentavat omaa identiteettiään. Lisäksi tutkimus pyrkii laajemmin avaamaan suomalaisuuden suhdetta kansanmielisyyteen ja rasismiin 2020-luvun kriittisen linssin kautta. Viimevuotisten rasismikohujen tarkoitus on asettaa tutkimuksen aihealueet nykyaikaisen julkisen keskustelun kontekstiin. Rasismi on suomalaisessa tutkimuksessa vielä suhteellisen vähän tutkittua, sillä rasismiin liittyvät käsitteet kantautuivat Suomeen parikymmentä vuotta sitten globalisaation ja väestönmuutoksen välityksellä (Rastas 2005, 69). Mainitut rasismiin liittyvät käsitteet alkavat kuulua monen suomalaisen arkitietoisuuteen, mutta julkinen keskustelu osoittaa rasismin tarkastelun olevan arka aihe etenkin suomalaisuuden kontekstissa. Hypoteesini on, että tämä

keskustelun arkuus kertoo yhä ajatusmaailmasta, että suomalaisuus nähdään kulttuurina, joka toimii irrallaan rasismista. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia tapoja, miten suomalaisten argumentoinnin ja käsitteiden määrittelyn kautta rakennetaan omaa kulttuuri-identiteettiä rasismikohukeskusteluissa. Tutkielma tarjoaa merkittävän näkökulman 2020-luvun ajatuksiin rasismista ja suomalaisesta kulttuuri-identiteetistä. Tämä näkökulma tarjoaa tietoa, miten suomalaisia tulisi lähestyä rasismista keskusteltaessa ja suomalaista kulttuuria kritisoitaessa.

Tutkielman luvut 2 ja 3 käyvät läpi tutkimukselle olennaista teoriaa ja taustakirjallisuutta. Tutkielman luvussa 2 käsitellään suomalaisuutta ja avataan kansallisuuteen sekä kulttuuri-identiteettiin liittyvää käsitteistöä sekä tutkimusta. Tutkimusaiheen pohjustukseksi luku käsittelee, miten kansalaisuutta ja nationalismia määritellään, sekä miten nationalismi avaa kansan käsitettä. Tämän jälkeen käydään läpi suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentumista ja tutkimushistoriaa. Luvun 2 lopussa tarkastellaan perinteiden merkitystä suomalaisuudessa sekä oikeuttamisteoriaa, joka toimii tutkimuksen teoreettisena työkaluna.

Luvussa 3 käsitellään rasismia suomalaisuuden näkökulmasta. Luvun 3 alussa tarkastellaan Suomen historiaa kolonialismin ja rodun näkökulmasta, mikä antaa kontekstia Suomen ja rasismien väliseen suhteeseen. Tämän lisäksi tutustutaan suomalaisen rasismien tutkimuksen historiaan. Tämän jälkeen tarkastellaan, miten rasismien monialaista käsitettä voidaan määritellä ja kategorisoida. Olennaista on myös tarkastella rodullistamisen ja valkoisuuden määritelmiä. Tutkimuksen teorian jälkeen käsitellään tutkielman keskeisiä kysymyksiä, menetelmiä ja aineistoa. Tämän jälkeen esitetään tutkimusaineiston analyysin tulokset vaiheittain ja lopulliset johtopäätökset.

2 Suomalaisuus

Jotta suomalaisuuden oikeuttaminen olisi helpommin ymmärrettävissä, aluksi on tärkeää avata, millä eri tavoilla kansalaisuutta ja nationalismia voidaan määritellä. Jokaisella suomalaisella on oma käsitys siitä, miten suomalaisuutta voidaan määritellä, ja miten nämä käsitykset perustuvat omiin yksilöllisiin kokemuksiin ja arvoihin.

Tässä luvussa käsittelen ensiksi kansalaisuuden ja kansanmielisyyden käsitteitä. Käsitteiden ja teorioiden avaaminen auttaa luomaan kokonaiskuvaa kansalaisuudesta. Tämän jälkeen käyn läpi, millä tavoin suomalaista kulttuuri-identiteettiä voidaan rakentaa, miten sitä on tutkittu, ja mitkä olennaiset piirteet muodostavat suomalaisen identiteetin. Lopuksi käsittelen suomalaisia perinteitä oikeuttamisen näkökulmasta ja avaan Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteoriaan liittyviä näkemyksiä.

2.1 Kansallisuus ja kansanmielisyys

Jotta rasismien ja kulttuuri-identiteetin välistä yhteyttä voisi käsitellä selkeästi, on tarpeen avata kansallisuuden ja kansanmielisyyden käsitteistöä. Nationalismi eli kansanmielisyys on käsitteenä monialainen, ja se herättää meissä monissa tietynlaisia mielikuvia, vaikka se ei ole perimiltään hyvä tai paha asia (Ruuska 2005, 192). Yksinkertaisesti sitä voi kuvailla käsityksenä, että samanlaiset ihmiset muodostavat kansallisen kokonaisuuden (Pakkasvirta & Saukkonen 2005). Käsitteenä se voi ilmetä esimerkiksi kansan puolesta puhumisena ja kansan äänen esille tuomisena (Harris 2009, 4) sekä yhteisinä kokemuksina. Nämä yhdistävät kokemukset voivat olla tietyille ryhmälle kohdistuvaa sortoa tai esimerkiksi rodullistamisen kokemuksia (Green 2022). Nationalismi on toimintaa, jonka tehtävänä on yhdenmukaistaa kansakunnan rajoja yhtenäiseksi sen hallintoyksikön rajojen kanssa. Nationalismi voi olla valtiota rakentavaa, irredentististä toimintaa eli toiselle valtion kuuluvien alueiden liittämistä omaan alueeseen sekä yhdenmukaistavaa toimintaa (Hechter 2001, 1.) Kuten myös rasismien käsitteen kanssa, nationalismien moninaisuuden vuoksi on helpompi puhua nationalismeista monikossa. Kuitenkin perinteisellä tasolla nationalismia on yksinkertaisempaa käsitellä kansallisuuden kautta.

Kansallisuus eli johonkin kansaan kuuluvuus on myös määriteltävissä monella tavalla. Audrey Oslerin ja Hugh Starkleyn (2005, 9–15) mukaan kansalaisuus voidaan määritellä siihen

liittyvän statuksen, tunteiden ja toiminnan kautta. Kansalaisuuden statuksella tarkoitetaan valtion viralliseen kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia. Näitä oikeuksia ja velvollisuuksia ovat esimerkiksi äänioikeus ja sananvapaus sekä velvollisuus toimia valtion lakien mukaisesti, maksaa veroja ja mahdollisesti palvella armeijassa. Osler ja Starkley kokivat kuitenkin olennaisena tuoda esille kansalaisuuteen liittyvän yhteenkuuluvuuden tunteen, joka kuvastaa kansalaisuuden emotionaalista puolta. Isänmaallisuus ja kotipaikkakuntaan liittyvä ylpeys ovat osa kansalaisuuteen liittyviä tuntemuksia. Tämä puoli kansalaisuudesta mahdollistaa myös käsitykset kansalaisuuden ulkopuolisista yksilöistä, joita ei hyväksytä osaksi kansaa. Tähän tilanteeseen joutuvat usein valtaväestö ja sen määrittelemän kansalaisuuden ulkopuolelle jäävät vähemmistöryhmät. Kansalaisuus voidaan myös määritellä toiminnan kautta. Tämä käytännössä tarkoittaa sosiaalista kanssakäymistä ja myös aktiivista vaikuttamista kansalaisena. (mt.)

Kansallisuuden kuvailu riippuu vahvasti kuvattavasta kansasta ja kansan suhteesta kansaa rakentaviin määritteisiin. Thomasin (2002) mukaan kansakuntaan eli sivistykseen kuuluvaan vakiintuneeseen kansaan kuuluvuuteen liittyy viisi periaatetta: polveutuminen, kansakunnan periaatteisiin uskomisen, kulttuurinen sosialisatio, yksilön ja yhteisön välisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvä sopimus sekä valtion ja kansan väliset kassavirrat (Ruuska 2005, 197, 205; Thomas 2002). Arkisesti kansaan kuuluminen määritellään kuitenkin usein syntyperällä. Kansan määritelmä ja sen esilletuonti on selkeässä yhteydessä nationalismin määrittelyyn.

2.1.1 Nationalismin teoriat

Nationalismitutkimuksen alalla on useiden vuosikymmenien ajan käyty laajaa keskustelua nationalismin selityksistä ja eri kansakuntien muodostumisprosesseista (Coakley 2018, 327). Nationalismiin liittyy monia teorioita, jotka monella tapaa pohdiskelevat kansan alkuperäisyyttä osana nationalismin määrittelyä. Nationalismin tieteellinen tutkimus syntyi 1900-luvun alkupuolella monen yhteiskunnallisen tekijän seurauksena. Maailmansodan aikana koettu yhteinen nationalistinen kärsimys, yhteiskuntien modernisoituminen ja Euroopan kartan geopoliittinen muutos edistivät tieteellisen nationalismin kehittymistä. Osa tieteellisen nationalismin alun tutkimuksista olivat myönteisiä, jotka pyrkivät kartoittamaan valtioiden kansallisen heräämisen historiaa ja analysoimaan kansallisten suurmiesten vaikutusta ja kansanliikkeiden kehitystä. Osa tutkimuksesta taas keskittyi nationalismiin erillisenä historiallisena tutkimuskohteena ja nämä tutkimusten tekijät erosivat kansanmielisisä

tutkijoista siten, että he kiistivät valtion ja kansakunnan pysyvän olemassaolon. Heidän mielestään kansasta tai nationalismista ei voitu antaa yksiselitteistä tarkkaa määritelmää. (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 19.)

Nationalismitutkimus muutti muotoaan toisen maailmansodan jälkeen, ja tutkimusnäkökulma kehittyi aikaisempaa kriittisemmäksi. Esimerkiksi saksalaisten kansallissosialismi ja muut Euroopan äärioikeistolaiset liikkeet tekivät nationalismista ideologiana ja toimintana kielteisen. Tutkimukset alkoivat myös keskittyä Euroopan ulkopuolisen nationalismin uudelleenarviointiin sen jälkeen, kun Aasiaan ja Afrikkaan syntyi uusia valtioita. Uusien valtioiden synty laajensi nationalismin tutkimuksen piiriä yhteiskuntatieteiden ja politiikan tutkimuksen suuntaan. (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 21.) Bipolaarisen poliittisen vastakkaisasettelun kaatuminen kylmän sodan jälkeen nostatti kulttuuri-identiteetin uudella tavalla valtioiden politiikan keskiöön. Kuitenkin kansainvälisten instituutioiden rooli ja globalisaatio on juurtunut pysyväksi osaksi demokraattista valtiota, minkä vuoksi nykyajan nationalismia tarkastellaan usein kansainvälisten suhteiden ja ilmiöiden kautta. (Harris 2009, 161–165.)

Brittiläisen sosiologin Anthony Smithin (1998) tutkimus tunnisti viisi keskeistä nationalismin paradigmaa eli suuntausta. Nämä suuntaukset ovat primordialismi, perennialismi, modernismi, postmodernismi ja etnosymbolismi. Nämä nationalismin suuntaukset perustuivat eri kansakuntiin liittyviin ajattelumalleihin. Lisäksi on hyvä mainita kaksi teoreettismetodologista näkökulmaa eli konstruktionismi ja instrumentalismi. (Smith 1998; Coakley 2018, 332–333.)

Primordialismilla viitataan usein jonkinlaiseen alkuperäisyyteen ja itsestäänselvyyteen. Primordialisteina kuvataan sitä ryhmää, joka pitää kansakuntia ikiaikaisina ja luonnollisina. (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 23, 25–35, 35.) Tämä pitkäikäinen lähestymistapa korostaa kansojen ja nationalismin syviä kulttuurisia ja historiallisia juuria ja omaksuu niiden näennäisen objektiivisen luonteen (Coakley 2018, 327). Mallin perusajatuksena toimii biologinen polveutuminen. *Primordialismia* lähellä oleva ajattelutapa eli *perennialismi* perustuu ajatukseen, että kansakunnat ovat olleet olemassa pitkän ajanjakson ajan, mahdollisesti jo antiikin aikakausista lähtien. Toisin sanoen perennialistit eivät näe uusien etnisten kansanryhmien muodostumista luonnollisena. (Smith 1998, 21–23.)

Modernismin voi nähdä primordialismin vastakohtana, sillä sen pääajatuksena on kansan melko lyhyt historia ja käsitys, että kansakuntaan liittyvät käsitteet ovat muuttuneet selkeästi uudella ajalla aikaisintaan 1500–1700-luvulla. Kansakunnan modernisaatio näkyy tämän teorian

mukaan taloudellisella, poliittisella ja kulttuurillisella tasolla. (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 23, 25–35, 35.) *Postmodernismin* mukaan kansakunnat nähdään enemmänkin kuviteltuina yhteisöinä tai uusien identiteettimallien, kuten sukupuolen, nykyaikaisina ilmaisuina (Smith 1998). *Etnosymbolismi* syntyi modernismin kritiikkinä. Modernisteja on arvosteltu esimerkiksi historiallisen jatkuvuuden vähättelystä ja ajatuksesta, että kansalliset identiteetit ovat syntyneet nopeasti ja keinotekoisesti. Etnosymbolistit kiinnittävät huomiota teorianäkökulmassaan varhaisiin etnisiin siteisiin ja kokemuksiin sekä niiden rooliin modernin yhteiskunnan kehityksessä. Etnosymbolismissa erilaiset kansan symbolit ovat muodostuneet paljon ennen uutta aikaa. Näiden näkemysten jälkeen uudet näkökulmat ovat keskittyneet nationalismiin liittyvään sosiaalisen identiteetin muodostumiseen ja yksilön omaan kokemusmaailmaan. (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 23, 25–35, 37; Ruuska 2005, 212.)

Tämän lisäksi nationalismia voidaan tarkastella teoreettismetodologisten näkökulmien kautta (Smith 1998). *Konstruktioismi* keskittyy tarkastelemaan kansakuntia lähinnä sosiaalisina rakenteina. Nämä rakenteet syntyvät, kun eliitti pyrkii muovaamaan massat uusiksi yhteisöiksi yleensä keksimällä uusia käsityksiä ja “perinteitä” menneisyydestä. *Instrumentalismi* on taas tulkinta kansallisesta solidaarisuudesta, joka syntyy tämän kyseisen eliitin pyrkimysten tuloksista korostaa kulttuurillisia elementtejä. Näiden kulttuuristen elementtien tarkoitus on korostaa kansanryhmään kuuluvien ja siihen kuulumattomien välisiä eroavaisuuksia. (Hobsbawm & Ranger 1983; Smith 1998, 155.) Nationalismiin liittyvät erilaiset suuntaukset ja näkökulmat kertovat kansanmielisyyden ja kansanäkemyksen monialaisuudesta sekä erilaisista valta-asetelmista.

Nationalismin yksiselitteisen määritelmän etsimisen sijaan käsitettä on hyvä tarkastella monikasvoisena globaalina käsitteenä. Iäkäs tapa tarkastella nationalismia on sen jakaminen itään ja länteen. Itäistä nationalismia on kutsuttu etniseksi nationalismiksi, kun taas läntinen nationalismi eli kansalaisten nationalismi on saanut nimensä liberaalista kansalaisuuden ideasta. Ajatus itäisen nationalismin kehittymättömyydestä johtuu esimerkiksi sen kollektiivisesta luonteesta, minkä vuoksi siihen yhdistyy olettamuksia yksilön individuaalisen vapauden puuttumisesta. (Jaskułowski 2010.) Tämä visio idän ja lännen nationalismista on monella tavalla ongelmallinen, koska siinä kritisoidaan itäistä näkökulmaa ja nähdään läntinen nationalismi esimerkillisenä. Määrittelytavan yksinkertainen kaksijakoisuus ei ole toimiva, sillä niin sanottua itäistä ei-liberaalia nationalismia löytyy myös lännestä, ja poliittisesti valtioiden tavoitteiden liberaalisuus johtuu kulloinkin halutuista tavoitteista. Kansoilla ei ole yksiselitteistä poliittista tai etnistä olemusta. (Ruuska 2005, 205–206.)

Nationalismia voi tarkastella myös arkisemmasta näkökulmasta ja diskurssien kautta. Itsessään nationalismi toimii tietynlaisena diskurssina, joka rakentaa yksilöiden kokemaa sosiaalista todellisuutta kansallisen käsitteistön ja retoriikan avulla (Pakkasvirta & Saukkonen 2005). Nationalismin tutkija Umut Özkırımlın (2000) mukaan jokapäiväistä nationalismia olisi mahdollista tutkia kategorisoimalla nationalismin diskurssin eri muotoja kolmeen eri kategoriaan: 1) Kansan arvot ja intressit tulevat ensin. 2) Ainoa legitiimin lähde on kansa, ja kansa voi oikeuttaa minkä tahansa toiminnan, jota muuten ei siedettäisi tai suvaittaisi. 3) Nationalismin diskurssin toiminta perustuu seuraaviin kahtiajakoihin: me, ystävät ja viholliset. Näillä diskursseilla olisi mahdollista tutkia nationalismin jokapäiväistä integroitumista eri tilanteisiin tavoilla, jotka aktivoivat taustalla olevia erilaisia valtasuhteita. (mt.)

Kansallisuus näkyy jokapäiväisessä arjessa esimerkiksi kansoihin viittaamisella arjen vuorovaikutuksessa. Nämä viittaamiset ovat usein sosialisatiossa muodostunutta “tietoa” siitä, millaisia kansat ovat. Esimerkki tällaisesta tiedosta voisi olla ajatus siitä, että “suomalaiset juovat paljon kahvia”, mikä voi tulla esille työelämän kahvitaukokeskustelussa. Nationalismi voi esiintyä siis positiivisessa valossa syyttelyn ja kahtiajaon sijaan, ja nationalismiin liittyviä kansallisia olemuksia voi esimerkiksi käyttää keskustelun pehmentämiseen ja yhteisten asioiden muistelemiseen. Kansallisuus arjessa näkyy yksilön omien asioiden tarkasteluna oman kansallisen linssin läpi. (Ruuska 2005, 215–217, Özkırımlı 2000.)

2.1.2 Kansalaisuus ja globalisaatio

Kansalaisuuden merkitys on muuttunut etenkin 2000-luvulla globalisaation myötä. Pertti Alasuutarin ja Petri Ruuskan (1999, 17–20) mukaan globalisaatio merkitsee muutoksia maailmassa, jotka voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan. Nämä kategoriat ovat maailmantalouden hyödyke-, teknologia- pääoma- ja työmarkkinoiden maailmanlaajuinen yhdentyminen, hallitusten ja muiden poliittisten järjestelmien reaktiot osana muutosta sekä globalisaation kulttuurilliset prosessit. Globalisaatioprosessien uskotaan laajalti muuttavan ihmisten sosiaalisten suhteiden dynamiikkaa ja ilmentymiä sekä haastavan erityisesti sen keskeisen yhteiskuntamuodon eli kansallisvaltion (Wiley 2004, 78). Kansallisvaltioiden sekä kansalaisuuden roolit ovat muuttuneet selkeästi globalisaation myötä.

Globalisaation yksi kansalaisuuden rooliin vaikuttavista keskeisistä ilmiöistä on ihmisten liikkuvuuden lisääntyminen. Tämä tarkoittaa sitä, että yhä useammat ihmiset pystyvät muuttamaan paikasta toiseen, esimerkiksi vierailijoina eri maissa, eikä vain uutta kotia etsivinä

maahanmuuttajina. Liikkuvuuden lisääntymisen seurauksena minkä tahansa valtion monimuotoisuus on laajentunut hiljalleen sen väestössä, minkä vuoksi paine edustaa ja tukea ulkomailta tulleiden kansalaisten etuja on lisääntynyt. (Riggs 2002, 35.) Globalisaation ohessa kehittyvistä megatrendeistä etenkin väestönmuutos on hiljalleen vaikuttanut suomalaiseen katukuvaan, mikä muuttaa myös käsitystä nykyajan suomalaisuudesta. Nykyajan suomalaisuuteen ei liity vain Suomessa asuminen vaan monet muut piirteet, joita määritellään usein sosiaalisesti toiseuttavalla tavalla. Globalisaation myötä eri alueiden merkitys korostuu, mikä nostaa esille nationalismin ja etnisyyden merkittävyyden (Alasuutari & Ruuska 1999, 7).

Lisäksi kansalaisuuden rooliin on vaikuttanut myös globalisaation myötä lisääntynyt uhan tunne. Globalisaatiosta on ollut paljon hyötyjä esimerkiksi tiedon ja resurssien liikkumisen tasolla. Kuitenkin 2010-luvulla yhteiskunnalliset päättäjät näkivät, että kansainvälistyminen ei merkitse pelkästään hyötyjä suomalaisille ja Suomelle, vaan uhkia, joihin on varauduttava kansallisella tasolla. (Souto ym. 2013, 8.) Globalisaation hyötyjä ja haittoja sekä rajojen avaamiseen liittyviä kysymyksiä on pohdittu Suomen lisäksi myös monissa muissa Länsi-Euroopan valtioissa (Helbling & Jungkunz 2020). Varaukselliset asenteet ulkomaalaisiin, maahanmuuttajiin ja monikulttuurillisuuteen normalisoituivat tässä ilmapiirissä. (Souto ym. 2013.) Suomalaisuuden määrittely muuttui maahanmuuton lisääntyessä myös ulkomaalaisen määrittelyn myötä.

Globalisaation myötä seurannut kansallisia etuja varjeleva protektionismi pyrki suojelemaan valtion talouden lisäksi myös sosiaaliskulttuurillisia аспекteja. 1900-luvulla vasta itsenäistyneen Suomen kansallisvaltion rakentamiseen kuului ajatus kansantapojen sivistämisestä, minkä vuoksi ulkoa tuleviin vaikutteisiin tuli suhtautua varauksella. (Alasuutari & Ruuska 1999, 220.) Hidde Bekhuisin ym. (2013) tutkimuksessa pyrittiin avaamaan globalisaation ja nationalismiin liittyvän kulttuurillisen protektionismin välistä suhdetta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia positiivisia ja negatiivisia merkityksiä maailmanmuutoksella on 23 eri maan välillä. Tutkimus löysi tukea kahdelle sen keskeiselle hypoteesille. Tutkimuksen tulokset osoittivat ensinnäkin, että lisääntyvä EU-integraatio ja globalisaatio tuovat positiivisia vaikutteita kulttuurihyödykkeiden monipuolistumisen kautta ja mahdollisesti myös uudenlaisia kulttuurikokemuksia, jotka voivat mahdollisesti vähentää kulttuurisen protektionismin tukemista. Toiseksi kuitenkin avoimuus muihin maihin muodostaa uhan kansalliselle identiteetille. Avoimuuden synnyttämä vastareaktio lisää tukea kulttuurisen protektionismin toimille ja vahvistaa kansanmielisiä asenteita. Ensimmäinen tulos näkyi kuitenkin toista vahvemmin tutkimustuloksissa. (mt.)

Globalisaation positiiviset vaikutukset näkyvät suomalaisuuden maininnan juhlistamisena kansainvälisessä mediassa. Ajan myötä Suomi on hiljalleen sopeutunut kansallisvaltionsa globalisoitumiseen ja suomalaiset tunnetaan maailmalla esimerkiksi jääkiekkjoukkueestaan ja teknologiastaan. Etenkin olennainen suomalaisen kulttuurin symboli sauna (Laaksonen 2005) näkyy usein kansainvälisessä mediassa. Usein suomalaisuuden näkymistä globaalissa mediassa ja populaarikulttuurissa jopa juhlistetaan ylpeydellä. Tästä esimerkkinä toimii jo yli 25 vuotta vanha sanonta “Torilla tavataan” (Ilta-Sanomat 2015). Sopeutumisesta huolimatta vielä 2020-luvulla on huomattavissa vastareaktiota ulkoa tuleviin vaikutteisiin, jotka puuttuvat suomalaisuuteen ja suomalaiseen kulttuuriin.

2.2 Suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentuminen

Kansalaisuuden määrittely on usein kulttuurikohtaista. Usein kansalaisuuden määrittely perustuu syntyperään tai yhteisiin sosiaalisiin kokemuksiin. Syntyperä on suhteellisen keskeinen osa suomalaisuuden määrittelyä, sillä se sulkee yhtenä tekijänä sisä- sekä ulkopuolelle monia ihmisryhmiä. Arkisesti Virossa tai Venäjällä koko elämänsä asunut syntyperäinen suomalainen hyväksytään Suomeen “inkeriläisenä paluumuuttajana” samaan aikaan, kun ison osan elämänsä Suomessa asunut yksilö lasketaan ulkomaalaiseksi. (Rastas ym. 2005.) Syntyperän tärkeys suomalaisuudessa liittyy vahvasti ajatukseen, että suomalaisuus on ainutlaatuista, ja suomalaisuus on turvattava.

2.2.1 Suomalaisen kulttuuri-identiteetin tutkimus

Suomalaisuuden käsite rakentui suhteellisen myöhään, sillä suomalainen kansanmielisyys heräsi kunnolla vasta Ruotsin vallan ajan jälkeen. Suomen alueen merkitys muulle maailmalle heräsi vasta ristiretkien aikana, kun kristinuskoa pyrittiin levittämään pysyvästi pohjoiseen Eurooppaan. Lännen kirkon tekemät vuosien 1155, 1238, 1293 ristiretket liittivät Suomen alueen läntisen kulttuurin piiriin (Pentikäinen ja Anttonen 1985, 1–2). Suomen alueella asuvien yhtenäisyys oli ristiretkien jälkeen pitkään olematonta, sillä heimot ja muut heimojen kaltaiset historialliset maakunnat poikkesivat merkittävästi toisistaan. Matti Klingen (1982) teoksen *Kaksi Suomea* mukaan Ruotsin kruunun alla paikalliseen tuotantoon sidotut kyläläiset kunnioittivat kaikki puoliuskonnollisella tavalla kuningasta. Käytännön tasolla heillä ei ollut

mitään tekemistä toisaalla asuvien talonpoikien kanssa. Käsitys Suomen alueella asuvien yhtenäisyydestä syntyi vasta satoja vuosia myöhemmin. (Anttila 2007, 131.)

Ruotsin vallan aikana suomalaisia lähinnä yhdisti suomen kieli, jonka hiljainen yleistymisen kirjoituksissa alkoi 1500-luvulta lähtien (Saari 2012, 183). Suomalaisuustutkimuksen alkuaikoina 1800-luvulla Suomessa nousi systemaattinen kiinnostus kansallisiin juuriin (Laine-Sveiby 1991; Anttila 2007, 132). Kansallista tietoisuutta pyrkivät rakentamaan ajan lukeneisto, taiteilijat ja Suomessa asuva sivistyneistö, jotka pyrkivät luomaan suomalaisille käsitystä identiteetistä. Kuitenkin oma identiteetti löytyi nimenomaan rahvaan piiristä. (Räsänen 1989, 14; Anttila 2007, 132–133.)

Suomalaisen nationalismin nousu loi idealisoidun käsityksen suomalaisista “tavallisena kansana”, ja suomalainen talonpoika nähtiin usein muun muassa etäisenä, vakavana, luotettavana, hiljaisena ja rehellisenä. Suomalaisuutta määriteltiin 1800-luvun loppupuolella erilaisten symbolien avulla, kuten sinivalkoisella lipulla, vuosittaisilla perinteillä ja julkisilla tilaisuuksilla, jotka auttoivat vakiinnuttamaan käsityksiä suomalaisuudesta. (Kylmänen 1994, 7–9.) Lisäksi 1800-luvun kansanliikkeiden merkitys kansakunnan luomiselle on ollut myös olennainen suomalaisuuden tutkimuskohde. Alapuron ja Steniuksen (1987) mukaan Suomessa kansalaisliikkeet, esimerkiksi Kansanvalistusseura ja joukkoliikkeenä työnväenpuolue, loivat kansalaisyhteiskunnan. Suomalainen nationalismi yhdisti heidän mukaansa kaksi olennaista tekijää: valtion kansalaisuskonnon ja vapautusliikkeen. (mt. 18, 23.)

Suomalaisen identiteetin ja suomalaisen historian luomiselle 1800-luvun taiteen ja kirjallisuuden merkitys oli keskeinen, minkä vuoksi 1900-luvulla tutkijat monesti keskittyivät tutkimaan suomalaisuutta esimerkiksi Kalevalan, näytelmien tai kansanrunouden näkökulmasta (esim. Klinge 1982 ja 1984, Branch 1985; Jones 1987; Kirkinen 1988). Kielitieteilijöillä sekä historian ja kansanrunouden tutkijoilla oli tärkeä rooli suomalaisen kansallisidentiteetin rakentajina etenkin Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä (Räsänen 1989, 152). Suomen kansalliseepos Kalevala on ollut olennainen osa suomalaista kansanmielisyyttä, vaikka käsityksen historiallisesta autenttisuudesta on ajan myötä vaihdellut. Wilson (1985) kuvailee Kalevalan käyttöä nationalistisissa tarkoituksissa etenkin 1920- ja 1930-luvuilla. Kansalliseepoksen hyödyntäminen oli strategista. Itsenäistymisen jälkeen Kalevalan perinteen kulttuurinen sijoittuminen kansallisessa tutkimuksessa muuttui itäisestä länsimaalaiseksi. Tämä tapahtui Neuvostoliiton ja kommunismin vierastamisen seurauksena (Kirkinen 1988).

Sodan ajan kriisitilanne vahvisti kansankulttuurin käyttöä, ja sotien jälkeen oli mahdollista ohjata kansan katse tulevaisuuteen palauttamalla tunteet nostalgiseen kotiseutuun kotiseutuaatteen avulla (Räsänen 1989). Kotiseutuaate oli keino konkretisoida isänmaallisuutta (Anttila 2007, 151). Lisäksi sodankäyntiin liittyvien museoiden sekä kansanmusiikki- ja talonpoikauskulttuurin kansantuotteiden avulla konkretisoitiin suomalaisuutta ja sen historiaa (Korhonen 1989). Suomalainen kulttuuri oli pitkään määritelty talonpoikaisuuden kautta, minkä vuoksi 1960-luvun modernisaation aikana käsitys suomalaisesta kansakunnasta alkoi hiljalleen moninaistua (Alapuro 1999, 101, 107). Näihin aikoihin identiteetin käsite alkoi yleistyä Suomessa sosiologian ja psykologian aloilla. Tätä ennen identiteetti-sanaa käytettiin lähinnä matematiikassa puhuttaessa identtisistä funktioista ja yhtälöistä (Ollila 1998, 127). Sukupolvien elämismaailmat ja arvot alkoivat eriytyä monissa maissa 1960-luvun kulttuurivallankumouksen ja kaupungillistumisen seurauksena, jonka jälkeen alakulttuurien ja eri identiteettien määrä kasvoi 1970- ja 1980-luvulla (Anttila 2007, 154). Nykyään identiteetillä viitataan usein eri ihmisryhmiin, kuten vähemmistöihin, alakulttuureihin, heimoihin ja kansalaisuuteen (Ollila 1998, 127).

Moninainen näkemys suomalaisuuteen on näkynyt myös 1990-luvun ja 2000-luvun tutkimuksissa. Tutkijat ovat keskittyneet suomalaisuuden historiaan kokonaisvaltaisesti ja myös kriittisestä näkökulmasta. Etenkin viimeisten vuosikymmenten aikana suomalaisuutta on tarkasteltu paljon vähemmistöryhmien näkökulmasta (esim. Korhonen & Anttila 1993; Lepola 2000; Anttila 2007; Pitkänen ym. 2019). Monialaiset ja kansainväliset näkemykset kertovat suomalaisuuden ja suomalaisuuteen kuulumattomuuden määrittelyn haastavuudesta.

2.2.2 Suomen kieli

Suomen kieli on tärkeä osa suomalaisten kulttuuri-identiteettiä. Suomalaisuuden turvaamiseen liittyvä kielikysymys perustuu suomen kielen historiaan pienenä kielenä, jota suomalaiset ovat pyrkineet puolustamaan eri valtojen alla (Nuolijärvi 2018). Suomen kielen puolustaminen ei alkanut suomenkielisten kansalaisten vaatimuksena, vaan keinona sitoa suomalaiset osaksi luterilaista kirkkoa ja siten Ruotsin valtakuntaa. Ensimmäiset viralliset suomenkieliset teokset olivatkin uskonnollisia käännöksiä. (Saari 2012, 183.) Myöhemmin suomenkielisten kansalaisten tietoisuuden vahvistumisen rooli muuttui 1800-luvulla keskeiseksi, ja suomen kielen aseman vahvistaminen muuttui radikaalimmaksi. (Nuolijärvi 2018). Tällöin suomalainen

eliitti vielä puhui pääasiassa ruotsia, ja suomen kieli yhdistettiin alhaiseen luokka-asemaan. Myös 1840-luvun kansallisen herätysliikkeen ydin määriteltiin kielen kautta. Koska talonpojat puhuivat suomea, myös ylempien koulutettujen luokkien oli opeteltava kielensä voidakseen toimia kansan johtajina (Ollila 1998). Ensimmäiset suomen kielen kielioppikoulut sekä suomenkieliset sanomalehdet tulivat käyttöön 1800-luvun puolivälissä suomen kielen puolesta puhuvien fennofiilien liikkeen seurauksena. Tämä paransi suomenkielisten kielitaitoa sekä sosiaalista asemaa (Saari 2012, 191). Suomen kielen oikeuksien puolesta puhuminen kehittyi olennaiseksi osaksi suomalaista nationalismia (Nuolijärvi 2018).

Itsenäistymisen jälkeen yhteisymmärrys perustuslaista nousi keskeiseksi osaksi poliittista keskustelua, ja kielikysymys oli keskustelussa erittäin keskeinen. Vaikka vuoden 1919 perustuslaki päätyi määrittelemään suomen kielelle ja ruotsin kielelle tasa-arvoisen aseman, monille suomen kielen puolustajille tämä suomen kielen asema ei ollut tarpeeksi vahva. (Saari 2012, 194.) Suomalaisen nationalismin negatiiviset puolet nousivat esille 1930-luvulla, jolloin suomenkieliset kieliaktivistit pyrkivät suomen kielen turvaamiseksi kaventamaan ruotsinkielisten oikeuksia ja ruotsin kielen asemaa yhteiskunnassa (Nuolijärvi 2018).

Suomen kielen asema on kuitenkin nykypäivänä turvattu, ja ruotsin kieli on Suomessa nykyään lainsäädännöllisesti turvattu vähemmistökieli. Saamen ja karjalankielisten asema Suomessa oli 1900-luvun loppupuolelle asti suhteellisen heikko, kunnes kansainväliset sopimukset loivat painetta vähemmistökielien aseman parantamiseen (Saarinen & Ihalainen 2020). Historia jättää jälkensä yksilöiden ajattelutapoihin ja sosiaalisiin normeihin. Koska ruotsin kieli on ollut pitkään suomen kielen ja suomalaisuuden uhkana, vierastaminen ruotsin kieltä kohtaan on nähtävissä tänäkin päivänä. Suomenruotsalaisiin kohdistuvat asenteet sekä pakkoruotsista puhuminen ovat yhä edelleen ruotsin kielen vastareaktion esimerkkejä yhteiskunnan arjessa (Himmelroos ym. 2020). Suomen kielen taidosta on tullut myös yksi keskeinen suomalaisuuden määrittelijä, ja kielitaito toimii usein sosiaalisen suomalaisuuden portinvartijana.

2.2.3 Suomalaisuuden suojeleminen

Suomalaisen kulttuurin suojeeluun liittyvät valtakysymykset näkyvät monella tavalla Suomen historian keskeisissä hetkissä. Suomalaisten “villien sivistäminen” eri valtojen alla on ajan myötä korostanut ajatusta siitä, kuinka suomalaisuutta on suojeltava (Ruuska 2005). Suomi osana ensiksi Ruotsia ja sitten Venäjää on hiljalleen historiassa pyrkinyt turvaamaan oman

autonomiansa etenkin 1800-luvun kansanliikkeiden aikana (Anttila 2007). Tämän vuoksi venäläistäminen nähtiin vahvana sosiaalisen sarron aikana, mikä teki itsenäistymisestä ja talvisodasta pienen kansan oikeudenmukaisen rohkeuden näytteen. Venäjä ja Neuvostoliitto oli pitkään tämän jälkeen suomalaisuutta uhkaava voima, jonka kanssa tulee toimia poliittisesti taktisella tavalla. Läntinen Eurooppa tuntui myös etnisesti etäiseltä (Keskinen 2021). Kylmän sodan puolueettomuuspolitiikka korosti sitä, että suomalaiset ovat nimenomaan suomalaisia, eikä osa itää tai länttä. Itään ja länteen kuulumista vierastettiin vielä esimerkiksi vuonna 1995, kun Suomi päätti liittyä Euroopan unioniin. Tiukka äänitulos todisti vahvan vastareaktion olemassaolon, mikä piti Euroopan unionia suomalaisuuden uhkana. (Ruuska 2005.) Sama vastareaktio on Nato-keskusteluissa elänyt osana suomalaista ajattelua vielä 2020-luvun alkuun asti.

Suomalainen kansallinen identiteetti on rakentunut demokratian, nöyryyden ja puolueettomuuden varaan (Melgin 2014). Tämä voidaan nähdä tapana ylläpitää rauhaa ja välttää huomion keräämistä kansainvälisissä kysymyksissä oman kansan ja kulttuurin turvaamiseksi. Tämä asema kahden eri leirin välillä on näkynyt myös Suomen historian muissa poliittisissa linjauksissa. Narratiivia Suomen toisen maailmansodan natsiyhteistyöstä on muunneltu ajan intressien mukaan, ja kylmän sodan aikana Suomi pyrki olemaan asemaltaan puolueeton. Myös nykyajan keskusteluissa Suomi pystyy halujensa mukaan erottautumaan ja kuulumaan länteen halujensa mukaan. Lisäksi historiallinen narratiivi Suomesta pienenä kansana, joka on ollut pitkään isompien valtojen alaisena, on vähentänyt Suomen taakkaa käsiteltäessä maailmanlaajuisia historian ongelmakohtia. Tämä näkyy esimerkiksi kolonialismi- ja rasismikeskusteluissa, joita Suomi on pitkään tarkastellut etäältä. (Keskinen 2021.)

Kolonialismi- ja rasismikeskustelut liittyvät vahvasti myös suomalaiseen maahanmuuttokeskusteluun, joka on ollut poliittinen aihealue globalisaation kehittymisestä lähtien (Souto ym. 2013). Oikeistopopulismien nousu Suomessa vuosituhannen vaihteessa lisääntyi äärioikeistolaisten ja maahanmuuttokriittisten mielipiteiden vahvistuessa Perussuomalaisten puolueessa. Erityisesti oikeistopopulismi pyrkii puhumaan kansan puolesta ottamalla vaikutteita nationalismista. Perussuomalaisten politiikka vetosi etenkin väestöryhmiin, joihin globalisaation ja taloudellisten lamojen seuraukset vaikuttivat negatiivisesti. (Cazes 2019.) Väestön ikääntyessä ja maahanmuuton lisääntyessä myös tunteet suomalaisuuden katoamisesta nousivat esille.

Vuoden 2022 Perussuomalaisten suomalaisuusohjelma on konkretisoiva esimerkki äärioikeiston suomalaisuuden suojelun tunteista 2020-luvulla. Sen mukaan uhat suomalaisuudelle voidaan yksinkertaistaen laittaa neljään kategoriaan: 1) “kieltämisen kulttuuri”, joka suosii vierasta, perinteistä poikkeavaa ajattelutapaa. Tämä kategoria kattaa Suomen ulkopuolelta tulevat ajattelutavat, kuten intersektionaalisen feminismin ja rakenteellisen rasismien käsitteet. 2) Uhat sanavapaudelle ja puhe vihapuheesta 3) Maahanmuutto 4) Euroopan unionin suhtautuminen kulttuurin uhkiin, jonka koetaan haluavan irrottaa yksilöt omasta kansallisesta yhteisöstään heikentämällä kansallisia tunteita ja perinteitä. (Perussuomalaiset.fi 2022.) Nämä luetellut uhat liittyvät vahvasti globalisaation seurauksena tulleeseen kulttuurin ja kansallisvaltioiden muutokseen, jonka vuoksi kansalaisuuden käsite on muuttunut viime vuosikymmeninä (ks. luku 2.1.2). Perussuomalaisten kannatusprosentti oli vuoden 2023 eduskuntavaalituloksissa 20,1 %. Suomalaisuuden suojeleminen ja suomalaisen kulttuurin katoamisen tunne on siis nykypäivänäkin osa suomalaista julkista keskustelua.

2.3 Suomalaisuus ja oikeuttamisen maailmat

Edellä käytiin läpi suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentumista ja tuotiin esille keskeinen ajatus siitä, että suomalaisuutta ja sen perinteitä tulee suojella. Perinteet ovat kulttuuri-identiteettiä konkretisoivia tapoja ja käytänteitä, jotka elävät kansan arjessa ja muistitiedossa osana henkistä kulttuuria. Perinteiden avulla pystytään arkisella tasolla kuvailemaan, miten “tavalliset ihmiset” elävät elämäänsä. Nämä perinteet voivat olla kestoiltaan eri pituisia ja ne voivat olla yhteisöllisiä aktiviteetteja. (Tieteen termipankki 2022.) Perinteiden kaltaisia kulttuurimuotoja kuvaillaessa olennaisia ovat yhteinen kokemus, toistuvuus ja käytänteen tutuus. Yleensä vanhoina nähdyt perinteet ovat usein uudempia, kuin voisi ajatella. Perinteet ovat joskus keksittyjä tapoja (Hobsbawm & Ranger 1983), mutta siitä huolimatta ne ovat tärkeitä kansalaisten arjessa. Esimerkiksi saunominen ja kahvin juominen arkisina yhteisinä kokemuksina voidaan luokitella suomalaisen arjen perinteiksi. Monet perinteet ovat osa lapsuuden muistojen nostalgiaa, minkä vuoksi ne herättävät välillä vahvoja tuntemuksia.

Perinteet toimivat kulttuuri-identiteetin konkreettisina esimerkkeinä. Historiassa eri vallan sarron alla oleminen kielellisesti, etnisesti ja sosiaalisesti on kehittänyt suomalaisille vahvan kulttuurisen identiteetin. Suomen pienestä kansasta tulee olla ylpeä, ja ihmiset tulevat yhteen etenkin itsenäisyyttä ennen tapahtuneiden vastoinkäymisten kautta. Suomalaisuuden suojeleminen ja

puolustaminen on osa tapaa, miten suomalaiset navigoivat sosiaalisissa tilanteissa. Tästä herääkin kysymys, miten nämä suojelurefleksit heräävät, kun suomalaisuutta ja sen ilmentymiä kritisoidaan jollain tavalla.

2.3.1 Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteoria

Suomalaisen kulttuuri-identiteetin suojelua ja perinteitä voidaan tarkastella esimerkiksi ranskalaisten sosiologien Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n (2006) oikeuttamisteorian kautta. Oikeuttamisteoriaa käsittelevä teos *On Justification The Economies of Worth (De la justification)* on alun perin julkaistu ranskan kielellä vuonna 1991. Oikeuttaminen tarkoittaa sosiaalista ilmiötä (Kauppinen 2015, 320), jossa sosiaalisen vuorovaikutuksen osapuolet pyrkivät perustelemaan omaa toimintaansa tai olemassaoloaan. Sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa yksilöt perustelevat omaa toimintaansa jatkuvasti. Tämä tapahtuu vetoamalla yleisesti uskottuihin periaatteisiin. Kuitenkaan ei ole aina ymmärrystä siitä, mihin periaatteisiin muut uskovat, mikä saattaa aiheuttaa väärinymmärryksiä. Oman toiminnan oikeuttamisen vastakohtana on välipitämättömyys toisen oikeuttamista kohtaan (Kauppinen 2015, 320.) Periaatteisiin uskomisen ja niistä pääseminen yhteisymmärrykseen riippuu vahvasti moraalisesta maailmasta, jonka pohjalta käydään keskustelua. Keskustelussa voi olla osapuolia eri maailmoista ja argumentteja voi pohjustaa vetoamalla moneen oikeuttamisen regiimeihin.

Boltanskin ja Thévenot'n teos pohjautuu pragmaattiseen sosiologiaan, joka keskittyy kriisien ja konfliktien ratkaisemiseen sekä toimijalähtöisyyteen. Pragmaattisen sosiologian edustajana Boltanski yleisesti keskittyy osoittamaan, että valtaan, konflikteihin, normeihin ja sosiaalisen todellisuuden uusintamiseen keskittyvä bourdieulainen sosiologia on riittämätöntä tutkiessaan ihmisten välistä sosiaalista toimintaa, suhteita ja yhteiskunnallista muutosdynamiikkaa. (Kauppinen 2015, 315–316.)

Teoksen ymmärtämisen ydin perustuu ajatukseen, että Boltanski ja Thévenot eivät pidä ihmisten oikeuttamistapoja sattumanvaraisina. Oikeuttamistavoista löytyy oma rakenteensa, joiden avulla pääsee muotoilemaan erilaisia funktionaalista ja järjestelmäteoreettisesta sosiologiasta poikkeavia oikeuttamisregiimejä. (Kauppinen 2015, 320.) Näitä regiimejä Boltanski ja Thévenot teoriassaan kutsuvat oikeuttamisen maailmoiksi, joiden käyttöä ja konflikteja heidän teoksessaan käydään läpi.

Kirjassa luetellaan kuusi keskeistä oikeuttamisen maailmaa: inspiraation maailma, kodin maailma, maineen maailma, kansalaisuuden maailma, markkinoiden maailma ja teollisuuden maailma (Boltanski & Thévenot 2006, 25, 153–158). Boltanski ja Thévenot näkevät mallinsa avoimena, eivätkä sulje pois uusien maailmojen olemassaolon mahdollisuuksia. Tämä näkyy myös heidän seuraavissa teoksissaan, joissa teoriaa on laajennettu. (Boltanski & Chiapello 2007; Thévenot ym. 2000). Myöhemmin oikeuttamisen maailmaksi onkin kehitetty seitsemäs ekologian maailma, mikä käsittelee sitä, millaisia ympäristöseurauksia erilaisilla ratkaisuilla on. Ekologian maailmassa arvokkaita ovat yksilöt, jotka osaavat sovittaa yhteen elämäntapansa ympäristöä suojelevien tavoitteiden kanssa. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 37.) Oikeuttaminen on herättänyt kiinnostusta sosiologisissa sekä muissa yhteiskuntatieteellisissä piireissä yhteiskunnallisten konfliktien tutkimusmetodina. Oikeuttamisteoriaa apuna käyttäen Eeva Luhtakallio ja Tuomas Ylä-Anttila ovat esimerkiksi kehittäneet julkisen oikeuttamisen analyysin sosiologisen tutkimusmenetelmän (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011).

Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisen maailmat perustuvat moninaiisiin kehityskulkuihin, joista kullekin maailmalle löytyy tarpeeksi perusteita omaksi maailmaksi luokitteluun. Jokaisella oikeuttamisen maailmalla on korkeana pidetty yhteinen periaate, johon vedotaan kriisissä tarpeen tullen, mutta ei yleisesti ensisijaisena ratkaisuna (Boltanski & Thévenot 2006, 140–144). Boltanski ja Thévenot eivät pyri luomaan määritelmiä jokaisen yhteiskunnallisen sfäärin oikeudenmukaisuuskäsityksille, vaan heidän tarkoituksensa on pikemminkin tutkia ihmisryhmien ja toimijoiden arvojen välisiä erimielisyyksiä (Kauppinen 2015, 323). Arvot ovat siis oikeuttamisen maailmojen määrittelyssä keskeisessä asemassa. Yleisesti oikeuttamisen maailmassa on niin sanottuja arvokkuuden tiloja. Näiden tilojen avulla määritellään, ovatko maailman arvottamisen alaisena olevat kohteet arvokkaita vai arvottomia. Tämän arvon määrittäminen ja tuomitseminen toimii eri tavalla eri oikeuttamisen maailmoissa. Näiden kohteiden, esimerkiksi oikeuttamisen maailmassa olevan henkilön, arvo määrittelee hänen valtansa määritellä maailmassa olevia objekteja. Jokainen maailma vetoaa jollakin tavalla ihmisarvoon ja yhteisen hyvän tekemiseen. Lisäksi maailmoissa on keskeistä luonnollisina nähdyt suhteet muihin olentoihin sekä tietynlaisten normien ja järjestyksen ylläpitäminen. (Boltanski & Thévenot 2006, 140–144.) Näihin maailmoihin vetoaminen toimii oikeuttamisen työkaluna sekä mikro- että makrotason konflikteissa.

2.3.2 Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisen maailmat

Boltanski ja Thévenot kehittivät kuusi oikeuttamisen maailmaa eritelläkseen ihmisten käyttämien oikeuttamiskeinojen moninaisuutta. Nämä maailmat on rakennettu kuuden klassisen poliittisen filosofian tekstin pohjalta. Nämä tekstit ovat Augustinuksen *Jumalan valtio* (De Civitate Dei, 413–426); Jacques Bénigne Bossuetin *La Politique tirée de l'Ecriture sainte* ("Pyhän kirjoituksen mukaan hahmoteltu politiikka" 1709); Thomas Hobbesin *Leviathan* (1651); Jean-Jacques Rousseauan *Yhteiskuntasopimus* (Du contrat social, 1762); ja Adam Smithin *Kansojen varallisuus* (The Wealth of Nations, 1776) ja Henri de Saint-Simonin *Du système industriel* ("Teollinen järjestelmä", 1822). Nämä tekstit tuottivat omanlaisen näkemyksensä legitiimistä poliittisesta yhteisöstä. Oikeuttamisen maailmojen rakenteet ovat sisäisesti monitasoisia ja suhteellisen monimutkaisia. (Kauppinen 2015, 323.) Niistä on kuitenkin löydettävissä keskeisiä arvoja, tapoja ja suhteita, jotka auttavat oikeuttamisen maailmojen jäsentämistä.

Taulukko 1. Kuusi oikeuttamisen maailmaa ja niiden arvojärjestykset

	Arviointitapa	Informaatiomuoto	Perussuhde	Suuruuden edellytys
Inspiraatio (Augustinus 413–426)	armo, erityisyys	emotionaalinen	intohimo	luovuus, vaatimattomuus
Koti (Bossuet, 1709)	arvostus, tuttuus	suullinen, esimerkkeihin perustuva	luottamus	arvovalta
Maine (Hobbes, 1651)	nimekkyys	semioottinen	tunnustaminen	kuuluisuus
Kansalaisuus (Rousseau, 1762)	kollektiivinen intressi	muodollinen	solidaarisuus	tasa-arvo
Markkina (Smith, 1776)	pääoma, omistaminen	rahallinen	vaihto	kysyntä, ostovoima
Teollinen (Saint-Simon, 1762)	tehokkuus, tuottavuus	(esim. tilastollisesti) mitattava	funktionaalisuus	ammattillinen kompetenssi

Taulukossa 1 on jaoteltu kuuden oikeuttamisen maailman keskeiset piirteet, mikä auttaa hahmottamaan oikeuttamisen maailmojen keskeisiä arvoja ja eroavaisuuksia. Taulukkoon on merkitty myös niiden inspiroimat aikaisemmin mainitut klassiset yhteiskuntafilosofiset tekstit.

Taulukossa on hyödynnetty Ilkka Kauppisen (2015) tekemää taulukkoa. Suomalaisuus ja suomalaiset perinteet näkyvät eri tavalla oikeuttamisen maailmojen arvojen näkökulmasta, mikä tulee esille seuraavissa tekstikappaleissa.

Inspiraation maailma on subjektiivinen ja vaikeasti mitattava oikeuttamisen maailma, jonka arvot perustuvat yksilön spontaaneihin kokemuksiin, tunteisiin ja ideoihin. Toisin kuin muut maailmat, inspiraation maailmasta puuttuvat tavanomaiset rationaaliset säännöt ja hierarkia. Ihmisarvo määrittyy sen mukaan, kuinka hyvin yksilö pystyy kokemaan inspiraation tunnetta. (Boltanski & Thévenot 2006, 159–165.) Lisäksi inspiraation maailmassa arvostetaan yksilön omaperäisyyttä ja nerokkuutta (Kauppinen 2015, 324). Koska inspiraatiota on vaikea mitata, inspiraatioiden maailmassa etsitään arvoa paradoksina arvokkuuden mittareiden ulkopuolelta. Inspiraation maailmassa arvokkaina nähdyt ihmiset ovat yleensä luopuneet muissa maailmoissa ulkoista arvokkuutta lisäävistä asioista. Esimerkiksi köyhät henkilöt ja lapset sekä omaehtoiset taiteilijat ovat inspiraation maailmassa arvokkaita yksilöitä. (Boltanski & Thévenot 2006, 159–165; Kauppinen 2015, 324.) Teollisuuden maailman puitteissa toimivat rutiinit ja kodin maailman tavat nähdään inspiraation esteinä. Inspiraation maailmassa ei uskota auktoriteetteihin, vaan yksilön ainutlaatuisuudella ja muiden ymmärtämisellä on vahvasti painoarvoa. (Boltanski & Thévenot 2006, 159–165.)

Inspiraation maailmassa arvostetaan ainutlaatuisuutta, jonka hahmottaminen on haastavampaa suomalaisten kaltaisen kollektiivin näkökulmasta. Kuitenkin suomalaiseen kulttuuriin ja historiaan liittyvät ideat sekä näistä syntyneet taiteelliset ilmaisut tuovat esille inspiraation maailmassa arvostettuja asioita. Itse arvokkuuden löytäminen normatiivisten arvokkuuden mittareiden ulkopuolelta on suuri osa suomalaista kulttuurinostalgiaa ja taiteen ilmaisua. Suomalaisen taiteen klassikot tuovat esille kauneutta yksinkertaisen elämän ja vastoinkäymisten näkökulmasta. Esimerkiksi Eero Järnefeltin suomalaisen realismitaiteen klassikko *Raatajan rahanalaiset* (1893) tai Väinö Linnan romaani *Tuntematon sotilas* (1954) kuvastavat suomalaisuutta vaatimattomuuden ja periksiantamattomuuden kautta.

Kodin maailmasta puhuttaessa ei tarkoiteta pelkästään vain perheen piiriä vaan koko yhteiskuntaa. Hierarkia on keskeinen osa kodin maailmaa, ja oma arvo määrittyy suhteessa muihin. Kodin maailmassa on tärkeä esittäytyä ulkoisesti sopivalla tavalla ja kunnioittaa itseään ylempiä arvoisia. Kodin maailmassa arvo perustuu sukupolviin, perinteisiin ja hierarkiaan. Isän eli patriarkaatin rooli on kodin maailmassa arvostetuin, ja korkea hierarkkinen asema tarkoittaa myös suurempaa vastuuta ylläpitää kodin puitteissa eläneitä tapoja ja perinteitä. (Boltanski &

Thévenot 2006, 165–178.) Nämä patriarkaatin roolit voivat olla esimerkiksi työpaikan johtajia tai yhteisön vanhimpia, jotka tarjoavat muille yhteisön jäsenille tukea ja turvaa yhteisen hyvän edistämiseksi (Kauppinen 2015, 324). Hierarkiassa arvokkailla ihmisillä on myös vastuu hierarkiassa alempana olevista yksilöistä ja heidän toiminnastaan. Huonokäyttöksisen toiminnan ajatellaan johtuvan muiden esimerkistä, minkä vuoksi hyvien tapojen ylläpitäminen on osa kollektiivista vastuuta. Perinteitä ja niiden jatkuvuutta sukupolvelta toiselle arvostetaan paljon kodin maailmassa. (Boltanski & Thévenot 2006, 165–178.)

Suomalaisuuden ja sen perinteiden tarkasteleminen kodin maailman näkökulmasta on suhteellisen yksinkertaista. Kodin maailmassa arvostetaan traditionaalista hierarkiaa, mikä pätee monen kulttuurin traditioihin mukaan lukien suomalaisiin. Suomalaisia on usein kasvatettu kunnioittamaan vanhempia sukupolvia, ja sukupuoliroolit ovat vielä olemassa nykypäivän Suomen sosiaalisissa rakenteissa. Kulttuurinen ja historiallinen konteksti on vaikuttanut myös suomalaisuuteen ja sen turvaamiseen (ks. luku 2.2.3). Etenkin vanhemmat sukupolvet Suomessa korostavat perinteiden ja suomalaisen kulttuurin ylläpitämisen tärkeyttä.

Maineen maailma määrittyy maineen ja julkisuuden kautta, minkä vuoksi sen sisäinen järjestys voi olla suhteellisen ailahtelevaa. Maine voi kasvaa nopeasti ja lähteä yhtä nopeasti, joten maineen maailmassa arvottamisjärjestykset eivät usein ole pysyviä. (Boltanski & Thévenot 2006, 178–185.) Ihmisen arvokkuus maineikeskeisessä oikeuttamisessa johtuu siis muiden mielipiteistä, ja yksilön hierarkkinen asema muihin ei tässä kohtaa ole olennaista (Kauppinen 2015, 324). Maineen maailmassa arvokkaimpia ovat ne yksilöt, jotka ovat nimekkäimpiä ja näkyvämpiä, ja arvottomia ovat ne, jotka ovat unohdettuja, maineeltaan heikentyneitä tai suhteessa yleisöön mitäänsanomattomia. Arvokkaita ihmisiä nykypäivän maailmassa ovat esimerkiksi julkisuuden henkilöt ja erilaiset mielipidejohtajat (Kauppinen 2015, 324). Joskus maine näkyy esimerkiksi yksilön näkyvyydestä mediassa, ja tällöin maineen maailman valta on myös niillä, jotka voivat vaikuttaa muiden yksilöiden näkyvyyteen (Boltanski & Thévenot 2006, 178–185).

Maineen maailman arvot ovat osittain ristiriidassa suomalaisten arvojen kanssa. Koska Suomi on ollut pitkään köyhä ja pieni pohjoinen valtio, joka vasta viime vuosisadalla vaurastui itsenäiseksi hyvinvointivaltioksi, suomalaisten suhtautuminen maineeseen poikkeaa monesta muusta kulttuurista. Suomalaiset näkevät vaatimattomuuden ja nöyryyden tärkeinä arvoina ja liiallinen itsensä korostaminen tulee olla ansaittua eikä yli vedettyä. Suomessa julkisuus näyttäytyy eri tavalla kansainväliseen julkisuuteen verrattuna. Esimerkiksi kansanedustajat

voivat pääsääntöisesti kävellä julkisilla paikoilla ilman vaaratilanteita. Kuitenkin Suomen maininta kansainvälisissä tilanteissa aiheuttaa usein positiivisen kollektiivisen reaktion suomalaisissa, sillä se yhä usein koetaan harvinaisena ja ainutlaatuisena tilanteena. Suomelle mainetta tuoneet tuotteet, kuten Nokia-puhelimet ja mobiilipelit, ovat suomalaisille yhteinen ylpeyden aihe.

Kansalaisuuden maailmassa keskeistä on yhteiskunnassa toimivat kollektiivit. Yksilön rooli kollektiivissa voi olla tärkeä ja kollektiivien rooli voi olla osana isompaa kollektiivia. Kollektiiveissa usein puhutaan isojen ihmisryhmien puolesta, kuten esimerkiksi kansalaisuudesta. Yksilön osallisuus yhteisön ongelmiin vapauttaa tämän hänen henkilökohtaisista ongelmistansa, mikä on toimintana vapauttavaa. Ihmisen arvo lisääntyy kansalaisuuden maailmassa, kun tämä laittaa kollektiivin intressit omien halujensa edelle. (Boltanski & Thévenot 2006, 185–193.) Kansalaisen arvostus kytkeytyy myös hänen kykyihinsä ilmaista yhteisön kollektiivista tahtoa ja edustaa esimerkillisesti omaa yhteisöään (Kauppinen 2015, 324). Myös kuuluminen kollektiiviin arvottaa yksilöitä kansalaisuuden maailmassa, sillä kollektiivien näkökulmasta kollektiivien ulkopuolisilla ei ole yhtä paljon arvoa tai valtaa. Arvostelun kohteena ovat ne, jotka rikkovat kollektiivin solidariteettia tai poikkeavat muuten kollektiivista. Esimerkiksi markkinoiden maailman individualismi nähdään uhkana kansalaisuuden maailmassa. (Boltanski & Thévenot 2006, 185–193.)

Kansalaisuuden maailman arvot liittyvät vahvasti isänmaallisuuteen, joka on iso osa suomalaista kulttuuri-identiteettiä. Suomalaisuutta on hiljalleen rakennettu sosiaalisella ja kulttuurisella tasolla, mikä on luonut ajatuksen suomalaisuudesta ja siihen liittyvistä perinteistä. Kansalaisuuden maailmassa arvottaminen kytkeytyy juuri tähän isänmaallisuuteen, ja suomalaisuuden kontekstissa arvostelun kohteena ovat ne, jotka poikkeavat isänmaallisuudesta tai suomalaisuuden määritelmästä. Suomen kansan pitkäaikainen homogeenisyys ja sen muutos globalisaation myötä, etnisesti sekä kulttuurillisesti, on lisännyt keskustelua suomalaisuudesta ja suomalaisuuteen kuulumattomuudesta (Souto ym. 2013).

Markkinoiden maailmassa keskeistä on omistaminen. Ne yksilöt, jotka omistavat eniten ovat arvokkaimpia, mikä luo luonnollisen kilpailun markkinoiden maailman toimijoiden välille. Markkinoiden maailmassa ihmisten ja tuotteiden arvo ei ole pysyvää, vaan toisten menestys näkyy toisten tappiona. Markkinoiden kontekstissa toiminta perustuu yksilöiden haluihin ja niiden täyttämiseen omistamisen avulla. (Boltanski & Thévenot 2006, 196–197.) Markkinoiden maailma kohtaa esimerkiksi maineen maailman siten, että haluttujen tuotteiden myyminen on

helpompaa ja täten johtaa suurempaan omistajuuteen. Boltanskin ja Thévenot'n mukaan markkinoiden maailmassa tuotetaan yhteistä hyvää hankkimalla omaisuutta, vaikka kuitenkin tämä tehdään paradoksaalisesti itsekkäiden halujen pohjalta. Tässä viitataan Adam Smithin (1723–1790) kehittämän “näkyttömän käden” tuottamaan yhteiseen hyvään (Kauppinen 2015, 325). Toisin kuin kodin maailmassa markkinoiden maailma pyrkii vapauttamaan yksilöt hierarkioista. Kuitenkin markkinoiden maailmojen toimijat ovat etäännyneitä toisistaan, sillä keskeinen syy kohdata pohjautuu liiketoimiin, jossa pyrkimys on päästä aina askelta edelle muihin yksilöihin verrattuna. (Boltanski & Thévenot 2006, 198–200.)

Markkinat ja sen toimijoiden taloudellinen kilpailu vaikuttaa myös Suomessa, ja suomalaiset ovat kuluttajia siinä missä muutkin. Suomessa omistajuus mahdollistaa paremman elämän ja markkinoiden maailman silmin paremman arvokkuuden. Kuitenkin omistaminen ei tarjoa yhtä lailla yksilöllisiä mahdollisuuksia ja etuja, sillä suomalainen universaali hyvinvointivaltiomalli uudelleen jakaa tuloja sen julkisiin hyvinvointipalveluihin progressiivisen verotuksen avulla. Täten markkinoiden maailmassa puhuttu omistaminen Suomessa hyödyttää suomalaisia kollektiivisesti.

Teollisuuden maailmassa tärkeää on tehokkuus, tuottavuus ja toimintakyky. Teollinen maailma keskittyy siis vahvasti työelämään ja sen toimijoiden arvotukseen. Arvoa teollisuuden maailmassa saa esimerkiksi asiantuntijuuden kautta. Ammatillinen pätevyys on esimerkki hyvästä toimintakyvystä ja toimii täten perusteena arvon määräytymiselle. Jos yksilö on tehokas, sopeutuvainen isompaan organisaatioon ja toimintaan, luotettava ja odotetulla tavalla toimiva, hän on silloin arvokas teollisuuden maailmassa. Teollisuuden maailmassa arvottomia ovat ihmiset, jotka ovat epäaktiivisia, työttömiä, vajaakykyisiä ja huonosti sopeutuvia. Arvottomat yksilöt ja asiat tuhlaavat teollisuuden maailman resursseja ja vaikuttavat negatiivisesti tuottavuuteen ja tehokkuuteen. Lisäksi mittaamattomat asiat, esimerkiksi subjektiiviset kokemukset ovat arvottomia teollisuuden maailmassa. (Boltanski & Thévenot 2006, 203–211.)

Teollisuuden maailmassa ammatillisen pätevyuden arvostaminen on myös tärkeä arvo suomalaisessa koulutusyhteiskunnassa. Suomalainen koulutusjärjestelmä ja sen maine on osa suomalaista kulttuuri-identiteettiä, minkä vuoksi koulutuksen ja sen saavutettavuuden tukeminen on osa jatkuvaa julkista ja poliittista keskustelua (esim. Iltalehti 2022; Helsingin Sanomat 2023; Terävä 2023). Suomalaisessa koulujärjestelmässä on paljon yhteisiä kollektiivisia kokemuksia ja perinteitä, jotka nähdään tärkeinä suomalaisina samaistuttavina

kokemuksina. Tehokkuus ja toimintakyky nähdään myös tärkeinä arvoina suomalaisen hyvinvointijärjestelmän pyörittämisessä. Työkyvyttömyys yhteiskunnallisena ilmiönä mietityttää suomalaisessa julkisessa keskustelussa (esim. Tenovuo 2021). Tähän yhtenä syynä on esimerkiksi se, että suomalaisen hyvinvointivaltion kollektiivisen luonteen vuoksi monet yksilöiden tilanteet ja valinnat tulevat muiden arvioinnin kohteeksi.

3 Suomalaisuus ja rasismi

Rasismi on pitkään ollut Suomessa tabuaihe, joka on koettu ulkomailla tapahtuvaksi etäiseksi ilmiöksi. Suomalainen kulttuurikonteksti vaikuttaa vahvasti, miksi näin yleisesti ajatellaan. Ensinnäkin kolonialismi koetaan Suomea koskemattomaksi ilmiöksi (Kujala 2019, 9). Toiseksi suomalaisetkin ovat kohdanneet esimerkiksi rodullista syrjintää, mikä näkyy kulttuurisella tasolla historian eri ajanjaksoina (Jokisalo 2010). Suomen historiallinen ja rodullinen asennoituminen on tämän lisäksi muodostanut Suomelle kaksoisaseman, joka näkyy identiteettinä idän ja lännen sekä ylemmän ja alemman rotuhierarkian välillä. Tämä kaksoisasema on antanut Suomelle mahdollisuuden kontrolloida omaa narratiiviaan, mikä ilmenee esimerkiksi rasismista ja kolonialismista etäätymisenä. (Keskinen 2021, 78–79.)

Tässä luvussa käyn läpi suomalaisuuden suhdetta kolonialismiin ja rodun käsitteeseen sekä suomalaisen rasismin tutkimukseen. Suomalaisten historia on keskittynyt länsimaalaisen kansan sisäisten valta-asetelmien sijaan autonomiasta taistelemiseen, minkä vuoksi Suomen rooli näiden ilmiöiden kohdalla on monelle suomalaiselle epäselvä. Tässä luvussa käyn myös läpi rasismin käsitteitä ja luokittelua. Rasismin monialaisuuden vuoksi sen ulottuvuuksia ja suomalaisten valkoista etulyöntiasemaa yhteiskunnassa on tärkeä avata tutkielman analyysin vuoksi.

3.1 Suomalaisuuden ja rasismin välisen suhteen tausta

Jotta voidaan ymmärtää, miten suomalaiset käsittelevät rasismin käsitteitä nykypäivänä, on tärkeää ensin tarkastella suomalaisuuden, kolonialismin ja rodun välisiä suhteita. Kolonialismilla tarkoitetaan moniulotteista ilmiötä, jota voidaan kuvailla toisten maiden valloituksena ja ihmisten sisällyttämisenä pakkokeinoin valtioon. Sen olennaisia piirteitä ovat usein myös toisen kulttuuriin puuttuminen ja hierarkkinen luokittelu. (Loomba 1998; Cooper 2005; Lahti & Kullaa 2020.) Jokisalo ja Simola (2010) määrittelevät kolonialismin herruussuhteena, joissa valtio hallitsee toista aluetta tai valtiota omien rajojensa ulkopuolella tarkoituksenaan hyötyä alueen resursseista, taloudesta ja työvoimasta. Eurooppalaisten harjoittama kolonialistinen politiikka oikeutettiin “korkeampaa kulttuuria” edustavan lännen sivistystehtävänä (mt. 7).

Suomalaisten suhde rotuun antaa myös kontekstia rasismiin suhtautumiseen nykyaikana. Länsi-Euroopan rotuoppi 1600- ja 1700-luvuilla loi käsityksen siitä, että ihmisrodun alueellisten piirteiden avulla ihmisryhmiä voidaan luokitella hierarkkisiin järjestyksiin (Jokisalo 2010). 1800-luvulla germaaninen tai pohjoismaalainen rotu nähtiin etenkin erillisenä ja ideaalina rotutyypinä (Kyllingstad 2014). Suomi, toisin kuin muut Pohjoismaat, kategorisoitiin yleisesti aasialaiseen rotuun. Näistä käsityksistä muodostunut mongoliteoria on vaikuttanut suomalaisten itsetuntoon vielä 1900-luvun loppupuolellakin (Jokisalo 2010). Suomalaisuus on nähty etnisesti enemmän tai vähemmän eurooppalaisena, ja tämän etnisen identiteetin liukuvuus on vaikuttanut suomalaisten rasismiin ja kolonialismiin liittyviin ajatuksiin.

3.1.1 Suomalaisuus ja kolonialismi

Moni uskoo, että Suomella ei ole mitään tekemistä kolonialismin historian kanssa, mikä ajatuksena ohjaa yhä laajasti suomalaisten rasismikeskusteluja. Suomen ei ajatella osallistuneen kolonialismiin, sillä historiallisesti Suomen ajatellaan olleen ensin Ruotsin ja sitten Venäjän siirtomaa (Kujala 2019, 9). Kuitenkin viime vuosikymmenien kolonialismin tutkimus on osoittanut, että Pohjoismaat linkittyvät monella tavalla kolonialismin historiaan. (Keskinen 2021, 70.) Esimerkiksi Pohjoismailla on olennainen rooli orjuuden ja kolonialismin kanssa yhteen kietoutuneen valistuksen ajan rotudiskurssin kanssa (Kyllingstad 2014). Tämän vuoksi rasismia ei tulisi kohdella Suomen näkökulmasta vieraana ilmiönä, vaan ongelmana, joka on juurtunut syväälle suomalaisen yhteiskunnan rakenteisiin ja käytäntöihin. Suomen kolonialismin historia näkyy rotuun ja kulttuuriin perustuvina luokitteluina, kolonialismiin osallistumisena ja assimilaatiopolitiikkana, joka pyrkii vähemmistökulttuureiden häivyttämiseen. (Keskinen 2021, 70.)

Vuoden 2020 Black Lives Matter -liike nosti kolonialismikeskustelun esille Suomessakin. Suomalaisten osallistuminen kolonialismiin jo Ruotsin vallan aikana on tullut näkyvämmäksi mediassa (esim. Yle 2020b). Tutkimalla St. Barthélemyn Ruotsin vallan aikaista historiaa on todettavissa, että myös Suomen alueelta lähti ihmisiä uusille Karibian alueille. Suomessa vallinnut ”Barthélemy-kuume”, eli toive hyvästä vauraasta elämästä Karibialla linkittää siis Suomen kolonialismin historiaan. Vaikka uusille alueille ei Suomesta päästy, kaupankäynti Karibialle oli merkittävää Suomen alueella toimiville tehtaille ja kauppiaille. (Keskinen 2021, 74–75.) Suomen osallistuminen Karibian plantaasikolonialismiin on jäänyt Suomen historiassa lähestulkoon huomioimatta, sillä se on jäänyt muiden historiallisten tapahtumien varjoon (Lahti

& Kullaa 2020, 8). Myöhempää suomalaisten siirtolaisuutta Pohjois- ja Etelä-Amerikkaan ei yleisesti ottaen nähdä asuttajakolonialismiin osallistumisena. Suomalaisten mahdollisuus muuttaa alkuperäiskansojen asutusalueille perustui kuitenkin asuttajakolonialistiseen järjestelmään. Amerikkaan muuttaneet suomalaiset ovat muodostaneet ajan myötä osaksi eurooppalaistaustaisia ryhmiä, jotka hyötyvät kolonialismin vaikutuksista nykypäivänäkin. (Keskinen 2021, 74–75.)

Amerikkojen asuttajakolonialismin lisäksi Suomessa oli ollut ajatuksia siirtomaavaltauksesta jo pitkään. Kun Ruotsin valtio alkoi perustamaan siirtokuntia Pohjois-Amerikkaan ja Länsi-Afrikkaan, Suomessa heräsi kiinnostus pohjoisiin saamelaisten asuttamiin alueisiin. Saamelaisten alueita otettiin tarkemmin haltuun 1800-luvun loppupuolella lähinnä taloudellisten intressien ja suomalaisen yhteiskunnan modernisoinnin vuoksi. Saamelaisykiön itsehallinto korvattiin kunnallisella hallinnolla, ja kuntalaki tuli saamelaisille voimaan vuonna 1893. (Keskinen 2021.) Saamelaisiin kohdistuvat pakkokeinot konkretisoituivat taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen alistamisen kautta, minkä vuoksi saamelaisten kohtelusta voidaan puhua tietynlaisena kolonialismina, josta on pitkään Suomessa vaiettu (Puuronen 2014, 321).

Itsenäistymisen jälkeen Afrikkaa koskeva kolonialistinen mentaliteetti kantautui myös Suomen eliitin piiriin asti, sillä professori Gustaf Kompan johtama delegaatio ehdotti pienissä piireissä nykyisen Namibian Ambomaata Suomen siirtomaaksi. (Keskinen 2021, 75, 79, 80.) Alueen ajateltiin soveltuvan suomalaisten käyttöön, koska suomalaiset olivat aikaisemmin tehneet lähetystyötä Ambomaan alueella ja auttoivat asukkaita paikallisten konfliktien kanssa (Kujala 2019, 12). Vaikka siirtomaa-ajatukset jäivät ajan myötä taakse, vähemmistöjen alas painaminen jatkui aikaisempaa hienovaraisemmilla poliittisilla ratkaisuille. Myöhemmin saamelaisten lisäksi myös romaneja kohtaan kohdistui Suomen valtion ja kuntien ylläpitävää repressiivistä assimilaatiopolitiikkaa. (Keskinen 2021, 75, 79, 80; Kujala 2019, 12, 13.) Vaikka Suomella ei loppujen lopuksi ollut siirtomaita tai omaa koloniaalista historiaa, Suomi hyötyi taloudellisesti eurooppalaisen kolonialismin liittolaisena, ja muu Eurooppa hyötyi Suomen yhteistyöstä. Muun muassa Yhdysvaltojen ja Karibianmeren orjatyön tulokset, kuten sokerin raaka-aineet ja puuvillat, tulivat käyttöön suomalaisilla tehtailla, ja samalla Britannian purjelaivat tarvitsivat suomalaiset tervaa pysyäkseen pinnalla. (Kujala 2019, 13.)

Suomi valtiona hyötyy yhä edelleen kolonialismin tarjoamasta länsimaiden vaurastumisesta, minkä vuoksi Suomea ei tule sulkea pois kolonialismiin sekä yhteiskunnan koloniaalisuuteen liittyvistä keskusteluista. Keskinen ym. (2021) mukaan nykyajan keskusteluissa tulee pyrkiä

haastamaan tiedon, vallan sekä olemisen koloniaalisuutta, mitä kutsutaan dekoloniaalisuudeksi. Dekoloniaalisuus viittaa yhteiskunnassa uusiin käytäntöihin ja uudelleen muotoiluun, joiden avulla koloniaalin vallan epäinhimillisiä määrittelyjä puretaan ja samalla mahdollistetaan mahdollisuudet toisenlaiseen tietoon. Tämä voi esimerkiksi tarkoittaa sen pohtimista, millainen tieto oikeuttaa ja mahdollistaa rasismia ja hierarkkista ajattelua. (mt. 68.)

3.1.2 Suomalaisuus ja rotu

Tieteen kehittyessä 1600–1700-luvuilla Euroopassa ja Amerikassa heräsi kiinnostus ihmisrotuun ja sen kategorisoimiseen luonnon kasvi- ja eläinlajien jaottelun jälkeen (Frederickson 2005, 51–56). Ensimmäisen rotuluokittelun julkaisi ranskalainen lääkäri ja orientalisti Francois Bernier (1620–1688), jonka mukaan ihmisrodun voi kategorisoida eurooppalaisiin, afrikkalaisiin, japanilaisiin, kiinalaisiin sekä saamelaisiin. Saamelaiset olivat Bernierin luokittelun mukaan “viheliäisiä eläimiä” ja yksinkertaisesti “hyvin rumia”. Bernierin luokittelun jälkeen vuosien varrella kehittyi uusia rotuluokitteluja. Rotuopin kehittyessä suomalaiset aluksi luokiteltiin samaan ryhmään saamelaisten ja romanien kanssa, mutta suomalaisten aasialaisten juurien kautta kehittyi ajatus suomalaisten ja mongolien välisestä sukulaissuhteesta. (Jokisalo 2010, 11.) Vuonna 1735 Carl von Linné julkaisi oman luokittelunsa, joka luokitteli ihmiskunnan eurooppalaisiin, amerikkalaisiin, aasialaisiin ja afrikkalaisiin. Linnén rotuluokittelussa ilmeni eurooppalaisten suosiminen muiden rotujen sijaan. (Fredrickson 2005, 56.) Hänen myöhemmät julkaisunsa eivät kuitenkaan luokittele suomalaisia ja saamelaisia samaan kategoriaan. (Jokisalo 2010, 11.)

Modernin rotukäsitteen luoja pidetty Immanuel Kant määritteli suomalaiset ja saamelaiset mongolirodun päärodusta johdettaviin alkuasteisiin rotuihin, joihin kuuluivat myös Aasian arktisen rannikon asukkaat, mukaan lukien saamelaiset. Rotuluokittelijoista Johann Friedrich Blumenbach ja hänen teoksensa *De generis humani varietate nativa liber* (Ihmissuvun synnynnäisestä erilaisuudesta, 1776) vakiinnutti suomalaisten aseman rotuluokittelussa. (Jokisalo 2010, 12.) Blumenbach jakoi ihmisrodun viiteen eri kategoriaan: kaukasialaiseen eli valkoiseen rotuun, etiopialaiseen eli afrikkalaiseen rotuun sekä amerikkalaiseen, malaijilaiseen ja mongolidiin rotuun (Fredrickson 2005, 57). Saamelaiset ja suomalaiset olivat ainoita eurooppalaisia rotuja, jotka Blumenbachin mukaan kuuluivat mongolien kanssa samaan kategoriaan. (Jokisalo 2010, 12.)

Mongoliteoria (myös. mongoliväite) vaikutti suomalaisten itsetuntoon, ja suomalaisen sivistyneistön mielestä oli hyvin kiusallista, että eurooppalaisessa tieteessä suomalaiset nähdään yleisesti osana mongolilaista rotua (Jokisalo 2010, 12). Suomessa myös tutkijat suhtautuivat mongoliteoriaan epäilevämmiin ja osa tieteilijöistä pyrki osoittamaan teorian virheellisyyden (Keskinen 2021, 77). Rotututkimus Suomessa alkoikin muutaman vuosikymmenen viiveellä, sillä sen vierastaminen liittyi vahvasti suomalaisten alhaiseen luokitteluun (Isaksson 2003, 40). Asia oli myös kiusallinen, koska mongoliroτουςuus tarkoitti fyysisen heikkouden lisäksi myös esteettistä epätäydellisyyttä. Itsenäisyyden ajan Suomessa pyrittiin torjumaan tätä Euroopassa rakennettua identiteettiä muun muassa kauneuskilpailuiden avulla. 1900-luvun tärkeät missikilpailut todistivat kauneuden lisäksi suomalaista kansallista identiteettiä. Ester Toivosen 1934 Miss Eurooppa -tittelin ansiosta Suomi sai mahdollisuuden julistaa maailmalle: “Emme ole mongoleja!” (Elävä Arkisto 2021.) Toivosta on myöhemmin muisteltu suomalaisen rodun pelastajana. Kuitenkin mongoliteoria on pysynyt nykypäivään asti iskuna suomalaisessa itsetunnossa. (Jokisalo 2010, 16.)

Rotuluokittelu sekä historialliset tapahtumat ovat luoneet Suomelle poikkeuksellisen aseman, jossa suomalaiset voivat kuulua kahteen eri leiriin rodullisesti, poliittisesti ja kulttuurillisesti. Rodullisessa kontekstissa Suvi Keskinen (2021) on kuvaillut Suomen tilannetta rotuhierarkian kaksoisasetukseksi. Yhtäältä Euroopassa, Pohjoismaissa ja Yhdysvalloissa suomalaiset on luokiteltu alhaalle rotuhierarkiassa. Toisaalta suomalainen sivistyneistö on luonut ja ylläpitänyt rotueroja suhteessa saamelaisiin, venäläisiin, romaneihin sekä muihin pohjoisiin vähemmistöihin. Suomalaisten alemmaa hierarkia-asemaa on myös käytetty perusteluina poliittiselle toiminnalle. Sotaretket Karjalaan ja Baltiaan vuosina 1918–1922 perusteltiin heimoveljien auttamisena ja rodullinen yhteenkuuluvuus koettiin oikeuttavan Suur-Suomen rakentamiseen (Nygård 1985; Keskinen 2021, 78). Suomalaisen joustovara tarvittaessa myös ylöspäin rotuhierarkiassa on koettu myös hyödylliseksi, sillä itsenäistymisen jälkeen nuorta Suomea rakennettiin poliittisesti rodullistavien hierarkioiden avulla osaksi eurooppalaisuutta (Keskinen 2021, 78–79). Suomalaista rotuidentiteettiä voi täten sanoa poikkeukselliseksi.

3.1.3 Suomalainen rasismin tutkimus

Suomalainen rasismin tutkimus yleistyi 1990-luvun alussa ensimmäisten suurempien maahanmuuttoaaltojen yhteydessä. Maahanmuutto lisäsi viranomaisten ja järjestöjen (esim.

Pakolais- ja siirtolaisuus asiainneuvottelukunta 1994; Opetusministeriö 1997; Sisäasiainministeriö 1997) reaktioita avoimeen rasismiin ja syrjintään liittyviin keskusteluihin. (Rastas 2005, 70.) Tätä ennen suomalaisessa tutkimuksessa keskityttiin muihin eriarvoisuuden piirteisiin, jotka olivat suomalaisessa homogeenisessä kulttuurissa olennaisempia yhteiskunnallisia ongelmia. Kuitenkin etnisuus, etniset stereotypit ja etniset piirteet ovat eläneet suomalaisissa tutkimusaiheissa jo jonkin aikaa. Suomen ja rasismien tutkimukset alkoivat kuitenkin ensin rotututkimuksen parissa.

Eurooppalaisten rotututkimusten yleistyessä 1800-luvulla suomalaiset seurasivat perässä tehden samalla vuosisadalla antropologisia tutkimuksia. Rotututkimus alkoi Suomessa vasta 1910- ja 1920-luvulla, ja vahva syy tähän oli rotuhierarkioiden vierastaminen suomalaisen rodun alas painamisen vuoksi. Tutkimuksen tekeminen alkoi kiinnostamaan suomalaisen etnisen identiteetin valottamisen kautta. (Jokisalo 2010, 17.) Isakssonin (2003) mukaan rasismien tieteellinen muoto ei kuitenkaan juurtunut Suomeen, sillä suomalaisilla oli vähän rassistisia auktoriteetteja. Isakssonin mukaan tämä ei kuitenkaan ole suoranaisesti positiivinen asia, sillä neutraali asenne rasismiin ei suoranaisesti tarkoita rasismien periaatteellista torjumista vaan rotuopin vierastamista sen suomalaisia loukkaavien väitteiden vuoksi.

Suomalaisuuteen liittyvä rotukeskustelu ohjasi myös tutkimusten aiheita 1900-luvulla ennen rasismien käsitteen yleistymistä. Suomalaista poliittista rotukeskustelua ja teorioita kontrolloi vahvasti kolme eri tekijää: mongoliväite (ks. luku 3.1.2), kieli- ja kansallisuustaistelu 1800–1900-luvuilla ja sisällissodan syiden biologisoituminen sodan aikana. Sisällissodan biologisointi näkyi etenkin valkoisten porvariston poliittisissa puheenvuoroissa sisällissotaa ja punaisia biologisoivilla termeillä, kuten peto, tauti ja patologinen psykoosi. Suomenkieliset ja -mieliset kirjoittajat kirjoittivat sodan jälkeen tekstejä, jotka biologisoivat sodan ja/tai esittivät rotuhygieenisia toimia. Ruotsinkielisen oikeiston mukaan suomenkielisiä on helpompi syyttää sodan synnystä, ja punaisten väkivaltaa voisi ajatella löytyvän mongolialkuperästä löytyviä ominaisuuksia. Kielien vastakkainasettelu näkyi näin politiikassakin. Yleisesti rotuoppia kritisoitiin kieli- ja kansallisuus näkökulmasta. Esimerkiksi kielitieteilijä E. N. Setälä, kritisoi ajatuksia rotuopista artikkeleissaan vuosina 1911 ja 1915. Setälän mielestä ajatus kansaryhmien yhteisistä alkuperistä on myytti. Hänen mielestään on mahdotonta arvioida ihmisten fyysisiä ja psyykkisiä ominaisuuksia rotusekoituksen olemassaolon vuoksi. Setälä piti todennäköisempänä Jean Pinotin päätelmää kansoista, jonka mukaan ei ole olemassa alempia tai ylempiä rotuja, vaan on olemassa ainoastaan kansoja, jotka ovat kulttuurivaikutuksen ulko- ja sisäpuolella. (Isaksson 2003, 50, 52–54.)

Mongoliväitettä käsiteltiin paljon suomalaisessa sotien jälkeisessä tutkimuksessa, mikä myös auttoi tieteen ja taiteen alojen suomalaisen kansallisen identiteetin rakennuttamistyössä (ks. luku 2.2.1.) Näistä tutkimuksista esimerkkejä ovat yleisen historian professorin Aira Kemiläisen ym. teoksessa “Mongoleja vai germaaneja? Rotuteorioiden suomalaiset” (1985) ja Kemiläisen omassa teoksessa “Suomalaiset, outo pohjoinen kansa” (1993). Kemiläinen toteaa (1993), etteivät suomenkieliset suomalaiset olleet rasisteja vaan rasismien kohteena. (Isaksson 2003, 50, 52–54.)

Maailmansotien jälkeen käynnistyi keskustelu rauhan ylläpitämisestä ja täten kansallisvaltioiden välisistä suhteista (Hietala 1982). Unescon toimesta käynnistettiin sodan jälkeen laaja kansainvälinen tutkimus, jonka tavoitteena oli löytää keinoja kansallisen jännityksen lievittämiseen. Tutkimus nosti esille keskustelun stereotyyppien merkityksestä kansainvälisissä suhteissa, ja Unescon piirissä suositeltiin filmien, elokuvien ja kirjojen kriittistä analyysiä maailmanpoliittisesta näkökulmasta. Muutokset kantautuivat myös Suomeen, minkä jälkeen esimerkiksi kansakoulun oppimateriaalien kansojen kuvauksia kyseenalaistettiin ja muutettiin. (Paasi 1984.) Koulujen oppimateriaalit ovat olleet myös tutkimuskohteena tutkittaessa suomalaisten suhdetta muihin kansoihin (esim. Paasi 1998 ja Hietala 1982).

Kulttuurihistorialliset ja feministiset tutkimukset 1970-luvulta alkaen nostivat esille kysymyksen toiseudesta. Toiseuden teeman avulla tutkijat ovat pyrkineet empiirisellä sekä teoreettisella tavalla tarkastelemaan toiseuden rakentamista ja rakentumista ja niiden symbolisten sekä fyysisten rajojen merkityksiä. (Paasi 1998.) Toiseuden teemat hiljalleen saavuttivat myös Pohjoismaiden kiinnostuksen etenkin intersektionaalisuuden käsitteen kautta. Intersektionaalisuuden käsitteellä viitataan päällekkäisiin sarron mekanismeihin ja yhteen kietoutuneihin vallan järjestelmiin. Hiljalleen jälkikoloniaalin feminismien piirissä on myös kritisoitu kuvaa Pohjoismaista kolonialismin sivustakatsojina. (Crenshaw 1989; Keskinen ym. 2021, 63.)

Rasismien mainitseminen on ollut vielä parin vuosikymmenen takaisissa tutkimuksissa suhteellisen vähäistä. Rastaa (2004) mukaan vaikka rasismista puhuminen yleistyi 1990-luvulle tultaessa, sen tunnistaminen tutkimuksen alana oli pitkä prosessi. Suomessa vuosina 1980–1993 tehdyn siirtolaisuus- ja pakolaisuustutkimuksen kartoituksessa (Domander 1993) tutkimuksen aihepiiriä luokiteltaessa rasismia ei ollut mainittu ollenkaan. Työministeriön (2004) laaja suomalaisen muuttoliike- ja etnisyydentutkimuksen kartoitus ei myöskään

tarkastellut rasismien tutkimusta omana aihepiirinään. Kuitenkin hiljalleen suomalaisten asenteita ja arjen toimintaa on tarkasteltu tutkimuksissa rasismien näkökulmasta (esim. Jaakkola 1995; Puuronen 2001; Simola & Heikkinen 2003). Vuosituhannen vaihteessa ja 2000-luvun alkupuolella yleistyneet tutkimukset ja artikkelit maahanmuuttajiin kohdistuvan rasismien kokemuksista toivat esille Suomessa ilmeneviä vakavia rasismiin liittyviä ongelmakohtia (esim. Harinen ym. 2001; Rastas 2004; Aden 2009).

Tutkimukset ja artikkelit liittyen rasismien valta-asetelmiin sekä yhteiskunnan ja tutkimusalojen värisokeuteen (esim. Honkasalo 2013; Keskinen ym. 2021; Seikkula & Hortelano 2021; Rastas & Poelman 2021) ovat yleistyneet viime vuosina. Rasismien olemassaoloa esille tuova keskustelu on Suomessa yleisempää kuin koskaan aikaisemmin. Tähän liittyy vahvasti Suomen kansainvälistymisen vaikutukset ja nuorempien sukupolvien tietoisuus nykypäivän kansainvälisistä ihmisoikeuskysymyksistä. Kuitenkin monilla suomalaisilla on yhä vaikeuksia ymmärtää rasismien määritelmää, mitä tulen käsittelemään seuraavaksi tässä tutkielmassani.

3.2 Rasismien ulottuvuudet

Rasismilla on monta erilaista määritelmää, sillä se ilmiönä koskettaa monia yhteiskunnan aloja. Ramon Grosfoguelin (2011) määritelmä tuntuu kattavan laajasti rasismien eri ulottuvuudet. Hänen mukaansa rasismi on ihmisiä koskettava maailmanlaajuinen yli- ja alemmuushierarkia, jota eri instituutiot ovat tuottaneet poliittisella, kulttuurisella ja taloudellisella tasolla. Instituutioiden johtamaa maailmaa voidaan kuvailla kapitalistisena, patriarkalisena, länsimaalaiskristillisenä sekä modernina ja koloniaalisena maailmana. Rasismien ydinkäsitteen lisäksi ilmiön ymmärtämiseksi on hyvä tietää, millaisia eri ulottuvuuksia rasismilla on, ja mikä rooli vallalla on rasismia tarkasteltaessa.

3.2.1 Rasismiin liittyvät käsitteet

Keskisen ym. (2021, 56–57) mukaan rasismi voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: kulttuuriseen rasismiin, rakenteelliseen rasismiin sekä arjen rasismiin. Eri tason rasismeista saatetaan tämän vuoksi puhua monikkomuodossa.

Kulttuurinen rasismi kuvastaa tapaa, miten esimerkiksi etnisiä vähemmistöjä esitetään tietyn kulttuurin mediassa. Kulttuurisella rasismilla voidaan myös viitata kulttuurikontekstuaalisiin valtahierarkioihin, joissa kulttuuriset tekijät toimivat ylivallan oikeuttajina (Wren 2001). Suomalaisessa kulttuurissa esimerkiksi saamelaiset, venäläiset ja virolaiset ovat kulttuurisen rasismin kohteena.

Rakenteellinen rasismi ilmenee nimensä mukaan yhteiskunnan rakenteissa esimerkiksi valtahierarkiassa sorrettujen ryhmien vähäisempinä mahdollisuuksina edetä elämässä koulutuksellisella ja taloudellisella tasolla. Usein rakenteellisen ja institutionaalisen rasismin käsitteitä käytetään toistensa synonyymeinä, mutta käsitteille löytyy todellisuudessa erilaiset määritelmät. Baileyn ym. (2017) mukaan rakenteellisella rasismilla tarkoitetaan kokonaisvaltaisia tapoja, miten yhteiskunnat edistävät (rotu)syrjintää toisiaan vahvistavien (epäoikeudenmukaisten) järjestelmien kautta. Esimerkkejä näistä järjestelmistä ovat asumisen, koulutuksen, työn ja terveydenhuollon järjestelmät. Nämä järjestelmät ovat historiallisesti juurtuneita ja kulttuurisesti vahvistettuja, ja ne vahvistavat syrjiviä normeja, arvoja ja resurssien jakautumista. Institutionaalinen rasismi taas viittaa nimenomaan rodullisesti syrjiviin lakeihin ja linjauksiin, joita toteutetaan valtion ja muiden instituutioiden sisällä. (mt. 1455)

Arjen rasismi kategoriana keskittyy siihen, miten rasismi ilmenee arjen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Rasismin käsitettä usein määritellään pelkästään arjen rasismin ulottuvuuden pohjalta, mitä tullaan käsittelemään seuraavassa luvussa. Arjen rasismi osittain kietoutuu yhteen rodullistamisen käsitteen kanssa. Rodullistaminen on prosessi, jossa rasismi rakentuu arkipäiväisessä toiminnassa, tulkinnassa ja puheessa. (Keskinen ym. 2021, 51.) Niin sanotusti “rodun” diskurssi toimii rodullistamisen prosesseissa merkityksellistämisen ja erottelun välineenä, mikä ilmenee diskurssin tuottamisena ja uusiutumisena (Rastas 2004, 38). Rodullistaminen voi ilmetä käytännössä marginalisoituja ihmisiä kohtaan suuntautuneina ennako-oletuksina, jotka arkisella tasolla vaikuttavat sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Rodullistaminen voidaan myös määritellä rotuun perustuvien sosiaalisten erojen normalisointina (Blickstein 2019). Tämä erotteleva kohtelu vaikuttaa myös muihin rasismin muotoihin, sillä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muodostuvat normit, oletukset ja ennakkoluulot vaikuttavat myös yhteiskunnan rakenteisiin ja kulttuuriin. Rodullistaminen ja sen toistuminen tuo esille yhteiskunnan valtahierarkiaa, jonka avulla vähemmistöjä syrjitään heidän etnisyytensä perusteella.

Eräs rasismiin laiminlyödyistä ja väärinymmärretyistä muodoista on sisäistetty rasismi, joka tarkoittaa yhteiskunnan ylläpitämien rasististen stereotyyppien, arvojen, mielikuvien ja ideologioiden sisäistämistä tietyistä etnisestä ryhmästä (Pyke 2010). Toisin sanoen sisäistetty rasismi on rasistisessa yhteiskuntajärjestelmässä muodostunut ilmiö, jossa rasismiin sortama etninen ryhmä tukee hallitsevan ryhmän ylivaltaa ja asemaa osallistumalla tai ylläpitämällä valta-asetelmia tukevaa käyttäytymistä, asenteita, sosiaalisten rakenteita ja ideologioita (Bivens 1995). Sisäistetty rasismi voi esimerkiksi näkyä länsimaalaisten kauneusihanteiden ylläpitämisenä, stereotyyppien sisäistämisenä ja sorrettujen ryhmien välisenä rasismina. Pyken (2010) mukaan sisäistetyn rasismiin tiedostaminen auttaisi paljastamaan valkoisen ylivalan ylläpitämisen roolin yhteiskunnan valtahierarkioissa.

3.2.2 Arjen rasismi

Tutkimuksen kontekstissa on tärkeää tarkastella arjen rasismia hieman tarkemmin. Arjen rasismilla kuvataan rasististen käsitysten muovautumista arkipäiväisiin käytäntöihin. (Keskinen ym. 2021, 51.) Arjen rasismi voi ilmetä esimerkiksi 1) marginalisointina eli yhteiskunnan valtaväestön asettamien normien pysyvänä pitämisenä ja vähemmistöille keinotekoisten rajojen asettamisena, 2) marginalisoitujen ryhmien kokemusten kyseenalaistamisena ja 3) valtaväestön vähemmistöjen vastarinnan turhauttamisena esimerkiksi uhkailulla, syrjinnällä ja suojelevalla asenteella (Essed 1991; Puuronen 2003, 194 mukaan). Sanalliset hyökkäykset eli etnonyymit ovat klassisin esimerkki arjen rasismista. Arjen rasismi näkyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa myös tilanteissa, jossa marginalisoituja ryhmiä ei tarkoituksella haluta alistaa. Tästä esimerkkinä ovat vitsit, jotka tuovat esille etnisiä stereotyyppioita tai pyrkivät shokkihuumorin avulla luoda reaktioita yleisölle. Huumorin ja rasismiin suhde on monimutkainen, sillä rasistiselle vitsille nauraminen ei välttämättä tarkoita sen viestin hyväksymistä tai rasistisuutta. (Puuronen 2003, 203.) Vaikka huumori on tapa käsitellä maailmaa, huumori arjen interaktiossa toimii kuitenkin rasismiin oikeuttamisen työkaluna, mikä itsessään pehmittää ajatusta arjen rasismiin ulottuvuuksista.

Rasismista keskusteleminen arkisella tasolla on haastavaa etenkin kulttuureissa, joissa rasismiin ei koeta olevan keskeinen osa yhteiskunnan rakenteita sekä valtaväestön kulttuurista ja sosiaalista kanssakäymistä. Vallitseva tapa puhua rasismista rakentaa ihmisten ymmärrystä siitä, millä tasolla rasismi vaikuttaa omassa yhteiskunnassa. (Rastas 2004, 44, 55.) Rasismi on ollut pitkään osa Yhdysvaltojen kulttuuria ja historiaa, sillä rotuhierarkia on näkynyt orjuuden

ja sen jälkeisen ajan arjessa. Rasismi ilmiönä taas on ollut tuntematon Suomen kaltaisissa homogeenisissa yhteiskunnissa, jossa suurin osa ihmisistä on tottunut ympärillä olevan väestön samankaltaisiin piirteisiin (Rastas 2005, 69). Näissä tilanteissa aiheen relevanssi lisääntyi globalisaation ja väestönmuutoksen megatrendien kautta.

Rasismien käsitteen yleistyminen arkisessa puheessa ei kuitenkaan tarkoita, että rasismi nähtäisiin vieläkään varteenotettavana osana omaa yhteiskuntaa ja kulttuuria. Moni yhteiskunnan valta-asetelmista hyötyvä määrittelee rasismien kapealla ja pinnallisella tavalla. Kapeat rajat syrjinnän määrittelyssä tekevät syrjinnän havaitsemisesta epätodennäköisempää. Tämän pinnallisen määrittelytavan on todettu olevan yhteydessä rasistisiin asenteisiin ja värisokeaan ajattelutapaan. (West ym. 2021; Greenland ym. 2022.) Pinnallisesti rasismia voidaan esimerkiksi ajatella äärioikeistolaisena vihamielisenä käytöksenä muita etnisiä vähemmistöjä kohtaan. Tämä määritelmänä sulkee pois yleiset huomaamattomat arkisen rasismien ilmentymät eli yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin sulautuneet, eleet, normit ja ennakkoluulot, jotka ovat esimerkkejä hienovaraisemmasta rasismien ilmentymisestä. (Seikkula & Hortelano 2021, 147.) Keskustelu, joka huomioi vain rasismien pinnallisen tason tällöin tuo usein esille ”ei koske meitä” -mentaliteettia. Tällä tavoin rasismien esille tuominen sivuutetaan, koska sen ei koeta olevan osa omaa kulttuuria tai yksilön ajattelutapaa.

3.2.3 Valta ja valkoisuus

Yhteiskunnan valtasuhteet kietoutuvat vahvasti yhteen rasismien monialaisen käsitteen kanssa. Valtaa käytetään monella tavalla, ja keskeinen vallan käytön väline on eri ryhmien mahdollisuudet määritellä itseään ja muita (Rastas 2004). Valtahierarkia määrittelee eri väestöryhmille aseman, joka joko avaa tai rajoittaa yksilöiden toiminnan mahdollisuuksia. Nämä mahdollisuudet tai niiden puute ilmenevät arjessa sekä yhteiskunnan rakenteissa. Rasismien hierarkiassa korkeammalla olevat ihmiset saattavat jättää eriarvoisuuden ongelmakohdat huomioimatta, sillä henkilökohtainen syrjinnän vähäisyys saa ongelmat tuntumaan näkymättömiltä.

Valkoihoisten etuoikeus on keskeinen termi rasismien valtahierarkian käsitteistössä, joka kuvaa valkoihoisten etuoikeutettua asemaa. Se vaikuttaa monialaisesti rasismien valta-asetelmiin ja diskurssiin. Valkoisten etuoikeuksia on monesti määritelty valkoisuudesta poikkeavien yksilöiden ulkonäköön ja elämään liittyvien vastoinkäymisten kautta. Valkoisuudesta

poikkeavat eivät esimerkiksi aina löydä itselleen soveltuvia kosmetiikka- ja hiustuotteita tai näe itsensä näköisiä ihmisiä edustettuina mediassa. Tämä ajattelutapa kuitenkin heikentää valkoisen ylivallan merkitystä rakenteellisella tasolla. (Collins 2018.) Valkoisten etuoikeutettua asemaa on tärkeää tarkastella erityisesti valtahierarkiassa etuoikeutettujen kautta, mikä tuo esille arjen, kulttuurin ja rakennetason ilmiöitä, joita etuoikeutetut näkevät itsestään selvyyksinä. Valkoisten etuoikeutettu asema näkyy myös Suomessa. Esimerkiksi yksilön suomen kielen taitoon ja yhteiskuntaan integroimiseen yhteydessä oleva etninen tausta on yksi koulutusmahdollisuuksia rajoittavista tekijöistä (Silvennoinen ym. 2018).

Valkoisuudella on myös oma pohjoismaalainen näkökulmansa. Vaikka suomalaiset on kategorisoitu monien rotuteorioiden mukaan skandinaavien kanssa etnisesti eri kategoriaan (ks. luku 3.1.2), pohjoismaalaisilla on jaettuja kokemuksia valkoisuuteen liittyen. Suomalaisten lisäksi ruotsalaisten, tanskalaisten, norjalaisten ja islantilaisten valkoisuus asemana on monesti kielletty ja kyseenalaistettu. Pitkän työn jälkeen kuitenkin nykypäivänä pohjoismaalaisuus käsitteenä yhdistetään valkoisuuteen, ja valkoisuudesta poikkeavat samalla poissuljetaan pohjoismaalaisuuden ulkopuolelle. (Lundström & Teitelbaum 2017, 151.) Pohjoismaalaisuus nähdään nykyään kulttuurillisena ja myös esteettisenä valkoisuuden kuvaajana. Pohjoismaalaisuuden tuntomerkkeihin kuuluva vaaleahiuksisuus koetaan nykyäänkin fetisoituna geneettisenä lottovoittona, jonka puute on monille kolaus omaan etniseen identiteettiin. (Lundström & Teitelbaum 2017, 151; McMillan Cottom 2023.) Lisäksi modernia pohjoismaalaista yhteiskuntaa rakennettaessa myös värisokeuden ilmiö lisääntyi, ja pohjoismaalaisessa politiikassa pyrittiin olemaan mahdollisimman avoimia ja suvaitsevaisia. Haluttomuus puhua rodusta johtuu 1900-luvun lopun maahanmuuton lisääntymisestä sekä rotubiologian tahaantuneesta historiasta Pohjoismaissa. Tästä huolimatta pohjoismaissa valkoisten ja valkoisuuteen kuulumattomien erottelu on olennainen sosiaalinen todellisuus, joka on kärjistynyt 1990-luvulta alkaneeseen pohjoismaalaiseen maahanmuuttovastaisuuteen. (Lundström & Teitelbaum 2017, 154.)

Yleisesti valkoisuudessa on ihon värin tai ulkoisten seikkojen sijaan kyse merkityksistä, joita keholle annetaan ja yhteiskunnan paikoista, joita varataan tietynlaisille kehoille. Valtaa ja resursseja jaetaan rodullistettujen asemien lisäksi luokan ja sukupuolen perusteella. Normatiivisen valkoisuuden käsite kuvailee valkoisuuden järjestävää ja hierarkisoivaa voimaa suhteessa valkoisuudesta poikkeaviin. Tämä näkyy esimerkiksi Suomessa vahvasti ideana, että suomalaisuus ja valkoisuus kulkevat käsi kädessä. Ulkomaalaisuus taas määritellään valkoisuuden ulkopuolelle. (Keskinen ym. 2021, 60–61.) Vähemmän puhutut säännöt

valkoisuuden sisäisistä hierarkioista näkyvät myös muissa länsimaissa, joissa itäisen Euroopan maat nähdään oman normin ja valkoisuuden ulkopuolella. Esimerkkejä tästä löytyy parin vuoden takaa, kun Iso-Britanniassa elävä ksenofobia ja rasismi puolalaisia kohtaan vaikuttivat Brexitin toteutumiseen ja näkyy maan kulttuurissa Brexitin jälkeenkin. (Rzepnikowska 2019.)

Euroopan kontekstissa elävien ilmiöiden kautta nähdään, ettei valkoisuudessa ole kyse valkoisuudesta, vaan muista yhteiskunnan hierarkiaan vaikuttavista tekijöistä. Valkoisuus tarjoaa yhteiskunnan valtahierarkioissa etuoikeutetun aseman. On hyvä muistaa, että valkoisuuden ja sen tarjoaman etulyöntiaseman käsite näyttäytyy erilaisena eri kulttuurien ja ajanjaksojen kontekstissa (Seikkula & Hortelano 2021, 150). Rasismin ja siihen liittyvän vallankäytön ymmärtämiseksi on tärkeää tarkastella valtahierarkioita kulttuurillisesti monialaisesta näkökulmasta.

4 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tavoitteet sekä käydään tutkimuksen aineiston aiheet eli suomalaisia perinteitä käsittelevät rasismikohut lyhyesti läpi. Tämän jälkeen esitellään tutkimusmenetelmät ja kerrotaan tutkimusanalyysin eri vaiheista. Lopuksi avataan lyhyesti aineiston kokoa ja sisältöä sekä pohditaan tutkimuseettisiä kysymyksiä, mikä toimii pohjana analyysissä ja tutkimustulosten käsittelyssä.

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tutkitaan suomalaisuuden oikeuttamista suomalaisia perinteitä koskevien rasismikohujen kautta. Näitä kohuja on kolme: tiernapoikaperinteen kritisointi, Pekka-pelin poistuminen myynnistä vuonna 2020 ja vuoden 2021 Afrikan tähti -kohu. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan, millainen rooli kansanmielisellä ajattelutavalla ja rasismien määrittelyllä on suomalaisuuden rakentamisessa. Jokaisesta tutkimuksen kohusta on kerätty oma aineistonsa, ja jokaista näistä aineistoista tarkastellaan seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- Mitä suomalaisuuden oikeuttamisen maailmoja ilmenee perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa?
- Millainen rooli kansanmielisellä ajattelutavalla on suomalaisuuden rakentamisessa perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa?
- Miten rasismi ja rasismien määrittelyminen on yhteydessä suomalaisuuden rakentamiseen perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa?

Tutkimuksen teoreettismetodologisena työkaluna käytetään Boltanskin ja Thévenot'n (2006) oikeuttamisen maailmoja koskevaa lähestymistapaa. Oikeuttamisteorian avulla tutkimuksessa kartoitetaan, millaisia oikeuttamisen tapoja suomalaiset käyttävät rakentaessaan omaa kulttuuri-identiteettiään. Tässä tutkimuksessa oikeuttamisen maailmojen kategoriat auttavat hahmottamaan rasismien ja perinteiden kontekstissa nousevia suomalaisuutta rakentavia arvoja. Oikeuttamisen eri maailmoissa vedotaan eri konteksteissa tärkeisiin arvoihin ja periaatteisiin, joiden avulla oikeutetaan omia näkemyksiä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Boltanski & Thévenot 2006).

Ensimmäinen tutkimuskysymys koskettaa tutkimuksen ydintä eli sitä, miten suomalaisuutta oikeutetaan suomalaisia perinteitä koskevassa rasismikohukeskustelussa. Tutkimuskysymys pohjautuu tutkimuksen lukuihin 2.2 ja 2.3, joissa käsiteltiin suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentamista ja oikeuttamisen maailmoja. Keskeiset suomalaisuuden rakentamiseen liittyvät aiheet, kuten suomalaisten historia, suomen kieli ja kulttuurin puolustamisen tarve globalisoituvassa maailmassa antavat pohjan suomalaisuuden tarkasteluun oikeuttamisen maailmojen näkökulmasta. Oikeuttamisen maailmat valottavat esimerkiksi sitä, mihin arvoihin suomalaiset vetoavat puolustaessaan ja rakentaessaan omaa kulttuuri-identiteettiään. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen tarkastelee, millainen rooli kansanmielisellä ajattelutavalla on suomalaisuuden rakentamisessa. Tutkimuksen teorian luku 2.1 käy läpi nationalismin ja kansalaisuuden käsitteitä suomalaisuuden sekä globalisaation näkökulmasta, mikä antaa ajankohtaista pohjaa tähän tutkimuskysymykseen vastaamiseen. Kolmanneksi tutkimuksessa analysoidaan, millä tavalla rasismi ja sen määrittely sekä suomalaisuuden rakentaminen ovat yhteydessä toisiinsa rasismikohukeskustelujen kontekstissa. Tutkimusteorian luku 3 tutkii suomalaisuuden suhdetta rasismiin ja rasismin käsitteitä, jotka antavat olennaisen taustatiedon tähän tutkimuskysymykseen vastaamiseen. Luku 3.1 käsittelee suomalaisten monimutkaista suhdetta kolonialismiin ja rodun käsitteisiin, ja luku 3.2 käy läpi rasismin käsitteistöä, joka on usein vaikea hahmottaa kokonaisuudessaan. Tutkimuskysymys keskittyy tarkastelemaan tätä rasismin määrittelyä ja sen haasteita suomalaisuuden rakentamisen näkökulmasta ja arvioimaan, miten nämä ilmiöt ovat yhteydessä toisiinsa.

4.2 Tutkimusaineisto ja tutkimusetiikka

4.2.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu kolmesta suomalaisiin perinteisiin liittyvästä rasismikohusta. Näitä kohuja ovat tiernapoikaperinteestä noussut julkinen keskustelu vuonna 2017, Pekka-korttipelin poistuminen myynnistä vuonna 2020 ja vuoden 2021 Afrikan tähti -kohu. Tiernapojat eli tähtipojat on vanha perinteinen suomalainen joulunäytelmä, jonka aiheena on tietäjien vierailu kuningas Herodeksen ja Jeesus-lapsen luona (Elävä arkisto 2006). Perinnettä on 2000-luvulla kritisoitu, kun perinteisesti Murjaanien kuningasta näyttelevän henkilön valkoiset kasvot on maalattu mustaksi, mikä yhdistetään stereotyyppioita ylläpitävään ja

rasistiseen blackface-toimintaan. Tiernapoikaperinnettä koskeva aineisto löytyy Helsingin keskustan Stockmannin Facebook-sivun julkaisun kommenttikentästä vuodelta 2017. Stockmannin henkilökunnan tiernatyttöesitys synnytti kritiikkiä etenkin Twitterissä, minkä vuoksi 23. joulukuuta 2017 Stockmann pyysi anteeksi toimintaansa sosiaalisessa mediassa. (Ilta-Sanomat 2017; Stockmann (Helsingin keskusta) 2017.)

Toinen aineisto liittyy suomalaiseen perinnekorttipeliin eli Pekka-peliin, joka poistettiin myynnistä kesällä 2020. Black Lives Matter -liikkeen vaikutuksesta Pekka-pelin valmistaja Martinex sai paljon asiakaspalautetta pelin kuvituksen ja sanoman rasistisuuden vuoksi, minkä seurauksena peli vedettiin pois markkinoilta. (Iltalehti 2020a.) Tässä tutkielmassa hyödynnetään Iltalehden 4. kesäkuuta 2020 Facebook-julkaisun kommenttikenttää. Iltalehti oli julkaisussaan jakanut uutisensa ”Legendaarinen Pekka-peli vedettiin pois myynnistä - valmistajalle asiattomia yhteydenottoja”. Julkaisun kommenttikentässä suomalaiset ilmaisevat mielipiteitään Martinexin päätöksestä. (Iltalehti 2020b.)

Tutkimuksen viimeinen aineisto koskee Afrikan tähti -kohua. Afrikan tähti on vuonna 1951 kehitetty tunnettu suomalainen lautapeli (Martinex 2022). Afrikan tähteä on kritisoitu sen siirtomaa-ajan stereotyyppien esille tuomisesta etenkin vuoden 2021 Afrikan tähti -kohussa. Kohussa saksalainen vaihto-opiskelija kritisoi lautapeliä nähdessään pelin idean peliaiheisessa Helsingin Maantieteiden opiskelijoiden tapahtumassa. (Helsingin Sanomat 2021b.) Tämän tutkielman aineisto on Ilta-Sanomien 19. lokakuuta 2021 Facebook-julkaisun kommenttikentässä. Julkaisussa Ilta-Sanomat tiedottaa, että Helsingin yliopiston ylioppilaskunta HYY on pyytänyt anteeksi Afrikan tähti -kohun tapahtumia ja tarjoaa kriisiapua sitä tarvitseville. Kommenttikentässä keskustellaan kohun kautta Afrikan tähti -pelistä ja tuodaan esille mielipiteitä pelin kritiikkiin liittyen. (Ilta-Sanomat 2021.)

Tutkimuksen aineistona käytetään Tiernapoika-perinteen (aineisto A), Pekka-pelin (aineisto B) ja Afrikan tähden (aineisto C) kohuihin liittyviä kommenttikenttiä. Näiden kohujen takana on suomalaisten kulttuuriperinteiden rasistisuudesta keskusteleminen. Keskustelun aiheet jakavat vahvasti mielipiteitä suomalaisten kesken ja nostavat esille erilaisia oikeuttamisen argumentteja.

Aineistojen kommentteja on suodatettu sanoilla *Suomi, suomalaisuus, suomalainen, perinne ja traditio*. Tämän perusteella kommentteja on valittu tutkimuksen yleistä analyysiä varten yhteensä 283 kappaletta. Vaikka suodatus ei keskity rasismien aiheen mainintaan, aihe näkyy vahvasti aineistosta etenkin suomalaisuuden kontekstissa, mikä kuvastaa tutkimuksen aiheen

ydintä. Suodatuksen jälkeen tiernapoikaperinteen keskustelusta nousi esille 57 kommenttia, Pekka-pelin keskustelusta nousi esille 140 kommenttia ja Afrikan tähti -kohusta 86 kommenttia.

Kaikki aineistot on kerätty Facebook-alustalta, ja niitä on analysoitu nimettöminä. Sama alusta kommentoimiselle tarjoaa mahdollisuuden analysoida aineistoja ilman, että tarvitsee miettiä käytännön kontekstuaalisia eroja, jotka liittyvät eri kommentointialustoihin. Facebook on tunnettu alusta suomalaisille ikäryhmistä riippumatta, ja uutisen alle kommentoiminen onnistuu matalalla kynnyksellä. Vaivaton tapa kommentoida kohuja lisää myös kommentteja keskustelun vastakkaisten mielipiteiden molemmilta puolin.

4.2.2 Tutkimusetiikka

Vaikka sosiaalisen median data on helposti saatavilla, se ei sulje pois eettisen ja oikeudellisen harkinnan kysymyksiä. Tämän tutkimuksen kommentit on kerätty Facebook-alustan avoimista julkaisuista, jotka on mahdollista löytää hakuselaimen avulla. Facebook-alustalla esiinnyttään omalla nimellä. Tutkimusaineistossa kommentit ovat anonyymeja, ja niistä on poistettu henkilöön liittyvät tunnistettavat yksityiskohdat. Kuitenkin internetin hakuvälineiden käyttö rajoittaa täyden anonymiteetin takaamista, minkä vuoksi tutkimuksen suorien lainausten valinta tehdään harkitusti ja tutkimuksen tarkoitusta sekä yhteistä hyvää kunnioittaen. (Ahteensuu 2019.) Lisäksi suorat lainaukset aineistoon pidetään mahdollisimman lyhyinä.

Sosiaalisen median aineiston eettisiä kysymyksiä tarkastellessa kannattaa huomioida sen käyttäjän näkemys hänen tuottamansa materiaalin henkilökohtaisuuden asteesta (Ahteensuu 2019). Tämän vuoksi aineistossa tarkoituksella hyödynnetään Facebookin avoimia uutisalustojen julkaisuja, sillä niiden julkisuuden konteksti on erilainen verrattuna yksilöiden henkilökohtaisiin julkaisuihin. Uutisten alle kommentoidessa tietoisuus oman kommentin julkisuudesta on vahvempi kuin esimerkiksi oman profiilin tai suljetun Facebook-ryhmän alustalla.

Tutkimusta tehdessä on myös tärkeää tiedostaa tutkijan oma asema. Valkoisena suomalaisena minun tulee huomioida, että oma kokemukseni ja ymmärrykseni suomalaisuudesta ja rasismista väistämättä näkyy tutkimuksen teossa. Tämän vuoksi on tärkeää pyrkiä objektiivisuuteen ja hyödyntää monipuolista tutkimuskirjallisuutta analyysin taustalla. Täydellinen objektiivisuus ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä kenenkään ei ole mahdollista irtautua täysin omista

mielipiteistään. Tämän vuoksi tutkimuksessa on tärkeää tiedostaa omat uskomukset ja pyrkiä siihen, etteivät ne vaikuta tutkimuksen tuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimukseni ei kuitenkaan keskity kohujen rasistisuuden kommentoimiseen vaan suomalaisuuden rakentamiseen kyseisissä kohuissa. Rasismikohuihin liittyvät mielipiteet, mukaan lukien oma kantani, eivät ole siis olennaisia tässä tutkimuksessa. Rasismin käsitteitä ja teorioita hyödyntäessä en myöskään esimerkiksi nojaudu puhumaan vähemmistöjen puolesta, sillä valkoiseen suomalaiseen valtaväestöön kuuluvana henkilönä minulla ei ole henkilökohtaisia kokemuksia aiheeseen liittyen.

4.3 Tutkimusmenetelmät

Tämän tutkielman pääasiallisena tutkimusmenetelmänä hyödynnetään sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on tutkimusmenetelmä, jolla järjestelmällisesti organisoidaan tutkimusaineistoa sekä tunnistetaan ja tarjotaan näkemyksiä sen sisältöön (Braun & Clarke 2012). Se mahdollistaa ilmiöiden pelkistämisen määriteltyihin luokkiin, mikä helpottaa aineiston analysointia ja tulkitsemista (Harwood & Garry 2003). Kansainvälisessä tutkimusmenetelmäkirjallisuudessa sisällönanalyysistä käytetään usein termiä “temaattinen analyysi”, ja useimmiten sillä tarkoitetaan tutkimuksen alkuvaihetta, jossa aineistoa luokitellaan eri kategorioihin. Onnistunut sisällönanalyysi ei ole vain aineiston luokittelua, vaan olennaista on tehdä luokittelusta havaintoja ja havainnoista tulkintoja. (Ruusuvuori ym. 2010.) Sisällönanalyysi on menetelmänä joustava ja se soveltuu moniin tutkimuskysymyksiin, aineistomuotoihin ja tutkimusaiheisiin. Sitä voi hyödyntää myös muiden laadullisten tutkimusmenetelmien kuten narratiivianalyysin ja diskurssianalyysin rinnalla tai analyysin alkuvaiheessa. (Tuomi & Sarajarvi 2018.)

Valitsin tutkielmani tutkimusmenetelmäksi sisällönanalyysin, sillä se on joustava analyysimenetelmä, jossa pystyy hyödyntämään teoriaa vapaalla otteella. Toisin sanoen teorian rooli on moniin muihin tutkimusmenetelmiin verrattuna joustavampi, mikä tarjoaa hyvät lähtökohdat keskustelupalsta-aineistojen analysoimiseen. Aineistossa käydään vapaata julkista keskustelua, jolla ei ole samanlaisia johdonmukaisuuteen liittyviä oletuksia kuin esimerkiksi kirjallisuuden tai haastattelun analyysissä. Tämän vuoksi sisällön analyysiin kuuluva jäsentely osana tutkimuksen vaihetta on toimiva tapa tarkastella aineistoa.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) esittelevät sisällönanalyysin monikäyttöisenä väljänä teoreettisena kehyksenä ja kuvaavat sen vaiheita seuraavalla tavalla. Ensiksi päätetään, mikä aineistossa kiinnostaa, jonka jälkeen käydään läpi aineiston sisältö ja merkitään asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseen. Tätä tutkimusvaihetta kutsutaan usein aineiston koodaamiseksi. Seuraavassa vaiheessa kerätään yhteen ja erilleen merkityt asiat, minkä jälkeen luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään aineisto. Tutkimuksen lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. Muuan muassa Salo (2015) on kritisoinut sisällönanalyysin määritelmää, sillä monesti itse analyysin rooli on jäänyt epäselväksi. Sisältö itsessään käsitteenä jätetään avoimeksi, ja useimmiten aineiston analyysi pelkistyy alkuvaiheessa tehtyyn aineiston luokitteluun. Kritiikki korostaa luokittelun jälkeisen tulkintojen ja niiden perustelun tärkeyttä, sillä itse aineiston kategorisointi ei tarkoita sen lopullista analyysiä. Ennen yhteenvedon kirjoittamista tulkintoihin ja taustatutkimukseen perustuvien tulosten esittäminen on erityisen tärkeää.

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään niin sanottua teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teoriaohjaava analyysi huomioi teorian ja muun taustatutkimuksen apuvälineenä analyysissä. Siinä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto tai teoreettinen viitekehys auttaa ja ohjaa analyysiä reflektiivisemmin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107–109)

Teoriaohjaava analyysi on suoritettu tässä tutkimuksessa seuraavalla tavalla: Aluksi aineistoon tutustutaan koodaamisen avulla. Luokittelusta, teemoittelusta ja tyypittelystä tähän tutkimukseen menetelmäksi on valittu teemoittelu, sillä teemoittelu keskittyy tuloksissa siihen, mitä yleisesti sovituista teemoista on sanottu. Tässä metodissa aineistossa olevien aiheiden mainintojen lukumäärällä ei ole merkitystä, vaan menetelmässä on keskeistä pilkkoa ja jaotella aineistoa tiettyjen aiheiden mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–106.) Aineistosta nostetaan teemoittelun ohella sitaatteja, jotka ovat esimerkkejä aineistosta löydetyistä teemoista.

Tässä tutkimuksessa Boltanskin ja Thévenot'n (2006) oikeuttamisteoria on hyödyllinen analyysityökalu, mutta analyysi ja tulkinnat eivät pohjautu kokonaan tähän teoriaan. Tutkimusaineistoa suositellaan tarkastelemaan teorian kanssa, sillä teoria on ajattelun apuväline, ja aineistoa voidaan tarkastella syvemmin teoreettisista kehyksistä niihin liittyvien käsitteiden avulla. Kun aineistoa tarkastellaan teorian kanssa, tietoa pyritään tuottamaan eri tavalla ja merkitykset pidetään liikkeessä. (Jackson & Mazzei 2012; Salo 2015, 180–181.) Tämän tutkimuksen analyysissä tehdyt tulkinnat huomioivat kokonaisvaltaisemmin tutkimuksen pohjalle kerättyä muuta tutkimustietoa. Yleisesti tämän tutkimuksen analyysistä

on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta tarkoitus ei ole ainoastaan testata teoriaa vaan löytää uudenlaisia näkökulmia tutkimusaiheeseen.

5 Tulokset

Seuraavaksi esitellään tutkimusaineiston sisällölliset teemat ja analyysin jälkeen muodostuneet tutkimustulokset. Tutkimuksen analyysin helpottamiseksi kävin ensiksi läpi rasismikohukeskusteluja teoriaohjaavan koodauksen avulla. Sisällön erittelyn ja koodien avulla keskustelujen sisältöön pystyy tutustumaan paremmin luomalla sisällöllisiä teemoja, jotka helpottavat aineistojen kokonaisvaltaisen sisällön ymmärtämistä. Koodaus myös helpottaa aineistojen välisten eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien hahmottamista.

Tämän jälkeen analysoin rasismikohukeskustelujen sisältöä teemojen ja oikeuttamisen maailmojen kautta. Oikeuttamisen maailmat näkyivät keskusteluissa eri tavalla. Ottaen huomioon suomalaisuuden ja rasismin keskusteluaiheen kontekstin, omia näkemyksiä oikeutettiin enemmän niitä koskevilla oikeuttamisen maailmoilla kuin toisilla. Viimeiseksi käydään läpi tarkemmin rasismikohukeskusteluissa eniten ilmenneitä oikeuttamisen maailmoja, joilla pyritään oikeuttamaan suomalaisuutta perinteitä koskevien rasismikohujen kontekstissa. Tässä tutkimuksessa näitä oikeuttamisen maailmoja kutsutaan suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen maailmoiksi.

5.1 Rasismikohukeskustelun teemat

Tässä tutkimuksessa analysoitavista rasismikohukeskusteluista on löydettävissä viisi keskeistä sisällöllistä teemaa. Teemojen rakentaminen perustui ajatukseen, että jokainen teema tuo esille tutkimukselle keskeisten Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisen maailmojen arvokäsityksiä.

Rasismikohukeskustelujen sisällön (ks. taulukko 2) voi eritellä moniin sisällöllisiin koodeihin, jotka kuvastavat pelkistetyillä ilmauksilla keskusteluissa nousevia keskeisiä aiheita ja keskustelutapoja. Ensimmäinen teema **Suomalaisuuden määrittely** kattaa suomalaisten tuntemukset ja koko kansan puolesta puhumisen. Keskusteluissa ilmaistiin monella tapaa mielipiteitä kohuista nimenomaan suomalaisten näkökulmasta. Tämä luo saman aikaisesti kuvaa siitä, millaisena suomalainen ihminen nähdään. Moni kommentoija esimerkiksi kertoi nimenomaan suomalaisena turhautumisen tunteistaan, kun itselle merkitsevät perinteet ovat kritiikin kohteena. Kansalaisuuden emotionaalinen puoli on tärkeä osa kansalaisuuden määrittelyä (Osler & Starkley 2005, 9–15).

Taulukko 2. Rasismikohukeskustelujen sisällön erittely

Alkuperäinen sitaatti	Pelkistetty ilmaus (koodi)	Teema
<p><i>"On tosi inhottavaa, kaikki meidän pelit ym. täytyy muuttaa maahan tulleiden ihmisten takia.."</i> (B70)</p> <p><i>" – vanhojen perinteiden muuttamisen vaatiminen harmittaa kantasuomalaisia–"</i> (A42)</p>	<p>Suomalaisten omat tuntemukset</p> <p>Koko kansan puolesta puhuminen</p>	Suomalaisuuden määrittely
<p><i>"Tavallisella maalaisjärjellä varustettuna ihmisenä en tajua."</i> (C78)</p> <p><i>"Ja miten tämä mielensäpahoittaja saksalainen aikoo korvata suomalaisten mielipahaa kun saksalaiset hävittivät lähes kokonaan Lapin?"</i> (C41)</p>	<p>Sanavalinnat oikeuttamisen välineenä</p> <p>Vertailu oikeuttamisen välineenä</p>	Toiseuttava puhe
<p><i>"Itselleni perinteet edustavat jatkuvuutta ja ovat tärkeitä."</i> (A39)</p> <p><i>"Olen pelannut Afrikan tähteä lapsena monen monet kerrat ja myöhemmin omien lasteni kanssa ja nyt meinaan kyllä ostaa vielä tämän pelin lapsenlapsilleni."</i> (C5)</p>	<p>Kulttuurin arvostaminen</p> <p>Perinteet ja nostalgia</p>	Perinteiden ja kulttuurin arvostaminen
<p><i>" – Suvivirsi poistettiin, nyt tiernapoika-video poistettiin.... koskakohan suomalaiset poistetaan kokonaan???"</i> (A48)</p> <p><i>"Saa nähdä milloin Fazer poistaa markkinoilta tumman suklaan."</i> (A6)</p>	<p>Kieltämiseen liittyvät dystooppiset esimerkit</p> <p>Huumori selviytymismekanismina</p>	Kulttuurin muutoksen kriisi
<p><i>" – siis valkoisia saa olla pelikorteissa muttei tummia.....melko rassistista kyllä."</i> (B7)</p> <p><i>" – täysin turha nöyristelevä anteeksipyytely täysin keksitystä "rasismista".</i> (A18)</p>	<p>Rasismien rajattu määrittely</p> <p>Rasismien kieltäminen</p>	Rasismien määritelmät ja sen kieltäminen

Keskusteluissa puhuttiin myös koko kansan puolesta omien argumenttien ohella. Tämä on yksi esimerkki nationalistisesta ajattelutavasta, mikä tulee esimerkiksi ilmi kansan äänen esille tuomisena (Harris 2009, 4). Keskusteluissa esimerkiksi yleistettiin suomalaisten mielipiteitä sanomalla, ettei kukaan suomalainen ole voinut loukkaantua omista perinteistään. Suomalaisuus määriteltiin keskusteluissa monella tavalla, esimerkiksi rasismien kieltämisen ja perinteiden hyväksymisen kontekstissa. Esimerkiksi suomalaisia perinteitä kuvailtiin kauniina ja ongelmattomina traditioina, jotka ovat kaukana rasismista. Suomalaisuuden määrittelyssä

olennaista oli myös suomalaisten ja ulkomaalaisten vastakkainasettelu. Nationalismin ja kansan käsitteen määrittelyssä tämä on yleistä, sillä kansalliset identiteetit voidaan usein määritellä suhteessa toiseuteen (Hall 1997, 238).

Toiseuttava puhe kuvastaa teemana keskusteluissa ilmeneviä sellaisia sanavalintoja ja vertailuesimerkkejä, joiden tarkoituksena on vahvistaa keskustelijoiden argumentteja toiseuttavalla tavalla. Me vastaan toiset -ajattelutapa on yksi perusta kansalaisuuden määrittelylle, sillä se auttaa kansalaisia määrittelemään omaa identiteettiään erottelun avulla (Isaksson 2003). Esimerkiksi keskusteluissa nousi esille ulkomaalaistaustaisuuden korostaminen toiseuttamisen välineenä. Negatiiviset sanavalinnat pyrkivät heikentämään vastapuolen reaktiota rasismikohuun. Esimerkiksi perinteiden puolella olevat kuvailivat kritisoijia vähättelevillä sanavalinnoilla “mielensäpahoittaja” ja “ammattiuhriutuja”.

Vertailu keskusteluissa nosti esille muiden kulttuuriesimerkkien esille tuomisen ja keskusteluissa nousevan henkilökohtaisen vastakkainasettelun. Esimerkiksi Pekka-pelin keskusteluissa moni toi esille, kuinka suomalaiset eivät mene valittamaan muiden maiden kulttuuriperinteistä. Samanaikaisesti ilmaistiin, kuinka suomalaisten tuntemuksia ei huomioida heidän perinteitään koskevassa keskustelussa. Afrikan tähti -kohussa vertaukset olivat usein henkilökohtaisia kommentteja peliä kritisoinutta saksalaista vaihto-oppilasta kohtaan.

Perinteiden ja kulttuurien arvostaminen käsittelee teemana keskusteluissa esille tulevaa kulttuurin arvostamista sekä perinteiden nostalgisointia. Keskusteluissa tuotiin esille suomalainen kulttuuri, perinteet ja niiden nostalgisointi. Esimerkiksi moni kommentoija kertoi pelanneensa Afrikan tähteä ja Pekka-peliä lapsena, mikä oli siihen aikaan harmitonta ajanvietettä. Keskusteluissa monet kommentoijat ilmaisivat arvostuksensa suomalaista kulttuuria kohtaan. Suomalaisuuden tai Suomen esille tuominen toimi keskusteluissa perinteiden puolustajana, jolla joskus haluttiin oman nostalgisen kokemuksen kautta korostaa aiheen ongelmattomuutta. Esimerkiksi tiernapoikaperinteen kuvailu ”vanhaan suomalaiseen jouluperinteeseen kuuluvana lasten kuvaelmana” loi kuvaa kohun tarpeettomuudesta ja perinteen viattomuudesta.

Kulttuurin muutoksen kriisi kattaa keskusteluissa esiintyvät kieltämiseen liittyvät dystooppiset esimerkit ja huumori selviytymismekanismina. “Kohta meiltä kielletään kaikki” - asenne on keskusteluissa tapa tuoda esille kriisin tunnetta, jota etenkin konservatiiviset kommentoijat kokivat perinteitä kritisoitaessa. Suomalaisten historia ja taistelu pois suurvaltojen vaikutteiden alta sekä globalisaatio ovat korostaneet suomalaisuuden

suojelamisen tärkeyttä (Alasuutari & Ruuska 1999, 7; Ruuska 2005). Nykypäivänäkin nationalistisiin aatteisiin perustuva politiikka näkee esimerkiksi ulkomaalaiset vaikutteet ja ”kieltämisen kulttuurin” uhkana suomalaisuudelle (Perussuomalaiset.fi 2022). Keskusteluissa moni kommentoija pelkäsi, että maailma muuttuu liikaa, ja ilmaisi sitä usein dramatisoidulla kriisin tuntemuksella. Tämän huolen lisäksi moni suhtautui asiaan huumorilla, joka toimi tapana minimoida tilanteen vakavuutta ja heikentää vastapuolen argumentteja.

Rasismikohukeskusteluissa nousee usein esille rasismiin liittyvät kysymykset, mitä nostetaan esille teemassa **Rasismien määritelmät ja sen kieltäminen**. Keskusteluissa esiintyi monia rasismien määritelmiä, jotka useimmiten voidaan luokitella pinnallisen tai arjen rasismien määritelmään (ks. luku 3.2.2). Ensinnäkin perinteiden ongelmattomuuden korostaminen toi esille, miten suomalaiset näkevät rasismien lähinnä aktiivisena ja tarkoitusperäisenä toimintana. Tämän vuoksi sen olemassaolon hyväksyminen on haastavaa. (Rastas 2004, 49; Seikkula & Hortelano 2021, 147.) Keskusteluissa ilmeni ajatuksia, miten esimerkiksi Stockmannin työntekijät tiernatyttöesityksessä eivät tarkoittaneet mitään pahaa, eikä esimerkiksi monilla Pekka-peliä pelatessa käynyt mielessä rasismi ja siihen liittyvät käsitteet.

Rasismien määritelmien lisäksi keskustelussa ilmaistiin rasismikohuihin liittyviä mielipiteitä, joista iso osa kielsi rasismien olemassaolon yleisesti tai kohun kontekstissa. Valkoiseihin ihmisiin kohdistuva syrjintä ja sen yhteys rasismiin on myös kiistanalainen keskustelun aihe, josta kommentoijissa oltiin montaa mieltä. Valkoinen ihon väri ei aina kulttuurikontekstissa sulje pois rasismien ja rodullistamisen kohteena olemista. Kuitenkin rasismien määritelmät, jotka eivät ota huomioon yhteiskunnan valtahierarkioita kertovat rajallisesta rasismien ymmärtämisestä (Seikkula & Hortelano, 150).

5.2 Teemoista oikeuttamisen maailmoihin

Oikeuttamisen maailmat toimivat ihmisten oikeuttamistapojen ja arvottamisen työkaluina, jonka Boltanski ja Thévenot näkivät avoimena ja tulevaisuudessa kehittyvänä luokituksena, jonka eri kategoriat usein menevät päällekkäin käytännön tilanteissa. Keskustelujen sisältöä ja siitä kehittyneitä teemoja tarkastellessa oli huomattavissa, että kaikki Boltanskin ja Thévenot’n kuusi oikeuttamisen maailmaa eivät näy samalla tavalla keskusteluissa suomalaisuuden oikeuttamista käsiteltäessä. Tämä on ymmärrettävää, sillä Boltanskin ja Thévenot’n (2006) mukaan oikeuttamisen maailmoja näkyy usein käytännössä epätasaisesti, ja oman toiminnan

oikeuttamisessa voidaan käyttää samanaikaisesti monen eri oikeuttamisen maailman arvoperiaatteita. Maineen, markkinoiden ja teollisuuden maailmat nousivat esille muita oikeuttamisen maailmoita vähemmän, sillä rasismikohukeskusteluissa ei keskitytty julkisuuden henkilöihin tai taloudellisiin ja teollisiin aspekteihin.

Keskusteluista nousi esille erityisesti kolme keskeistä oikeuttamisen maailmaa, jotka ovat linkitettävissä keskustelusta löydettyihin sisällöllisiin teemoihin (ks. luku 5.1). Nämä kolme oikeuttamisen maailmaa ovat inspiraation, kodin ja kansalaisuuden maailmat. Nämä maailmat näkyvät keskusteluissa muita enemmän, sillä rasismikohukeskusteluissa puhuttiin paljon suomalaisesta kulttuuri-identiteetistä sekä perinteistä.

Inspiraation, kodin ja kansalaisuuden maailmat nousivat esille eri tavoilla tutkimuksen keskustelujen sisällöllisissä teemoissa (ks. taulukko 3). Jokainen maailma tuntui kokonaisvaltaisesti kattavan neljä eri teemaa viidestä sisällöllisestä teemasta. On kuitenkin syytä huomioda, että oikeuttamisessa usein toistuu aiheita ja arvoja, joita voidaan argumentoida kuuluvan moneen oikeuttamisen maailmaan.

Taulukko 3. Rasismikohukeskustelujen sisällön erittely ja oikeuttamisen maailmat

Teema (ja koodit)	Inspiraation maailma	Kodin maailma	Kansalaisuuden maailma
Suomalaisuuden määrittely <i>Suomalaisten omat tuntemukset</i> <i>Koko kansan puolesta puhuminen</i>	- ”Idea suomalaisuudesta” - Tunteisiin vetoaminen		- Koko kansan mielipiteisiin vetoaminen
Toiseuttava puhe <i>Sanavalinnat</i> <i>oikeuttamisvälineenä</i> <i>Vertailu</i> <i>oikeuttamisvälineenä</i>	- Auktoriteettien vastustamisen esille tuominen sanavalinnoilla	- Arvovallan puutteeseen vetoaminen	- Erottelu osana oman kansalaisidentiteetin määrittelyä
Perinteiden ja kulttuurin arvostaminen <i>Kulttuurin arvostaminen</i> <i>Perinteet ja nostalgia</i>	- Perinteiden ja kulttuurin erityisyys	- Perinteiden tuttuus ja pitkäaikaisuus	
Kulttuurin muutoksen kriisi <i>Kieltämiseen liittyvät dystooppiset esimerkit</i> <i>Huumori</i> <i>selviytymismekanismi</i>	- Mielikuvituksellisuus - Kriisin lietsominen	- Vanhojen arvojen puolustaminen - Esimerkkeihin perustuva informaation jakaminen	- Suomalaisten kollektiivinen intressi suojella omaa kulttuuriaan
Rasismien määritelmät ja sen kieltäminen <i>Rasismien rajattu määrittely</i> <i>Rasismien kieltäminen</i>		- Vanhan ajatusmaailman ylläpitäminen - Hierarkkisuus	- ”Anti-rasistinen suomalaisuus” - Suomalainen tasa-arvoinen hyvinvointivaltio

Inspiraation maailma

Inspiraation maailmassa arvokkuus on mittaamisen ulkopuolella, ja se keskittyy vapaisiin ja yllättäviin mielikuviin (Boltanski & Thévenot 2006, 159–165). Suomalaisuutta määriteltiin keskusteluissa suomalaisuuden idean avulla. Tällä idealla tarkoitetaan käytännössä kulttuuri-identiteetin rakentamisen symboleja, arvoja ja niiden merkitysten näkymistä rasismikohukeskusteluissa (ks. luku 2.2.1). Esimerkiksi rasismikohukeskusteluissa tuotiin esille suomalaisille merkitseviä suomalaisuuden symboleja, kuten Fazer-suklaa ja Sisu-pastillit. Suomalaisuus näkyy rasismikohukeskusteluissa ideaalina kulttuuri-identiteettinä, jonka koetaan kärsineen tai jota olisi tarkoitus ylläpitää. Inspiraation maailman näkökulmasta

oikeuttaminen ilmaistaan emotionaalisella ja spontaanilla tavalla (Boltanski & Thévenot 2006; Kauppinen 2015).

”Kyllä se Europeiska Union tunkee ison karvaisen kätensä joka paikkaan.. säästäisivät edes Sisu-pastillit!”
(Kommentti B69)

Rasismikohukeskusteluissa nouseva toiseuttava puhe näkyi inspiraation maailman näkökulmasta auktoriteettien vastustamisena ja siihen liittyvillä sanavalinnoilla. Tämä auktoriteettien vastustaminen ei kuitenkaan johdu niiden puutteellisuuden kritisoimisesta. Boltanskin ja Thévenot’n mukaan (2006) inspiraation maailmassa ei uskota auktoriteetteihin ja ihmisten kohtaaminen yksilöinä on paljon merkitsevämpää. Rasismikohukeskusteluissa moni kommentoija koki, että rasismien esille tuominen on yhteydessä ulkomaalaisiin ajattelutapoihin, jotka tulevat muun muassa Yhdysvalloista ja Euroopan unionista. Inspiraation maailman näkökulmasta tämä suurten valtojen kuuntelu jättää ulkopuolelleen ainutlaatuisen yksilön huomioimisen. Tämä eliitin ja niin sanotun tavallisten ihmisten vastakkainasettelu on myös iso osa populismin retoriikkaa (Cazes 2019).

Perinteet nähdään inspiraation maailman näkökulmasta merkityksellisinä ja ainutlaatuisina inspiraation lähteinä. Perinteitä muistellessa moni toi esille omia henkilökohtaisia muistoja, jotka heijastivat ideaa ideaalista kulttuurista. Keskustelijoiden perinteisiin liittyvät muistot lapsuudesta toivat esille ideaalin näkemyksen suomalaisuudesta nostalgisen linssin läpi. Tämän kaltainen mielikuvien esille tuominen näkyi myös päinvastaisessa tarkoituksessa kulttuurin muutoksen kriisin ilmenemisessä. Kommentoijat toivat esille mielikuvituksellisesti mahdollisia tulevaisuuden tilanteita, jotka voisivat tapahtua, jos suomalaisten perinteiden kritiikki pyritään jatkossa hyväksymään. Joskus esimerkit olivat humoristisia ja joskus dystooppisia. Esimerkiksi rasismikohukeskusteluissa mainittiin mustan ja valkoisen värin kieltäminen humoristisena esimerkkinä siitä, mitä seuraavaksi yhteiskunnassa mahdollisesti kielletään. Esimerkit toimivat tapana kritisoida ihmisten kynnystä tuoda herkästi esille yhteiskunnassa ja kulttuurissa koettuja ongelmakohtia. Tämä esimerkkien hyödyntäminen liittyy inspiraation maailmaan, sillä mielikuvituksellisuus ja irrationaalinen subjektiivinen ajattelutapa ovat tapoja välittää informaatiota inspiraation maailmassa (Boltanski & Thévenot 2006, 159–165).

Kodin maailma

Kodin maailmassa arvottaminen perustuu perinteisiin, sukupolviin ja hierarkiaan, ja luottamus perustuu lähipiireissä ansaittuun sosiaaliseen pääomaan. Kodin maailman ajattelutapaa voidaan laajentaa perhepiirin ulkopuolelle käsitellessä koko suomalaista yhteiskuntaa. (Boltanski & Thévenot 2006, 165–178.) Kodin maailman näkökulmasta rasismikohukeskustelujen toiseuttava puhe näkyi arvovaltaan vetoamisena. Boltanskin ja Thévenot'n (2006) mukaan kodin maailmassa arvostetaan luotettavien ja tuttujen ihmisten mielipiteitä. Moni kommentoija toi esille, miten perinteiden kritisoijilla ei ole uskottavaa arvovaltaa kritisoida suomalaisia perinteitä. Tämä itsensä erotteleminen muista auttaa vahvistamaan omaa ja omaan kansaan kuuluvien kulttuuri-identiteettiä (Isaksson 2003). Tässä yhteydessä viitattiin usein myös suomalaisuudesta poikkeavuuteen, jolla myös selitettiin kohuissa olevien tahojen taipumusta loukkaantua. Esimerkiksi tiernatyttövideon poistaneen Stockmannin käytöstä selitettiin muun muassa suomenruotsalaisen taustan kautta. Lisäksi Afrikan tähti -kohussa lautapeliä kritisoineen opiskelijan saksalaisuus tuotiin monta kertaa esille, mikä keskustelijoiden mukaan vähensi opiskelijan oikeutta kommentoida suomalaisia perinteitä.

”Kaikki vanha hyvä poistetaan vähitellen mitä ihmeellisimpiin syihin vedoten. Ei kohta ole mitään lapsuusajan muistoja enää. –”
(Kommentti B82)

Perinteiden ja kulttuurin arvostaminen teemana näkyi vahvasti kodin maailman näkökulmasta. Kodin maailmassa arvostetaan perinteiden pitkäaikaisuutta sekä kaikille tuttuja ja täten turvallisia asioita (Boltanski & Thévenot 2006, 165–178). Kodin maailma näkyi etenkin keskusteluissa niin, että suomalaisia perinteitä oikeutetaan korostamalla niiden vanhuutta. Keskusteluissa esimerkiksi tiernapoikaesitystä kuvailtiin vuosisatoja vanhana suomalaisena perinteenä ja Pekka-peli nähtiin muun muassa 1930-luvulta lähtöisenä klassikkopelinä.

Kodin maailmassa kritisoidaan asioita, jotka uhkaavat pysyvyyttä ja perinteistä järjestystä, mikä näkyi vahvasti suomalaisten rasismikohukeskusteluissa kulttuurin muutoksen kriisin teemassa. Kodin maailman näkökulmasta suomalaisuutta oikeutettiin siten, että vanhoja perinteitä tulee suojella pahana asiana nähdyiltä muutokselta. Avoimuus uusille ulkomaalaisille vaikutteille on huomattu luovan uhan kansallisidentiteeteille (Bekhuis ym. 2013), minkä vuoksi kodin maailman näkökulmasta rasismikohukeskusteluissa lähestytään uusia ajattelutapoja varauksella. Samalla viitataan vanhoihin käytäntöihin puhuttaessa suomalaisuudesta, mikä on tapa oikeuttaa suomalaisuuden olemassaoloa sellaisenaan kritiikkiä huomioimatta. Kodin

maailmassa jaetaan informaatiota esimerkkien avulla (Kauppinen 2015). Tämä näkyi konkreettisesti keskustelujen kulttuurin muutoksen kriisin dystooppisissa esimerkeissä. Esimerkkinä keskustelun kriisin tunteesta on usein esille tullut lausunta ”Mihin tämä maailma on menossa?” Kodin maailmassa voidaan esimerkiksi viitata oman tutun kokemuksiin tai arjessa ymmärrettäviin seikkoihin (Boltanski & Thévenot 2006, 165–178), mikä nostaa esille tuttuuden merkitystä kodin maailmassa.

Kodin maailmassa koetaan tärkeäksi pitää yllä vanhaa ajatusmaailmaa, mikä näkyy myös teemassa Rasismin määritelmät ja sen kieltäminen. Keskusteluissa vieroksuttiin rasismia sanana, ja samalla kyseenalaistettiin ulkomailta tullutta termistöä. Esimerkiksi keskusteluissa kommentoijista osa käytti rasismi-sanaa harkiten ja pyrki välttämään sanan käyttöä kokonaan. Rasismiin liittyvää termistöä ja diskurssia kutsuttiin muun muassa hyysäykseksi ja viherhippiajatteluksi. Kommentoijien mielestä kohujen kontekstissa rasismin esille tuominen tuntui keskusteluissa uudelta ja yllättävältä. Tämä johtuu siitä, että rasismin vanhemmat määritelmät, joihin Suomessa on totuttu pidemmän aikaa, perustuvat usein arkisiin ja vanhentuneisiin ajattelutapoihin. Nämä rajatut syrjinnän määrittelytavat tekevät kuitenkin syrjinnän tunnistamisesta epätodennäköisempää (West ym. 2021; Greenland ym. 2022), minkä vuoksi kodin maailmalle olennaiset ajattelutavat oikeuttavat suomalaisuudessa olemassa olevan värisokeuden pysyvyyttä ja täten rasismin kieltämistä.

Lisäksi rasismin rajattu määrittely tuo esille kodin maailman keskeisen arvottomistavan eli hierarkkisuuden. Kodin maailmassa hierarkiassa painoarvoa annetaan tuttujen ja muuten hierarkiassa korkealla olevien ihmisten mielipiteisiin (Boltanski & Thévenot 2006, 165–178), eli rasismikohukeskustelun kontekstissa suomalaisen mielipide rasismin määrittelystä on arvokkaampi kuin ulkomaalaisen.

Kansalaisuuden maailma

Keskusteluissa suomalaisuudesta ja rasismista puhuttiin paljon kansalaisuuden maailman näkökulmasta. Olennainen osa kansalaisuuden maailmaa on kollektiivin puolesta puhuminen (Boltanski & Thévenot 2006, 185–193), mikä liittyy vahvasti suomalaisuuden määrittelyn teemaan. Keskusteluissa vedottiin suomalaisuuteen varsin usein ja luotiin kuvaa suomalaisista valtaväestön ryhmänä, joka ei pidä perinteiden kritisointia aiheellisena. Esimerkiksi perinteitä puolusteltiin usein ”suomalaisena” ja muistuttaen ”meidän” perinteiden kunnioittamisesta,

mikä luo kuvaa, että perinteiden kritisoijat ovat suomalaisuuden ulkopuolella. Kansalaisidentiteetin määrittelyyn liittyy myös päällekkäisesti toiseuttavan puheen teema, sillä kansalaisuuden maailman näkökulmasta erottelua hyödynnetään osana kansalaisidentiteetin määrittelyä. Kommenteissa ilmaistiin monella tavalla, kuinka kollektiivin ulkopuolisilla, eli ulkomaalaistaustaisilla perinteiden kritisoijilla, ei ole samalla lailla valtaa keskustelussa, mikä perustuu kansalaisuuden oikeuttamisen maailmaan.

”–Valtaosalle suomalaisista perinteinen tiernapoika- ja tyttöesityskin on OK ilman minkäänlaista tulkittavissa olevaa rasismia.–”
(Kommentti A1)

Kulttuurin muutoksen kriisin teema näkyi keskusteluissa esille tuotuna suomalaisten kollektiivisena intressinä suojella omaa kulttuuria. Rasismikohukeskusteluissa yhteisen hyvän puolustaminen nähtiin ikään kuin osana kansalaisten velvollisuuksia. Esimerkiksi tämä ilmeni tavasta kommentoida kollektiivisia pettymyksen tuntemuksia suomalaisena. Kansalaisuuden maailmassa kollektiiviset velvollisuudet ja niiden noudattaminen on merkityksellistä. Samalla kollektiivisten velvollisuuksien ulkopuolelle jättäytyminen ei ole kansalaisuuden maailman näkökulmasta suotavaa. (Boltanski & Thévenot 2006, 185–193.) Kansalaisuuden maailman näkökulmasta suomalaisuutta oikeutetaan vetoamalla suomalaisten kollektiivisiin velvollisuuksiin, ja täten niiden sivuuttamista ei nähdä suvaittavana tai suomalaisena toimintana.

Kansalaisuuden maailman näkökulmasta Rasismin määritelmät ja sen kieltäminen -teema näkyi ajatuksena ”antirasistisesta Suomesta”. Rasismikohukeskusteluissa tuli ilmi, että Suomi nähtiin monessa kohtaa ideaalina maana, joka on rasismin kaltaisten eriarvoisuuden ilmiöiden yläpuolella. Esimerkiksi keskusteluissa vedottiin siihen, miten suomalaisilla on oikeus uhriutua orjuudesta taustansa vuoksi, ja nimenomaan Suomessa tulisi huomioida demokraattisesti enemmistön mielipiteet. Tämä on yhteydessä pohjoismaalaiseen värisokeuteen (ks. luku 3.2.3). Kansalaisuuden maailmassa yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta kansalaiset ovat tasa-arvoisessa asemassa, ja siksi kaikkien on oikein noudattaa yhtenäisiä periaatteita (Boltanski & Thévenot 2006, 185–193). Suomalainen universaali hyvinvointivaltio toimii tämän ajattelutavan mukaan, sillä se on rakennettu universaalin resurssien uudelleenjaon, sosiaalidemokratian ja tasa-arvon varaan (Esping-Andersen 1990, 27–28). Ajatus valmiista yhteiskunnasta vaikeuttaa rasismin olemassaolon ymmärtämistä, kun rasismin ongelmat eivät kosketa suurta osaa suomalaisista. (ks. luku 3.2.3) Suomalaisen yhteiskunnallisen järjestelmän

normien kyseenalaistaminen on kansalaisten valtavirrasta poikkeamista ja täten kyseenalaistettavaa kansalaisuuden maailman silmin (Boltanski & Thévenot 2006, 185–193).

Muut oikeuttamisen maailmat

Näkyvyyteen ja julkisuuteen perustuva maineen maailma (Boltanski & Thévenot 2006, 178–185) nousi esille, kun puhuttiin perinteitä vastustaneiden nimekkyydestä. Monet kommentoijat selkeästi ilmaisivat, ettei perinteiden kritisoijat ole tarpeeksi tunnettuja ja arvostettuja, jotta he voisivat kommentoida suomalaisia perinteitä. Tämä näkyi esimerkiksi toiseuttamisena ja erilaisina sanavalintoina.

Omistamiseen ja markkinoiden toimijoiden väliseen kilpailuun perustuva markkinoiden maailma (Boltanski & Thévenot 2006, 196–197) näkyi myös vähäisesti keskusteluissa. Vaikka aihe ei varsinaisesti liity markkinoiden resursseihin, kommentoijat käyttivät esimerkiksi tiernapoikaperinne-keskustelussa argumentin korostamisen välineenä boikotointia. Koska Stockmann hyväksyi tiernatyttöesityksen kritiikin ja poisti esitykseen liittyvän videon, moni kommentoija koki haluavansa tehdä ostoksensa jatkossa jossain muualla, “jossa suomalaisia perinteitä kunnioitetaan”.

Tuottavuutta, tehokkuutta ja toimintakykyä arvostavassa teollisuuden maailmassa arvostetaan asiantuntevuutta ja ammatillista kompetenssia (Boltanski & Thévenot 2006, 203–211, Kauppinen 2015), mikä näkyi hieman rasismikohuekskeluissa. Rasismikohuekskeluissa kritisoitiin kohun toimijan tapoja käsitellä kritiikkiä oikeuttaen perinteiden puolella olevien näkemyksiä. Esimerkiksi Stockmannin toiminnassa päätösvaltaisia kritisoitiin ajattelemattomasta toiminnasta, joka yleisesti sanottuna “miellytti paria kritisoijaa ja vihastutti valtaosaa”. Vastaavasti Afrikan tähti -kohussa kritisoitiin saksalaisen vaihto-opiskelijan Afrikan tähteen liittyvän asiantuntevuuden puutetta.

5.3 Suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen maailmat

Rasismikohuekskelujen teemojen läpikäynnin jälkeen oli havaittavissa, että kolme oikeuttamisen maailmaa näkyi keskusteluissa muita enemmän eli Boltanskin ja Thévenot’n *inspiraation, kodin ja kansalaisuuden maailmat*. Näitä kolmea oikeuttamisen teoriaa kutsutaan tässä tutkimuksessa jatkossa suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen maailmoiksi.

Seuraavaksi tuodaan esille rasismikohukeskusteluja suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen maailmojen eri näkökulmista ja pyritään avaamaan suomalaisten suhdetta rasismiin ja kansanmielisen ajattelutavan roolia.

Taulukko 4 tuo esille, miten suomalaista kulttuuri-identiteettiä oikeutetaan Boltanskin ja Thévenot'n inspiraation, kodin ja kansalaisuuden maailmojen kautta. Ensinnäkin inspiraation maailma sisältää tavan, miten kulttuuri-identiteettiä oikeutetaan suomalaisuuden idean kautta. Toiseksi kodin maailma kattaa kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen suomalaisuuden perinteiden ja historian kautta. Kolmanneksi kansalaisuuden maailma sisältää kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen suomalaisten kollektiivisten oikeuksien ja velvollisuuksien kautta.

Taulukko 4. Suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen maailmat perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa

Inspiraation maailma	Kodin maailma	Kansalaisuuden maailma
Suomalaisuuden idea oikeuttamisvälineenä	Suomalaiset perinteet ja historia oikeuttamisvälineenä	Suomalaisten kollektiiviset oikeudet ja velvollisuudet oikeuttamisvälineenä
<i>Subjektiiiviset mielikuvat</i> <i>Kokemuspohjainen rasismien määrittelyminen</i>	<i>Historiaan viittaus ja traditionaalinen ajattelutapa</i> <i>Lähipiiriin ja arvovaltaan perustuva rasismien määrittelyminen</i>	<i>Velvollisuus suojella suomalaista kulttuuria</i> <i>Oikeus määritellä suomalaiseen kulttuuriin liittyvät ilmiöt</i>

Oikeuttaminen suomalaisuuden idean kautta

Inspiraation maailma nousi esille tavoissa, miten suomalaisuutta oikeutetaan suomalaisuuden idean avulla. Suomalaisuuden idealla tarkoitetaan suomalaiseen kulttuuri-identiteettiin liittyviä subjektiiivisiä kokemuksia ja mielikuvia. Suomalaisuuden idea näkyi rasismikohukeskusteluissa keskustelijoiden henkilökohtaisina perinteisiin liittyvinä kokemuksina ja suomalaisuuden kuvauksina. Ensinnäkin rasismikohukeskusteluista tuli ilmi, että monella suomalaisella on idea rasismista, jota pyritään etäännyttämään suomalaisuudesta. Tämä näkyi esimerkiksi keskusteluissa perinteiden rasisisuuden kieltämisenä ja rasismien vähättelynä. Lisäksi moni kommentoija kuvaili suomalaisia perinteitä positiivisesti ja joskus antirasistisina

perinteinä. Keskusteluissa tuli myös monta kertaa esille, miten rasismi yhdistetään pienen vähemmistön aktivismiin ja ulkomaalaisiin vaikutteisiin, minkä vuoksi rasismi ei arkisessa elämässä tunnu koskettavan tavallisia suomalaisia.

” Miksi suomessa valkoivoisten kokemana rasismi on hyväksyttävää ”
(Kommentti C84)

Toiseksi rasismikohukeskusteluista välittyvä rasismin idea perustui yksinkertaisiin määritelmiin, ja se nojautui inspiraation maailman näkökulmasta suomalaisen yksilön subjektiivisiin kokemuksiin ja rajattuihin mielikuviin. Tämä näkyi esimerkiksi valkoisten ihmisten syrjinnän esille tuomisena. Valkoisten ihmisten syrjintä rasismikohukeskusteluissa yhdistettiin moneen otteeseen rasismiin ja sen käsitteistöön, mikä kertoo rasismin käsitteen rajallisesta ymmärryksestä. Näin sivuutetaan rasismille keskeiset valtahierarkiat ja niiden vaikutukset. (ks. luku 3.2.3.) Moni kommentoija toi esille esimerkkejä, jotka heidän mielestään toivat esille valkoivoisten rasismia, jota pitäisi enemmän ottaa huomioon rasismista keskusteltaessa.

Kolmanneksi rasismikohukeskusteluissa tuli ilmi, ettei rasismi sovi keskustelijoiden määrittelemään suomalaisuuden ideaan. Ajatus suomalaisten perinteiden rasistisuudesta ensinnäkin rikkoo kuvaa suomalaisuudesta, mitä on pyritty rakentamaan 1800-luvulta alkaen muun muassa vaatimattomuuden, rehellisyyden ja luotettavuuden varaan (ks. luku 2.2.1). Suomalainen siniristolippu ja vuosittaiset perinteet ja tapahtumat auttoivat vakiinnuttamaan kuvaa suomalaisuudesta (Kylmänen 1994, 7–9). Tämän vuoksi perinteet ovat ensisijaisia asioita, joita ajatellaan kuvailtaessa suomalaisuutta. Tämä suomalaisuutta haastava keskusteluaihe toimii ikään kuin nationalistisen ajattelutavan polttoaineena.

”Hei, onko tämä maa enää Suomi, kun kaikki tutut asiat, mihin lapsuudessa ollaan totuttu kielletään. Maassa maan tavalla.”
(Kommentti B1)

Toisin sanoen rasismin esille tuominen nähdään negatiivisena asiana suomalaisuudelle ja Suomen kuvalle. Moni kohujen kommentoija oli keskusteluissa huolissaan Suomen tilasta perinteiden kritisoimisen vuoksi. Suomessa on huomattava valkoinen valtaväestö, mikä näkyy normatiivisena valkoisuutena yhteiskunnan rakenteissa ja normeissa (Keskinen ym. 2021, 60–61). Rotuhierarkioita ei ole huomioitu suomalaista yhteiskuntaa rakentaessa, sillä itse suomalaisuus on pyritty yhdistämään valkoisuuteen etenkin rotuopin jälkeisten

vuosikymmenien aikana (Jokisalo 2010). Rasismin olemassaolon myöntäminen Suomessa on vaikeaa, sillä valtaväestöstä poikkeavien yksilöiden kulttuurinen, arkinen ja rakenteellinen syrjintä eli rasismin käsitteen merkitys ei ole monien suomalaisten yleistietoisuudessa. Inspiraation maailman näkökulmasta tämä vaikutti monesti henkilökohtaisesti suomalaisten mielikuviiin omasta kulttuuri-identiteetistä. Tämä selitti reaktioiden tunteellisuuden perinteitä koskevissa rasismikohu-keskusteluissa.

Oikeuttaminen perinteiden ja historian kautta

Kodin maailman näkökulmasta korostui teemoja, jotka keskittyivät siihen, miten suomalaisuutta oikeutetaan suomalaisten perinteiden ja historian kautta. Ensinnäkin näkemykset Suomen historiasta toimivat keskusteluissa oikeuttamisvälineenä. Esimerkiksi Afrikan tähti -peliä oikeutettiin vetoamalla kolonialismin historiaan, missä Suomi ei ollut osallisena keskustelijoiden näkemysten mukaan. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa (ks. luku 3.1.1), mikä kertoo suomalaisen kolonialismin ja rasismin historian tietämyksen puutteesta. Suomalaisuuden ja rasismin välinen tausta myös kodin maailman arvojen mukaan vaikeuttaa rasismin tunnistamista Suomessa. Lisäksi yleinen uskomus, ettei Suomi ollut osallisena kolonialismiin ja ajatus 1800-luvulta alkaneen rotuopin mongoliteorian sorrosta suomalaisia kohtaan, on olemassa vielä nykypäivän suomalaisten ajattelutavassa (Jokisalo 2010, 16; Kujala 2019, 9). Tämä lisää vaikeutta nähdä suomalaisia rasismia ylläpitävänä kansana.

”– mitä rasismiin tulee, niin rasismi on aate eli pekka kortit eivät itsessään ole mitenkään rasistiset (ne ovat materiaa)–”
(Kommentti B42)

Toiseksi rasismikohukeskusteluissa kommentoijien rasismiin ja sen historiaan liittyvät ajatukset perustuivat kodin maailman mukaisesti lähipiirin kokemuksiin. Tämänkaltainen ajattelutapa jättää ulkopuolelle rakenteelliset ja kulttuuriset aspektit sekä valtahierarkioiden merkityksen rasismin määrittelyssä. Suomalaisten esimerkit perustuvat rajoittuneisiin omiin tai lähipiirin kokemuksiin, jotka ovat usein kapeita kuvauksia kokonaisvaltaisesta rasismista. Rasismin tunnistaminen on ollut etenkin Suomessa vaikeaa, sillä monilla alueilla on totuttu ympäröivän väestön samankaltaisuuteen (Rastas 2005, 69). Nämä ajattelutavat vaikuttavat suomalaisuuden ja rasismin välisen suhteen määrittelyyn. Vallitseva tapa puhua rasismista vaikuttaa rasismin näkyvyyteen yhteiskunnassa, minkä vuoksi rasismista puhuminen on

vaikkea kulttuureissa, joissa rasismia ei nähdä keskeisenä osana yhteiskunnan rakenteita (Rastas 2004, 44, 55).

*”Kohta suomalaiset tarvii kriisiapua ku kaikki on rasistista..Tää maa on SUOMI.
haloo”*
(Kommentti C60)

Kolmanneksi kodin maailman näkökulman mukainen traditionaalinen ajattelutapa pohjustaa rasismikohukeskustelun argumentteja ja rakentaa suomalaisuutta rasismista irrallisena kulttuuri-identiteettinä. Rasismin käsite rasismikohukeskusteluissa nähtiin monella tapaa ulkomaalaisena ilmiönä, joka jätettiin suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentamisen ulkopuolelle. Tämä ilmeni esimerkiksi hämmennyksenä puhua rasismista Suomen kaltaisessa pienessä tasa-arvoisessa valtiossa, mikä itsessään heijastaa kansanmielistä ajattelutapaa. Nationalismi toimii yksilön kokemaa sosiaalista todellisuutta rakentavana diskurssina (Pakkasvirta & Saukkonen 2005), josta suomalaisen valtaväestön valkoisuuden vuoksi usein puuttuu rodullistamisen ja kolonialismin kansalliset näkökulmat.

Oikeuttaminen kollektiivisten oikeuksien ja velvollisuuksien kautta

Kansalaisuuden maailman näkökulmasta nousi esille teemoja, jotka keskittyivät kulttuuri-identiteetin oikeuttamiseen kollektiivisten oikeuksien ja velvollisuuksien kautta. Esimerkiksi keskustelijoilla oli vahva tarve tuoda esille mielipiteensä etenkin suomalaisena. Suomalaisen oikeudet ja velvollisuudet nousivat usein omien argumenttien oikeuttamisen välineenä. Keskusteluissa oli kuitenkin erimielisyyksiä siitä, kenelle suomalaisten perinteiden ja suomalaisen rasismin määrittelyoikeus kuuluu.

”–Suomes voi nähtävästi kuka vaan muun maan kansalainen vaatia mitä vaan perustuen mihin vaan ja täälä saa haluamansa ja tahtonsa läpi. Mitä helvettiä?–”
(Kommentti C19)

Ensinnäkin kansalaisuuden maailman kollektiiviset oikeudet ja velvollisuudet näkyivät rasismikohukeskusteluissa auktoriteettiajattelussa. Keskusteluissa kohujen kritiikki koettiin pääosin turhana, sillä kritisoijat olivat ulkopuolisia. Tämä pohjautui muun muassa nationalistisiin ajatuksiin. Özkırımlın (2000) mukaan nationalismien diskurssissa kansa nähdään ainoana legitimiin lähteenä, joka voi oikeuttaa toimintaa, jota ei muuten suvaittaisi.

Rasismikohuekskeluissa vahva nationalistinen oletus oli se, että oman kansan mielipiteellä on suomalaisia perinteitä koskeissa keskusteluissa enemmän painoarvoa. Vahva esimerkki tästä oli keskustelussa usein nostettu sanonta ”maassa maan tavalla.”

”– Kumarsitte muutamille ja pyllistitte meille suomalaisille. Ei näin.”
(Kommentti A53)

Toiseksi kansalaisuuden maailmassa näkyvän kansanmielisen ajattelutavan kautta keskusteluissa luotiin poissulkevaa ajattelutapaa, jossa perinteitä puolustavat kuuluvat legitiimin kansan joukkoon ja perinteiden rasistisuuden kanssa samaa mieltä olevat kuuluvat tämän legitiimin kansan ulkopuolelle. Kansalaisuuden maailman näkökulmasta kollektiivisista velvollisuuksista poikkeaminen ei ole soveliasta (Boltanski & Thévenot 2006, 185–193), ja rasismikohun kontekstissa perinteiden oikeuttaminen nähdään itsessään kansanmielisenä tekona.

”–Kaikesta pitää mielensä pahottaa ja mitä vetoa et nää valittajat on ihan supi suomalaisia”
(Kommentti B23)

Kolmanneksi keskustelussa nousi esille erimielisyyksiä siitä, kenellä on oikeus tuoda esille rasismiin liittyviä mielipiteitä Suomen kontekstissa. Tämä kertoo siitä, etteivät kansalaisuuden maailman kollektiiviset oikeudet ja velvollisuudet ole yksiselitteisiä. Rasismikohujen alla syntyi eräänlainen suomalaisen rasismin määrittelyoikeuksiin liittyvä paradoksi, mikä kertoo rasismin kieltämisestä suomalaisuuden rakentamisessa. Suomalaisia perinteitä kritisoiivat nähtiin keskusteluissa ulkopuolisina turhaan kritisoinvina yksilöinä, sillä uskotaan, että vain omalla kansalla on oikeus määrittellä omia tapojaan. Samanaikaisesti rasismin aiheen koetaan olevan suomalaisille vieras, minkä vuoksi suomalaisten ei tulisi pohtia omien perinteidensä rasistisuutta. Tämä tuo esille samanaikaisesti idean, että suomalaisuus yhdistetään valkoisuuteen ja ulkomaalaisuus kuuluu valkoisuuden ulkopuolelle (Keskinen ym. 2021, 60–61). Rasismin tunnistamista ei nähty siis kommentoijien mukaan suomalaisena ajattelutapana. Tästä herää vahva kysymys, kenellä on oikeus kritisoida suomalaisia perinteitä rasistisen ja kolonialistisen linssin läpi, jos keskustelujen mukaan aiheen kritisoinnille ei tule löytymään auktoriteettia suomalaisilta tai suomalaisuuden ulkopuolelle sijoittuvilta.

6 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää, mitä eri oikeuttamisen tapoja ilmenee suomalaisia perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa, ja millainen rooli kansanmielisellä ajattelutavalla sekä rasismilla ja rasismin määrittelyllä on suomalaisuuden rakentamisessa. Näiden kysymysten kautta voidaan laajemmin vastata, millä tavoin suomalaiset oikeuttavat ja rakentavat omaa kulttuuri-identiteettiään. Tutkimuksen tarkoituksena oli laajemmin valottaa suomalaisuuden suhdetta kansanmielisyyteen ja rasismiin 2020-luvun alun linssin kautta.

Ensinnäkin tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitä suomalaisen oikeuttamisen maailmoja ilmenee perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa. Analyysin tuloksista ilmeni, että Boltanskin ja Thévenot'n (2006) kuudesta oikeuttamisen maailmoista kolme toimivat keskeisinä tapoina oikeuttaa suomalaista kulttuuri-identiteettiä perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa. Nämä suomalaisen kulttuuri-identiteetin oikeuttamisen maailmat olivat inspiraation, kodin ja kansalaisuuden maailmat. Inspiraation maailman avulla oikeutettiin suomalaista kulttuuri-identiteettiä suomalaisuuden idean avulla. Tällä idealla tarkoitetaan suomalaisten subjektiivisia kokemuksia ja mielikuvia. Kodin maailman näkökulmasta suomalaista kulttuuri-identiteettiä oikeutettiin perinteiden ja historian kautta. Tämä näkyi rasismikohukeskusteluissa historiaan viittaamisena ja traditionaalisuuden kannattamisena. Lisäksi rasismikohukeskusteluissa oikeutettiin suomalaista kulttuuri-identiteettiä kollektiivisten oikeuksien ja velvollisuuksien kautta. Tämä näkyi keskusteluissa muun muassa suomalaisten velvollisuutena puolustaa omaa kulttuuria ja oikeuksina ilmaista mielipiteensä omaan kulttuuriin liittyen.

Toiseksi tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, millainen suomalaisuuden rakentamisen rooli kansanmielisellä ajattelutavalla on perinteitä koskevissa rasismikohukeskusteluissa. Kansanmielisen ajattelutavan rooli rasismikohukeskusteluissa oli olennainen suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentamisessa. Rasismikohukeskusteluissa ilmennyt ajatus suomalaisten perinteiden rasistisuudesta ensinnäkin rikkoi kuvaa suomalaisuudesta ja täten nähtiin negatiivisena asiana suomalaisuudelle. Erityisesti viime vuosisadan aikana suomalainen kulttuuri-identiteetti on pyritty rakentamaan yksinkertaisuuden, nöyryyden ja demokraattisuuden ympärille, mikä näkyy muun muassa suomalaisissa kansanperinteissä ja taiteessa (Anttila 2007; Melgin 2014). Suomen kansan nähdään osittain syntyneen yhteisten historiallisten kokemusten ja niiden kautta muodostuneiden symbolien kautta, mikä muistuttaa etnosymbolistista kansan määrittelyä etnisten siteiden ja kokemusten roolin kautta

modernisoituvassa yhteiskunnassa (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 23, 25–35, 37). Suomen historiassa vaikea taistelu autonomiasta ja suomen kielestä, Suomen kansan sivistäminen suurvaltojen alla sekä globalisaatio korostavat itsenäistyneen Suomen kulttuurillista protektionismia (Alasuutari & Ruuska 1999, 7; Ruuska 2005; Nuolijärvi 2018). Nämä ovat esimerkkejä syistä, miksi ulkomaalaisia vaikutteita vierastetaan vielä nykypäivänäkin globalisoituneessa maailmassa. Kulttuurisina symboleina pidettyjen perinteiden rasistisuus on suomalaisuutta haastava keskusteluaihe, joka toimii ikään kuin nationalistisen ajattelutavan polttoaineena.

Rasismikohukeskusteluista tuli ilmi, että kansanmielinen ajattelutapa pohjustaa rasismikohukeskustelun vastareaktion argumentteja ja rakentaa suomalaisuutta rasismista irrallisena kulttuuri-identiteettinä. Nationalismin ajatus oman kansan toiminnan itsemäärittelyoikeudesta (Özkırımlı 2000) toimii tapana oikeuttaa suomalaisen kulttuuriperinteiden olemassaoloa sellaisenaan ilman kritiikin huomioimista. Suomalaisuuden etäisyyttä rasismista vahvistaa myös ajatus siitä, että suomalaisten historiassa ei ole ollut kolonialistisia toimintatapoja (Kujala 2016). Lisäksi Suomessa on elänyt ajattelutapa, että suomalaiset itsessään ovat kokeneet rodullista syrjintää 1800-luvun rotuopin mongoliteorian kautta, minkä vuoksi suomalaisia on ollut haastavampaa kuvitella sortajan roolissa (Jokisalo 2010).

Kansanmielisen ajattelutavan kautta luodaan myös keskusteluissa poissulkevaa ajattelutapaa, jossa perinteitä puolustavat kuuluvat legitiimin kansan joukkoon ja perinteiden kritiikin kanssa samaa mieltä olevat kuuluvat tämän legitiimin kansan ulkopuolelle. Kansalaisuuden määrittelyt tukevat tätä ilmiötä. Vakiintuneeseen kansaan kuuluvuuteen kuuluu muun muassa kansakunnan yhteisiin periaatteisiin uskomisen (Ruuska 2005, 197, 205; Thomas 2002), minkä vuoksi niistä poikkeaminen ei ole kansakunnan näkökulmasta hyväksyttävää. Tämä toiseuttava määrittelytapa rakentaa kuvaa suomalaisesta yksilönä, joka puolustaa perinteitä ja sivuuttaa rasismin, sillä se nähdään suomalaisen kulttuurin ulkopuolisena kansainvälisenä ongelmana.

Kolmanneksi tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää perinteitä koskevia rasismikohukeskusteluja tutkimalla, miten suomalaisten suhde rasismiin ja sen määrittelyyn on yhteydessä suomalaisuuden rakentamiseen. Yksinkertaisesti voidaan todeta, että suomalaisten ja rasismin suhteella on selkeä yhteys siihen, miten suomalaista kulttuuri-identiteettiä rakennetaan. Rasismin arkiset ajattelutavat kertoivat rajallisesta rasismin käsitteen ymmärryksestä (Rastas 2004, 44, 55). Arjen rasismin käsite muun muassa pitää sisällään ihmisryhmien

marginalisoinnin, marginalisoitujen ihmisten kokemusten kyseenalaistamisen sekä heihin kohdistuvan uhkailun ja syrjinnän (Essed 1991; Puuronen 2003, 194 mukaan). Tämä rasismien määrittely kuitenkin esittää rasismien lähinnä tarkoituksellisenä toimintana. Rajallinen rasismien käsitteen ymmärrys vahvistaa ajatusta, jonka mukaan suomalaisuus ja rasismi nähdään olevan etäällä toisistaan. Tätä selittää myös rasismien käsitteen vähäisyys 1900-luvun suomalaisessa tutkimuksessa, mikä vaikuttaa myös yleiseen käsitykseen rasismista ja sen olemassaolosta Suomessa. Rasismia on alettu tutkia enemmän 1990-luvulta lähtien maahanmuuton yleistyessä Suomessa, minkä vuoksi rasismien käsite tuntuu osalle suomalaisista suhteellisen uudelta ja ulkomaalaiselta ilmiöltä. (Rastas 2005, 70.)

Lisäksi rasismikohukeskusteluissa nousi esille erimielisyyksiä siitä, kuka saa tuoda esille rasismiin liittyviä mielipiteitä Suomen kontekstissa. Keskusteluissa koettiin, ettei ulkomaalaisilla ole oikeutta ottaa kantaa suomalaisiin perinteisiin. Samanaikaisesti keskustelijoiden mielestä myöskään suomalaiset eivät voi kommentoida rasismia koskevia asioita. Tämä tuo esille normatiivisen valkoisuuden ajatuksen, jonka kautta suomalaisuus yhdistetään valkoisuuteen, joka itsessään on irrallaan rasismien ja rodullistamisen kokemuksista (Keskinen ym. 2021, 60–61).

Tutkimuksen kautta voidaan todeta, että rasismikohukeskustelujen kontekstissa rasismia ei nähdä osana suomalaista kulttuuri-identiteettiä. Toisin sanoen tutkimus on esimerkki siitä, miten ”ei koske meitä” -ajattelutapa elää yhä suomalaisuuden ja rasismien välisessä suhteessa. Tämä oli myös johdannossa asettamani hypoteesi, joka kävi toteen tutkimuksen sisäisissä raameissa. Tutkimuksen kautta voidaan todeta, että suomalaisuuden ja rasismien väliseen suhteeseen vaikuttaa yhä tiedon puute ja värisokeus. Koska tutkimus on tehty rasismikohukeskustelujen raameissa, tutkimus ei kuitenkaan yleistettävällä tasolla selvittänyt, millainen tietämys ja suhtautuminen suomalaisilla on rasismiin. Tutkimus ei myöskään avannut suomalaisuuden ja rasismien suhdetta ja siihen liittyvää oikeuttamista keskustelijoiden taustojen näkökulmasta, minkä vuoksi on vaikea hahmottaa keskusteluihin osallistuneiden moninaisuutta.

Tutkimuksessa hyödynnetty Facebook-alusta myös rajoittaa suomalaisten yleisten mielipiteiden hahmottamista. Iltapäivälehtien Facebook-sivut, joista tutkimusaineisto on kerätty, saavuttavat vain pienen osan suomalaisista, joista vain osa päätti ilmaista mielipiteensä kommenttikentässä. Lisäksi Facebook-alustalla kommentoivat ihmiset ovat yleisesti yksilöitä, jotka ovat tottuneet jakamaan mielipiteensä julkisesti alustan kommenttikentässä. Tämä jättää

ulkopuolelleen suuren osan ihmisiä, jotka eivät ole varmoja näkemyksistään tai eivät ole valmiita ilmaisemaan mielipiteitään julkisesti. On myös hyvä muistaa, että Facebook alustana 2020-luvun alun kontekstissa vetoaa vain tiettyyn ikäryhmään, mikä jättää ulkopuolelleen suuren osan suomalaisten näkemyksistä.

Tutkimus on kuitenkin esimerkki siitä, miten suomalaisuutta voidaan tutkia rasismien ja rasismikohokeskustelujen kautta. Tutkimus näytti myös, miten suomalaista kulttuuri-identiteettiä voidaan tutkia käyttämällä oikeuttamista teoreettismetodologisena työkaluna. Suomalaisen kulttuuri-identiteetin tutkiminen rasismien ja muun syrjinnän kautta auttaa ymmärtämään, miten suomalaiset reagoivat toiseuteen ja miten toiseus vaikuttaa oman kulttuuri-identiteetin määrittelyyn ja puolustamiseen. Oikeuttamisteoria teoreettismetodologisena työkaluna tuo taas esille asioita, jotka suomalaiset näkevät arvokkaina omaa kulttuuri-identiteettiä puolustaessaan. Tämän tutkimuksen tulosten kautta voidaan myös tunnistaa argumentoinnin tapoja, joita suomalaisessa rasismikeskustelussa ilmenee. Kun argumentointitapoja tiedetään, on mahdollista ymmärtää keskustelun osapuolia ja siten mahdollista löytää esimerkiksi keinoja lieventää rasismiin liittyvää vihapuhetta suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa.

Tutkimusaihetta olisi hyvä laajentaa jatkossa tutkimaan tarkemmin suomalaisen kulttuurin värisokeutta kokemuspohjaisesta näkökulmasta. Esimerkiksi tutkimushaastattelut aiheeseen liittyen voisivat valottaa tarkemmin syitä, miksi Suomi nähdään yhä rasismista irrallisena, ja mitkä sosiodemografiset tekijät vaikuttavat näihin asenteisiin. Lisäksi oikeistopopulismien nousu Suomessa 2010-luvulta nykypäivään kertoo vahvasti siitä, että suomalaiset kaipaavat yhteiskunnallista muutosta ja suomalaiskeskeisyyttä politiikkaan (esim. Perussuomalaiset.fi 2022). Tämän vuoksi jatkossa olisi myös olennaista tutkia, mitkä muut ulkopuoliset vaikutteet koetaan suomalaisuuden kulttuuri-identiteetin uhkana.

Globalisaatio megatrendinä on hiljalleen muuttanut ihmisryhmien dynamiikkaa ja vähentänyt kansallisvaltioiden merkitystä (Wiley 2004, 78), minkä vuoksi eri ihmisryhmien välisiä interaktioita on olennaista tutkia vielä jatkossakin. Lisäksi viime vuosien poliittiset tapahtumat, kuten esimerkiksi vuonna 2022 alkanut Ukrainan sota, ovat lisänneet rasismia, vihapuhetta ja syrjintää Suomessa venäläistaustaisia kohtaan (Oikeusministeriö 2022a), minkä vuoksi rasismien tutkiminen suomalaisten kontekstissa on nykypäivänä erityisen tärkeää. Etnisten vähemmistöjen toistuva lokerointi ja rasismi Suomessa vaikuttaa vieläkin ajankohtaisesti

suomalaisen yhteiskunnan yhdenvertaisuuteen ja demokratiaan (Oikeusministeriö 2022a; Oikeusministeriö 2022b).

Oikeuttamisen maailmojen soveltaminen empiirisessä kontekstissa tarjoaa paljon potentiaalia erilaisille tutkimuksille, minkä vuoksi oikeuttamisteorian käyttöä tulee jatkossakin nostaa esiin ja sen soveltuvuutta on tärkeä pohtia laajemmin. Suomalaisuuden oikeuttaminen ja suomalaisuuden tutkiminen rasismin kontekstissa on ajankohtainen tutkimusaihe, jota toivottavasti pyritään laajentamaan sosiologian tutkimuskentällä jatkossakin.

Kirjallisuus

- Aden, S. (2009). Ikuisesti pakolaisina. Maahanmuuttokeskustelu Suomen somalialaisten näkökulmasta. Teoksessa *En ole rasisti, mutta...*, toim. Keskinen, S. Rastas, A. & Tuori, S, 25–32.
- Ahteensuu, M. (2019). Käytätkö somedataa tutkimuksessasi? Vastuullinentiede.fi. 23.8.2019. Osoitteessa: <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimustyo/kaytatko-somedataa-tutkimuksessasi> [Viitattu 03.04.2023]
- Alapuro, R. (1999). Kertomus suomalaisista idän ja lännen välissä. Teoksessa *Suomi. Maa, kansa, kulttuurit*, toim. Löytönen, M. & Kolbe, L. Helsinki: SKS, 98–112.
- Alapuro, R. & Stenius, H. (1987). Kansanliikkeet loivat kansakunnan. Teoksessa *Kansa liikkeessä*, toim. Alapuro, R. Liikanen, I. Smeds, K. & Stenius, H. Vaasa: Kirjayhtymä. 17–52.
- Alasuutari, P., & Ruuska, P. (1999). *Post-patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, J. (2007). *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen*. Väitöskirja. Sosiaalipsykologian laitos. Helsingin yliopisto.
- Bailey, ZD. Krieger, N. & Agénor, M. ym. (2017). Structural Racism and Health Inequities in the USA: Evidence and Interventions. *Lancet*: 389(10077), 1453–1463.
- Bekhuis, H. Meuleman, R. & Lubbers, M. (2013). Globalization and Support for National Cultural Protectionism from a Cross-National Perspective, *European Sociological Review*, 5(29), 1040–1052.
- Bivens, D. (1995). *Internalized Racism: A Definition*. Women's Theological Center, 243–246.
- Blickstein, T. (2019). Affects of Racialization. Teoksessa *Affective societies*, ed. Slaby, J & von Scheve, C. Lontoo: Routledge, 152–165.
- Boltanski, L. & Chiapello, E. (2007). *The New Spirit of Capitalism*. (3. painos) Lontoo: Verso
- Boltanski, L. & Thévenot, L. (2006). *On Justification: Economies of Worth*. Princeton University Press.

- Branch M. (1985). Kalevala: From Myth to Symbol. Teoksessa *Kalevala 1835- 1985: The National Epic of Finland*. ed. Books from Finland. Helsinki: Helsinki University Library.
- Braun, V. & Clarke, V. (2012). *Thematic Analysis*. American Psychological Association.
- Cazes, M. (2019). Populism in evoluutio Suomessa. *Politiikasta*, 21.
- Coakley, J. (2018). 'Primordialism' in Nationalism Studies: Theory or Ideology? *Nations and Nationalism*. 24 (2), 327–347.
- Collins, C. (2018). What is White Privilege, Really. *Teaching Tolerance*, 60, 1–11
- Cooper, F (2005). *Colonialism in Question: Theory, Knowledge, History*. University of California Press, 26–28.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *u. Chi. Legal f.*, 139.
- Domander, M. (1993). Siirtolaisuus- ja pakolaisuustutkimus Suomessa 1980–1993. Turku: Siirtolaisinstituutti.
- Elävä arkisto (2006). Tiernapojat. Yle. Päivitetty 21.03.2013. Osoitteessa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/12/13/tiernapojat> [Viitattu 28.02.2023]
- Elävä arkisto (2021). Missit ja misseys - Naiskauneus kansakunnan identiteetin rakentajana. 15.07.2021 Osoitteessa: <https://yle.fi/aihe/a/20-10001072> [Viitattu 18.03.2023]
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press.
- Essed, P. (1991). *Understanding Everyday Racism. An Interdisciplinary Theory*. Lontoo: Sage Publications.
- Fredrickson, G. M. (2015). Racism. Teoksessa *Racism: A Short History*. Princeton University Press.
- Green, D. (2022). Black Nationalism. *First things* (New York, N.Y.). (319), 11–13.

Greenland, K. West, K. & van Laar, C. (2022). Definitional Boundaries of Discrimination: Tools for Deciding What Constitutes Discrimination (and What Doesn't). *Journal of Applied Social Psychology*, 52(10), 945–964.

Grosfoguel, R. (2011). Decolonizing Post-colonial Studies and Paradigms of Political-economy: Transmodernity, Decolonial Thinking and Global Coloniality. *Transmodernity: Journal of Peripheral Cultural Production of the Luso-Hispanic World*. 1 (1), 1–38.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Lontoo: SAGE Publications.

Harinen, P. Heikkilä, S. & Hyvönen, S. (2001). Mustaa valkoisella. Joensuun skinit ja paikallinen julkinen sana. Teoksessa *Valkoisen vallan lähettiläät. Rasismien arki ja arjen rasismi*. toim. Puuronen, V. Tampere: Vastapaino, 135–172.

Harris, E. (2009). *Nationalism : Theories and Cases*. Edinburgh University Press.

Harwood, T. G., & Garry, T. (2003). An Overview of Content Analysis. *The marketing review*, 3(4), 479–498.

Hechter, M. (2001) Nationalist Puzzles. Teoksessa *Containing Nationalism*, toim. Hechter M. Oxford University Press, 1–17.

Helbling, M & Jungkunz, S. (2020). Social Divides in the Age of Globalization. *West European Politics*, 43(6), 1187–1210.

Helsingin Sanomat (2021a). Rasismi on pesiytynyt suomalaiseen koulumaailmaan, sanoo tutkija: ”Koulu voi olla tosi pelottava paikka” 27.6.2021 Osoitteessa:

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008065892.html> [Viitattu 23.02.2023]

Helsingin Sanomat (2021b). “Klassikkopelistä rävähti rasismikohu Helsingin yliopistolla: Fuksit pukeutuivat Afrikan tähti -hahmoiksi, opiskelijajärjestö pyytää anteeksi.” 18.10.2021.

Osoitteessa: <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000008340488.html> [Viitattu 28.02.2023]

Helsingin Sanomat (2023). Korkeakoulutettujen osuutta on saatava kasvatettua. Pääkirjoitus 6.3.2023. Osoitteessa: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000009423547.html>

[Viitattu: 6.3.2023]

Hietala, M. (1982). *Maailmankuva historian oppikirjoissa*. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja No.9. Helsinki.

Himmelroos, S. ym. (2020). *Ur majoritetens perspektiv: opinionen om det svenska i Finland*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Hobsbawm, E. J. & Ranger, T. O. (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Honkasalo, V. (2013). Kun hyvä tahto ei riitä – rasismien vastustamisen ehdot. Teoksessa *Rasismista saa puhua*, toim. Souto, A. M. ym. Meille saa tulla -kampanja. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, 69–71.

Iltalehti (2020a). "Legendaarinen Pekka-peli vedettiin pois myynnistä – valmistajalle sateli asiattomia yhteydenottoja". 4.6.2020. Osoitteessa:

<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/014c4f38-5bed-4fbb-abbd-c9d9111b769a>

[Viitattu 28.02.2023]

Iltalehti (2020b). Facebook-päivitys 4.6.2020

Osoitteessa: <https://www.facebook.com/Iltalehti.fi/posts/10158511755012430/>

[Viitattu 28.02.2023]

Iltalehti (2022). Miksi Suomen Pisa-tulokset romahtivat? Johtaja listaa 10 syytä, joista viimeinen on kaikkein kiusallisimman. 27.11.2022.

Osoitteessa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/c04dca49-f242-495e-9b84-6353cd9896b8>

[Viitattu: 6.3.2023]

Iltasanomat (2015). "Torilla tavataan" on hoettu lähes 20 vuotta – näin sanonta vakiintui suomalaisten sydämiin. 7.5.2015 Osoitteessa: <https://www.is.fi/mmkiekko/art-2000000921684.html> [Viitattu 16.03.2023]

Iltasanomat (2017). Stockmann hyllytti tiernapojat – tummaksi maalattu naama videolla oli osalle liikaa. 28.12.2017. Osoitteessa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005504630.html>

[Viitattu 23.02.2023]

Iltasanomat (2021). Facebook-päivitys: 19.10.2021

https://www.facebook.com/iltasanomat/posts/10158476739151463/?locale=ms_MY

[Viitattu 16.03.2023]

- Isaksson, P (2003). Tieteellinen rasismi juurtui hitaasti Suomeen. Teoksessa *Monenkirjava rasismi*, toim. Simola, R & Heikkinen, K, Joensuu University Press, 38–62.
- Jaakkola, M. (1995). Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet. Työministeriö, työpoliittinen tutkimus 213. Helsinki: Edita.
- Jackson, A. & Mazzei, L. (2012). *Thinking with Theory in Qualitative Research. Viewing Data Across Multiple Perspectives*. New York: Sage.
- Jaskułowski, K. (2010). Western (Civic) “Versus” Eastern (Ethnic) Nationalism. The Origins and Critique of the Dichotomy. *Polish Sociological Review*, 171, 289–303.
Osoitteessa: <http://www.jstor.org/stable/41275158> [Viitattu 16.03.2023]
- Jokisalo, J & Simola, R. (2010). *Kulttuurisia kohtaamisia*. Suomen rauhanpuolustajat. Juva: Bookwell Oy.
- Jokisalo, J. (2010). Rotuteorioiden suomalaiset—olkaamme mongoleja. Teoksessa *Kulttuurisia kohtaamisia*, toim. Jokisalo, J & Simola R. Juva: Bookwell Oy, 9–22.
- Jones, M. O. (1987). Folk Poetry, Finnish Identity, and Lönnrot's Kalevala. Teoksessa *The World of Kalevala*, toim. M. O. Jones. Los Angeles: UCLA Folklore and Mythology Publications, 1–25.
- Kansalaisaloite.fi (2020). Antirasistiset strategiat ja kriittinen näkökulma opintosuunnitelmiin 26.6.2020. Osoitteessa: <https://www.kansalaisaloite.fi/sv/initiativ/6764> [Viitattu 6.3.2023]
- Kauppinen, I. (2015). Luc Boltanski – kritiikin sosiologian ja kriittisen välimaastossa. Teoksessa *1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria*, toim. Pyykkönen M. & Kauppinen, I. Helsinki: Gaudeamus, 315–338. [e-kirja] Osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-495-844-8> [Viitattu 27.02.2023]
- Kemiläinen, A., Hietala, M., & Suvanto, P. (1985). *Mongoleja vai germaaneja?: Rotuteorioiden suomalaiset*. Suomen historiallinen seura.
- Kemiläinen, A. (1993). *Suomalaiset, outo Pohjolan kansa: Rotuteoriat ja kansallinen identiteetti*. Suomen historiallinen seura.
- Kirkinen, Heikki (1988). *Pohjois-Karjalan kalevalalaisten perinteiden juuret*. Rauma: SKS.

Keskinen, S. (2021). Kolonialismin ja rasismien historiaa Suomesta käsin. Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta - Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*, toim. Keskinen, S. Mkwesha, F. & Seikkula, M. K. Helsinki: Gaudeamus, 69–84.

Keskinen, S. Mkwesha, F. & Seikkula, M.K. (2021). Teoreettisen keskustelun avaimet: Rasismi, valkoisuus ja koloniaalisuuden purkaminen. Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta - Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*, toim. Keskinen, S. Mkwesha, F. & Seikkula, M. K. Helsinki: Gaudeamus, 45–68.

Klinge, M. (1982). *Kaksi Suomea*. Helsinki: Otava.

Klinge, M. (1984). Aspects of the Nordic Self. *Daedalus*, 2(113) s. 257–277.

Korhonen, T. (1989). Museoitu Suomi. Teoksessa *Kansa kuvastimessa - Etnisyys ja identiteetti*, toim. Korhonen, T & Räsänen, M. Helsinki; SKS, 103–134.

Korhonen, T. & Anttila, J. (1993). *Mitä on suomalaisuus*. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Kujala, A. (2019). *Kivenmurskaajat: kolonialismin historia*. Jyväskylä: Atena.

Kyllingstad, J. R. (2014). *Measuring the Master Race: Physical Anthropology in Norway, 1890-1945*. Open book publishers.

Kylmänen, M. toim. (1994). *Me ja muut: kulttuuri, identiteetti, toiseus*. Tampere: Vastapaino.

Laaksonen, P. (2005). Sauna – aatetta ja kulttuuria. Teoksessa *Suomalaisten symbolit*, toim. Jyväskylä: Halonen, T. & Aro, L. (toim.) Atena, 136–139.

Lahti, J. & Kullaa, R. (2020). Kolonialismin monikasvoisuus ja sen ymmärtäminen Suomen kontekstissa. *Historiallinen Aikakauskirja* , Vuosikerta. 118 , Nro 4 , 420–426

Laine-Sveiby, K. (1991). *Suomalaisuus strategiana*. Helsinki: WSOY

Lepola, O. (2000). *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi : monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Loomba, A (1998). *Colonialism/Postcolonialism*. Lontoo: Routledge, 2–7.

Luhtakallio, E. & Ylä-Anttila, T. (2011). *Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä*. *Sociologia* 1/2011.

Lundström, C. & Teitelbaum, B. R. (2017). Nordic Whiteness: An Introduction. *Scandinavian studies*. 89 (2), 151–158.

Martinex (2022). Peliko Afrikan Tähti.

Osoitteessa: <https://www.martinex.fi/peliko-afrikan-tahti> [Viitattu 23.02.2023]

McMillan Cottom, T. (2023). The Enduring, Invisible Power of Blond. 19.1.2023. *New York Times*. Osoitteessa: <https://www.nytimes.com/2023/01/19/opinion/the-enduring-invisible-power-of-blond.html> [Viitattu 16.03.2023]

Melgin, E. (2014). *Propagandaa vai julkisuusdiplomatia? : taide ja kulttuuri Suomen maakuvan viestinnässä 1937–52*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Nuolijärvi, P. (2018). Nationalismi ja suomen kielen asema. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(6).

Nygård, T. (1985). Venäläisvastaisuus ja Suur-Suomi-ajatus suomalaisen äärioikeiston ideologiassa. Teoksessa *Mongoleja vai germaaneja – rotuteorioiden suomalaiset*, toim. Kemiläinen, A. Hietala, M. & Suvanto, P. Historiallinen Arkisto, 86.

Oikeusministeriö (2020a). Etnisten suhteiden neuvottelukunta tiedottaa: Kannanotto myötätunnon puolesta rasismia vastaan. 15.3.2022. Oikeusministeriö. Osoitteessa: <https://oikeusministerio.fi/-/kannanotto-myotatunnon-puolesta-rasismia-vastaan> [Viitattu 28.05.2023]

Oikeusministeriö (2020b). Raportti: Maahanmuuttaneiden ja monikielisten suomalaisten demokratiavaje on korjattava. 15.6.2022. Oikeusministeriö. Osoitteessa: <https://oikeusministerio.fi/-/raportti-maahanmuuttaneiden-ja-monikielisten-suomalaisten-demokratiavaje-on-korjattava> [Viitattu 28.05.2023]

Ollila, A. (1998). Perspectives to Finnish Identity, *Scandinavian Journal of History*, 23:3-4, 127-137.

Opetusministeriö (1997). Valtioneuvoston periaatepäätös hallinnan toimenpiteistä suvaitsevaisuuden lisäämiseksi ja rasismien ehkäisemiseksi. Helsinki.

- Osler, A. & Starkley, H. (2005). *Changing Citizenship Democracy and Inclusion in Education*. Maidenhead: Open University Press.
- Paasi, A. (1984). Kansanluonnekäsitteestä ja sen käytöstä suomalaisissa maantiedon kouluoppikirjoissa. Tutkimus alueellisista stereotypioista. University of Joensuu, Research Reports of the Faculty of Education (Sociology of Education) No.2. Joensuu.
- Paasi, A. (1998). Koulutus kansallisena projektina:” Me” ja” muut” suomalaisissa maantiedon oppikirjoissa. Teoksessa *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*, toim. Alasuutari P. ja Ruuska, P. Tampere: Vastapaino, 215–250.
- Pakkasvirta, J., & Saukkonen, P. (2005). Nationalismi teoreettisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa *Nationalismit* , toim. Pakkasvirta, J & Saukkonen P. Helsinki: WSOY, 14–45
- Pakolais- ja siirtolaisasian neuvottelukunta (1994). Suvaitsevaan Suomeen. Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan (PAKSI) toimintaohjelma rasismia ja muukalaisvihamielisyyttä vastaan. 24.3.1994. Helsinki.
- Pentikäinen, J. & Anttonen, V. (1985). Finland as a Cultural Area. Teoksessa *Cultural Minorities in Finland*, toim. Pentikäinen, J. & Anttonen, V. Helsinki: Publications of the Finnish National Commission for Unesco No. 32. 11–29.
- Perussuomalaiset.fi (2022). Perussuomalaisten suomalaisuusohjelma 2022. Osoitteessa: <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2022/09/SuomalaisuusohjelmaIso.pdf> [Viitattu 17.3.2023]
- Pitkänen, V. ym. (2019). Ollako vai eikö olla? : tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. Helsinki: [e2 Tutkimus].
- Puuronen, V. (2001). *Valkoisen vallan lähettiläät. Rasismien arki ja arjen rasismi*. Tampere: Vastapaino
- Puuronen, V. (2003). Arkipäivän rasismi Suomessa. Teoksessa *Monenkirjainen rasismi*, toim. Simola, R & Heikkinen, K, Joensuu University Press, 193–210.
- Puuronen, V. (2014). Saamelaiset, koulu ja rasismi. Teoksessa *Saamelaisten kansanopetuksen ja koulunkäynnin historia Suomessa*, toim. Keskitalo, P. Lehtola, V-P. & Paksuniemi, M. Siirtolaisinstituutti. 320–339.

- Pyke, K. D. (2010). What is Internalized Racial Oppression and Why Don't We Study it? Acknowledging Racism's Hidden Injuries. *Sociological perspectives*, 53 (4), 551–572.
- Rastas, A. (2004). Miksi rasismien kokemuksista on niin vaikea puhua?. *Puhua vastaan ja vaieta-neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*.
- Rastas, A. (2005). Rasismi – oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*, toim. Rastas, A. Huttunen, L. & Löytty, O. Tampere: Vastapaino, 69–116.
- Rastas, A., Huttunen, L ja Löytty, O. toim. (2005). *Suomalainen vieraskirja : kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino.
- Rastas, A. (2009). Rasismien kiistäminen suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa. Teoksessa *En ole rasisti, mutta...*, toim. Keskinen, S. Rasta, A. & Tuori, S. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto. 47–66.
- Rastas, A., & Poelman, S. (2021). Suomalaisen sosiologian värisokea piste. *Sosiologia : Westermarck-seuran julkaisu*, 58(1), 3–20.
- Riggs, F. W. (2002). Globalization, Ethnic Diversity, and Nationalism: The Challenge for Democracies. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 581(1), 35-47.
- Ruuska, P (2005). Nationalismi - kansallisen järjestyksen globaali kulttuuri ja arki. Teoksessa *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*, toim. Rastas, A. Huttunen, L. & Löytty, O. Tampere: Vastapaino, 190–227.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010). "Haastattelun analyysin vaiheet. " Teoksessa *Haastattelun analyysi* toim. Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Rzepnikowska, A. (2019). Racism and Xenophobia Experienced by Polish Migrants in the UK Before and After Brexit Vote. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(1), 61–77.
- Räsänen, R. (1989). Kotiseutu- ja kotiseutuliike suomalais-kansallisessa prosessissa. Teoksessa *Kansa kuvastimessa - Etnisyys ja identiteetti*, toim. Korhonen, T. & Räsänen, M. Helsinki: SKS, 144–161.

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Tutkijan asema. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Osoitteessa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_2.html [Viitattu 03.04.2023]
- Saari, M. (2012). The Development of Finnish into a National Language. *Standard languages and multilingualism in European history, 1*, 179–204.
- Saarinen, T., & Ihalainen, P. (2020). Suomen kielikoulutuspolitiikka menneisyyden, nykyisyyden ja vähän tulevaisuudenkin valossa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(2).
- Salo, U. M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*, toim. Aaltonen, S., & Högbacka, R. Tampere University Press. 166–190.
- Seikkula, M & Hortelano, P. (2021). Arjen rasismi ja rasisminvastaisuus Suomessa. Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta - Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*, toim. Keskinen, S. Mkwesha, F. & Seikkula, M. K. Helsinki: Gaudeamus, 147–161.
- Silvennoinen, H., Kalalahti, M., & Varjo, J. (2018). Koulutuksen lupaukset ja koulutususko: Kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen vuosikirja 2. *Kasvatusalan tutkimuksia*, (79).
- Simola, R. & Heikkinen, K. (2003). *Monenkirjava rasismi*. Joensuu University Press.
- Sisäasiainministeriö (1997). Suvaitsevaisuuden lisääminen ja rasismien ehkäiseminen poliisissa. Sisäministeriön ohje, annettu 30.6.1997.
- Smith, A. D. (1998). *Nationalism and Modernism: A Critical Survey of Recent Theories of Nations and Nationalism*. Lontoo: Routledge.
- Souto, A. M. Rannikko, A. Sotkasiira, T. & Harinen, P. (2013). *Rasismista saa puhua*. Meille saa tulla -kampanja. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy
- Stockmann (Helsingin Keskusta) (2017). Facebook-päivitys 23.12.2017
Osoitteessa: <https://www.facebook.com/stockmannhki/posts/1201498159993852> [Viitattu 28.02.2023]

Taggart, P. (2004). Populism and Representative Politics in Contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies* 9(3): 269–288.

Tenovuo, O. (2021). Työkyvytön työnhakija – kenen ongelma? #Työttömät-lehti. 27.5.2021 Työttömien keskusjärjestö.

Osoitteessa: <https://lehti.tyottomat.fi/tyokyyvyton-tyonhakija-kenen-ongelma/>

[Viitattu: 6.3.2023]

Terävä, H. (2023). Maahanmuuttajataustaiset oppilaat jäävät Suomessa kantaväestöstä jälkeen enemmän kuin missään muussa OECD-maassa. Oppimiserojen tasaaminen on asiantuntijan mukaan “Suomen kohtalonkysymys”. 16.2.2023. Yle. Osoitteessa: <https://yle.fi/a/74-20016772> [Viitattu 6.3.2023]

Thévenot, L. Moody, M. & Lafaye, C. (2000). Forms of Valuing Nature: Arguments and Modes of Justification in French and American Environmental Disputes. Teoksessa *Rethinking Comparative Cultural Sociology. Repertoires of Evaluation in France and the United States*, toim. Lamont M, & Thévenot, L. Cambridge: University Press, 229–272.

Thomas, E. R. (2002). Who Belongs? Competing Conceptions of Political Membership. *European Journal of Social Theory*, 5(3), 323–349.

Tieteen termipankki (2022). Folkloristiikka: perinne. 7.12.2022 Osoitteessa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:perinne>. [Viitattu 20.02.2023]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työministeriö (2004). Muuttoliikkeet ja etniset vähemmistöt Suomessa. Työhallinnon julkaisu 343.

Van Dijk, T. A. (1992). Discourse and the Denial of Racism. *Discourse & society*, 3(1), 87-118.

West, K., Greenland, K., & van Laar, C. (2021). Implicit Racism, Colour Blindness, and Narrow Definitions of Discrimination: Why Some White People Prefer ‘All Lives Matter’ to ‘Black Lives Matter’. *British Journal of Social Psychology*, 60(4), 1136-1153.

Wiley, S. B. C. (2004). Rethinking Nationality in the Context of Globalization. *Communication Theory*, 14(1), 78–96.

Wilson, William A. (1985). *Kalevala ja kansallisuusaate*. Helsinki: Työväen Sivistysliitto.

Wren, K. (2001). Cultural Racism: Something Rotten in the State of Denmark? , *Social & Cultural Geography*, 2:2, 141–162.

Yle (2020a). Black Lives Matter -liike sai suomalaisopiskelijat vaatimaan antirasismien opetusta – Näin vastuopettajat vastaavat vaatimuksiin. 17.7.2020. Osoitteessa: <https://yle.fi/a/3-11449419> [Viitattu 23.02.2023]

Yle (2020b). Suomalainen Peter hyppäsi 1700-luvulla laivaan, jonka määränpäättä ei tiennyt – päätyi Tahitin kuninkaan sotapäälliköksi: "Peterin muisto elää Tahitilla vieläkin". 30.8.2020 Osoitteessa: <https://yle.fi/a/3-11511236> [Viitattu 18.03.2023]

Yle (2021). Keskustelu rasismista on lisääntynyt Black Lives Matter -liikkeen myötä – Kaksi maahanmuuttajaa kertoo, miten tausta vaikuttaa elämään Suomessa. Yle. 2.5.2021. Osoitteessa: <https://yle.fi/a/3-11908156> [Viitattu 28.04.2023]

Özkırımlı, U. (2000). *Theories of Nationalism. A Critical Introduction*. New York: St. Martin's Press.